

Nr 253.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till utbildning av tandläkare m. m.; given Stockholms slott den 25 april 1947.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet för denna dag, föreslå riksdagen bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Josef Weijne.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 25 april 1947.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet och statsrådet Mossberg anför chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Weijne följande.

Under punkten 82 i 1947 års åttonde huvudtitel har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1947/48 beräkna

dels till Tandläkarinstitutet: Avlöningar ett förslagsanslag av 1 400 000 kronor;

dels till Tandläkarinstitutet: Omkostnader ett förslagsanslag av 450 000 kronor;

dels till Tandläkarinstitutet: Nyanskaffning och underhåll av utrustning vid tandläkarinstitutet i Stockholm ett reservationsanslag av 106 000 kronor;

dels till Tandläkarinstitutet: Provisoriska anordningar för tandläkarutbildning ett förslagsanslag av 222 000 kronor;

dels till Tandläkarinstitutet: Utrustning för tandläkarinstitutet i Malmö ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor;

dels ock till Anordnande av utbildning för tandtekniker ett reservationsanslag av 47 100 kronor.

Sedan beredningen av dessa och därmed sammanhörande frågor numera avslutats, anhåller jag att ånyo få anmäla ärendet om anslag till tandläkarutbildningen.

Till behandling i nu ifrågavarande sammanhang föreligga

dels framställning från tandläkarinstitutets i Stockholm lärarråd angående anslag för institutets verksamhet för budgetåret 1947/48,

dels 1944 års tandläkarutbildningssakkunnigas den 10 december 1946 avgivna betänkande i fråga om hjälpkrafterna i tandvårdsarbetet (Betänkande om tandläkarutbildningens ordnande m. m., del II; stat. off. utr. 1946: 87),

dels samma sakkunnigas den 20 januari 1947 avgivna betänkande angående tandläkarinstitutens organisation m. m. (Betänkande om tandläkarutbildningens ordnande m. m., del III; stat. off. utr. 1947: 9),

dels ock samma sakkunnigas skrivelser den 15 mars 1947 angående anslag för budgetåret 1947/48 till tandläkarinstitutet i Stockholm och Malmö.

I ärendet hava yttranden avgivits av de medicinska fakulteterna vid universiteten i Uppsala och Lund, lärarkollegiet vid karolinska mediko-kirurgiska institutet, tandläkarinstitutets i Stockholm lärarråd, kanslern för rikets universitet, medicinalstyrelsen, länsstyrelserna i Göteborg och Malmö, som inhämtat yttranden från stadsfullmäktige i respektive städer, överstyrelsen för yrkesutbildning, statens arbetsmarknadskommission, statskontoret, allmänna lönenämnden, riksräkenskapsverket och byggnadsstyrelsen samt norrlandskommittén och 1946 års folktandvårdssakkunniga ävensom styrelsen för svenska landstingsförbundet, styrelsen för svenska stadsförbundet, svenska tandläkaresällskapet och Sveriges tandläkareförbund gemensamt, svenska läkaresällskapet, Sveriges läkarförbund, svenska tandteknikerförbundet, svenska tandsköterskeförbundet, tandläkarinstitutets i Stockholm icke-ordinarie lärares förening, Sveriges förenade studentkårer, odontologiska föreningen vid tandläkarinstitutet i Stockholm och Sveriges dentallaboratorieägareförening, varjämte laboratorn G. Herulf och tandläkaren L. Åkerblom inkommit med skrifter.

I detta sammanhang vill jag anmäla, att Göteborgs och Bohus läns landsting i en till Kungl. Maj:t inkommen skrift anhållit, att åtgärder måtte vidtagas för inrättande av ett tandläkarinstitut även i Göteborg.

I. Tandläkarutbildningsfrågornas nuvarande läge.

Med hänsyn främst till folktandvården har under senare år ett trängande behov uppstått av en ökad utbildning av tandläkare. På grund härav beslöts år 1943 en omorganisation av tandläkarinstitutet i Stockholm, varigenom dess examinationskapacitet ökades från omkring 90 till 120 tandläkare om året. Denna ökning har sedermera icke ansetts tillräcklig. 1943 års omorganisation grundade sig på en beräkning, som utgick från ett totalt tandläkarbehov av 3 400 med en behandlingskapacitet av 2 400 000 patienter om året. För hävande av bristen på tandläkare inom folktandvården samt militär- och privattandvården anses det sålunda numera, att en årlig examination av tills vidare minst 180 tandläkare snarast möjligt bör komma till stånd. Det beräknas, att i så fall tandläkarstocken i sinom tid kommer att uppgå till 4 800.

I anslutning härtill föreslogs i propositionen nr 381 till 1945 års riksdag, att *ett nytt tandläkarinstitut* med en examinationskapacitet av omkring 80 tandläkare skulle uppföras å plats, som framdeles bestämdes, i samband varmed framhölls såsom önskvärt, att det nuvarande institutets kapacitet i sinom tid nedbringades till högst omkring 100 tandläkare om året. Det nya institutet avsågs att tagas i bruk från den 1 januari 1948. I den skrivelse, nr 602, vari riksdagen anmälde sina beslut i anledning av nämnda proposition, anfördes bland annat, att riksdagen vid sin prövning av förevarande spörsmål — med hänsyn främst till det framtida behovet av tandläkare — kommit till den uppfattningen, att övervägande skäl talade för att två nya institut upprättades, och att riksdagen därför i princip fattat beslut därom. Emellertid, anfördes vidare, torde det — i första hand på grund av förefintlig brist på lärarkrafter — icke låta sig göra att samtidigt igångsätta utbildningen vid båda de nya instituten. Riksdagen ansåge därför, att till en början i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag borde å plats, som framdeles bestämdes, uppföras ett nytt institut, avsett att tagas i bruk från den 1 januari 1948. Då det ur ekonomiska synpunkter — enligt vad riksdagen inhämtat — torde ställa sig förmånligare med anordnande av ett institut med en årlig examinationskapacitet av 80 i stället för 60 tandläkare, ansåge riksdagen, att institutet borde planläggas i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag. Riksdagen framhöll emellertid, att det ur olika synpunkter vore till fördel för såväl undervisning som forskning, att institutet icke lilltoges för stort. Den årliga examinationskapaciteten syntes därför böra bliva högst 80 tandläkare. Vid sitt bifall till Kungl. Maj:ts förslag om att institutet skulle planeras för ut-

bildning av 80 tandläkare om året hade riksdagen även beaktat nödvändigheten av att åtgärder snarast vidtogos för ett avhjälpande av rådande allvarliga tandläkarbrist. Sedan detta nya institut tillkommit och så snart tillgång på lärarkrafter och övriga på frågan inverkan omständigheter gjorde det möjligt, syntes ytterligare ett tandläkarinstitut böra uppföras å plats och med den examinationskapacitet, som framdeles kunde komma att bestämmas. Under återopande av vad sålunda anförts anmälde riksdagen härefter, att riksdagen beslutat, bland annat, att två nya tandläkarinstitut skulle inrättas å platser, som framdeles bestämdes, samt att det ena av dessa institut skulle uppföras med en årlig examinationskapacitet av högst 80 tandläkare och avsett att tagas i bruk från den 1 januari 1948.

Sedan härefter 1944 års tandläkarutbildningssakkunniga avgivit betänkande om tandläkarutbildningens ordnande (st. off. utr. 1946: 12), framlades i anslutning till riksdagens oförmälda beslut för 1946 års riksdag proposition, nr 241, angående anslag till tandläkarutbildningens ordnande m. m. I denna proposition föreslogs, att det av 1945 års riksdag i princip beslutade nya tandläkarinstitutet skulle förläggas till Malmö på en av staden till förfogande för ändamålet ställd tomt och mot att staden till staten utgåve vissa engångs- och årliga ersättningsbelopp. Institutet skulle planläggas för en årlig utexaminering tills vidare av 80 tandläkare, dock att examinationskapaciteten framdeles, sedan ytterligare ett tandläkarinstitut uppförts och det ökade tandläkarbehovet någorlunda tillgodosetts, borde sänkas under nämnda tal, förslagsvis till 60. Tandläkarutbildningen skulle följa en studieordning i huvudsak överensstämmande med en av landshövdingen P. C. Jonsson inom ecklesiastikdepartementet verkställd överarbetning av ett av oförmälda sakkunniga framlagt förslag till femårig *ny studieplan*. Byggnaden för institutet skulle anpassas till denna studieordning. I propositionen föreslogs vidare, att för bygget, som beräknades draga en kostnad av 6 100 000 kronor, skulle för budgetåret 1946/47 anvisas ett anslag av 4 000 000 kronor och för utrustningskostnaderna, vilka totalt angivits till 3 000 000 kronor, ett anslag av 1 500 000 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att medge, att inom en kostnadsram av 3 000 000 kronor avtal finge träffas om leverans av utrustning till institutet m. m., att likvideras före utgången av budgetåret 1947/48. En särskild utrustningskommitté borde tillsättas för att omhändera institutets utrustningsfrågor och därmed sammanhörande spörsmål.

I enlighet med förslagen i sistnämnda proposition anvisade riksdagen (skrivelse 1946: 454) för budgetåret 1946/47 bland annat oförmälda anslag till upprättande av ett nytt tandläkarinstitut i Malmö. Beträffande studieplanen för tandläkarutbildningen anfördes i samband härmed att, ehuru det enligt riksdagens mening vore beklagligt att undervisningsplanen befunnits böra utformas så, att den normalt omfattade en till fem år utsträckt studietid, riksdagen likväl hade kommit till den uppfattningen, att utredningsmannens förslag innebure en lösning av förevarande spörsmål, som i princip borde

godtagas. Riksdagen förklarade sig dock härvid förutsätta, att Kungl. Maj:t, innan den nya studieplanen fastställdes, låte verkställa ytterligare undersökning med avseende å möjligheten att nedbringa studietiden under den av utredningsmannen angivna. Riksdagen ville samtidigt allvarligt betona vikten av att vid den nya studieplanens utarbetande tillsåges, att densamma avpassades så, att den tidsram, som kunde bli fastställd för studieplanen, i tillämpningen även komme att kunna hållas. Med bifall till vad departementschefen härutinnan föreslagit godkände alltså riksdagen, att tandläkarinstitutet planerades på grundvalen av den studieplan, som framlagts av utredningsmannen, innebärande bland annat, att professurer skulle vara inrättade i proteslära, karieslära, tandkirurgi, odontologisk ortopedi och dental röntgendiagnostik samt självständiga laboratorbefattningar i barntandvård, bettanalys med paradontoprotetik och tandhistopatologi. I detta sammanhang uttalades därjämte, att riksdagen liksom departementschefen ansåge, att en ändring borde åstadkommas i det dröjsmål för de studerande, som förorsakades av de många ämnes- och betygskompletteringar, vilka en student i regel måste underkasta sig för att vinna inträde vid tandläkarinstitutet, varför riksdagen funnit det angeläget, att den av departementschefen i propositionen i utsikt ställda utredningen rörande detta spörsmål snarast verkställdes.

Genom beslut den 29 juni 1946 uppdrog Kungl. Maj:t åt landshövdingen Jonsson att såsom sakkunnig inom ecklesiastikdepartementet verkställa den av riksdagen begärda ytterligare undersökningen med avseende å möjligheterna att nedbringa studietiden för tandläkarexamen. Sedan Jonsson framlagt förslag i ämnet, innebärande att sådana studerande, som visat särskild lämplighet för odontologiska studier och yrkesutövning, skulle från och med den sjunde terminen följa en särskild studieplan, som möjliggjorde för dem att avlägga tandläkarexamen redan efter nio terminers studier, ha tandläkarutbildningssakkunniga inarbetat detta alternativ i sitt den 21 december 1946 avgivna slutliga förslag till studieplan för tandläkarutbildningen. Efter av Kungl. Maj:t den 7 februari 1947 givet bemyndigande har kanslern för rikets universitet den 7 mars 1947 fastställt studieplan för tandläkarkandidat- och tandläkarexamina i huvudsaklig överensstämmelse med de sakkunnigas öförmälda förslag, att tillämpas från och med höstterminen 1947, dock att den nu gällande undervisnings- och studieplanen skulle äga tillämpning beträffande studerande, som före den 1 juli 1947 inskrivits för tandläkarutbildning och påbörjat sina studier.

Beträffande den av riksdagen upptagna frågan om *intagningsbestämmelserna vid tandläkarinstitutet* må nämnas, att tandläkarutbildningssakkunniga den 9 december 1946 avgivit förslag till nya sådana bestämmelser. Efter bemyndigande av Kungl. Maj:t den 21 mars 1947 torde enligt vad jag inhämtat kanslern komma att inom kort fastställa intagningsbestämmelser i huvudsaklig överensstämmelse med de sakkunnigas förslag att tillämpas

från och med vårterminen 1948. Bestämmelserna komma att gå ut på en särskild poängvärdering av vitsorden i de inträdessökandes studentbetyg i syfte att de för odontologiska studier bäst lämpade begåvningarna skola utväljas. De nya bestämmelserna komma icke att medge s. k. betygskomplettering, vilket ämne denna än avser. Däremot tillåtas efterprovningar i de för inträde till tandläkarinstitutet obligatoriska studentämnena (s. k. ämneskomplettering), därest sådant ämne icke är representerat på studentbetyget, dock att i ämneskomplettering erhållet vitsord icke må värderas med högre poäng än det ursprungliga totala studentbetygets medelvärde. Sistnämnda föreskrift förhindrar, att ämneskomplettering skall kunna utnyttjas såsom betygskomplettering. Tandläkarutbildningssakkunniga ha verkställt en undersökning, huru intagningarna vid tandläkarinstitutet höstterminen 1946 skulle ha utfallit, om därvid de av dem föreslagna bestämmelserna tillämpats. Det har befunnits, att dessa bestämmelser skulle ha medfört en tidsbesparing från studentexamen till inträdet vid institutet av i genomsnitt drygt tre terminer för varje studerande. Det må vidare nämnas, att av de vid institutet höstterminen 1946 intagna eleverna endast 15 procent avlagt studentexamen samma år och att, därest i stället de föreslagna intagningsbestämmelserna tillämpats vid nämnda intagning, motsvarande tal skulle ha uppgått till 73 procent.

Utöver omorganisationen av tandläkarinstitutet i Stockholm och beslutet om ett nytt tandläkarinstitut i Malmö, som numera är under uppförande, ha under de senare åren ytterligare flera åtgärder vidtagits i syfte att bidra till rådande tandläkarbrists hävande. Flertalet av dessa åtgärder äro av betydelse vid bedömandet av de för budgetåret 1947/48 aktuella frågorna om tandläkarutbildningen, varför i detta sammanhang en kort översikt torde böra lämnas jämväl för dessa åtgärder.

1. Såsom närmare framgår av 1946 års förutnämnda proposition (sid. 85), bemyndigade Kungl. Maj:t — med hänsyn till vissa förhållanden, som stodo i samband med tandläkarinstitutets då pågående utvidgning — institutets lärarråd att i *januari 1945* intaga en extra grupp av 60 studerande ävensom anordna den undervisning, som kunde befinnas nödvändig för att framföra dessa studerande till tandläkarkandidatexamen och tandläkarexamen. Enligt den plan för denna undervisning, som bifogades lärarrådets framställning i ämnet, erfordras för ifrågasvarande ändamål viss tillfällig förstärkning av lärarpersonalen vid institutet. För budgetåret 1946/47 ha medel härför beräknats under en i avlöningsstaten för institutet uppförd anslagspost till Arvoden och ersättningar vid extra undervisning. Jämväl för budgetåret 1947/48 torde så böra ske. Jag återkommer i det följande härtill.

2. Såsom likaledes framgår av nyssnämnda proposition (sid. 67), har vidare på förslag av 1944 års tandläkarutbildningssakkunniga *höstterminen 1945* antagits ett från 120 till 140 utökat antal tandläkarstuderande, vilka för undervisning till tandläkarkandidatexamen fördelats mellan karolinska

institutet och medicinska fakulteten i Lund så, att 100 studerande hänvisats till institutet och 40 studerande till fakulteten. Ifrågavarande studerande ha därefter höstterminen 1946 påbörjat sina propedeutiska och kliniska studier för tandläkarexamen. Enligt den för dessa elevers studier upprättade planen skola 120 av dem fortsätta och avsluta studierna vid tandläkarinstitutet i Stockholm samt de återstående erhålla utbildning vid detta institut till och med utgången av kalenderåret 1947. Sistnämnda 20 elever skola därefter enligt planen under tre terminer fullborda sina studier vid det nya tandläkarinstitutet i Malmö. Under tre terminer komma sålunda vissa kurser vid tandläkarinstitutet i Stockholm att omfatta 140 elever mot eljest 120. På grund härav har för budgetåret 1946/47 redan viss förstärkning av tandläkarinstitutets personal skett, för vilken medel beräknats under förutnämnda i avlöningsstaten för institutet uppförda anslagpost till Arvoden och ersättningar vid extra undervisning. Jämväl för budgetåret 1947/48 erfordras anslag för samma ändamål. Jag återkommer till anslagsberäkningen i det följande.

3. På förslag av omförmälda sakkunniga anordnades vid början av *vårterminen 1946* ytterligare en preklinisk tandläkarutbildningskurs vid universitetet i Lund för 40 studerande (se förutnämnda proposition s. 70). Sedan dessa studerande vid slutet av år 1946 avlagt tandläkarkandidatexamen, ha de enligt den för undervisningen uppgjorda planen fortsatt sina studier i Malmö, där i samarbete med Malmö stad provisoriska studieanordningar vidtagits. Avsikten är, att dessa studerande skola, om möjligt från och med vårterminen 1948, överföras till det nya tandläkarinstitutet i Malmö. Kostnaderna för de provisoriska studieanordningarna i Malmö ha, i vad avser tiden den 1 januari—den 30 juni 1947, beräknats under ett i riksstaten för budgetåret 1946/47 uppfört förslagsanslag till provisoriska anordningar för tandläkarutbildning. Till frågan om anslag för den återstående delen av detta provisorium återkommer jag i det följande.

4. I enlighet med förslag i omförmälda proposition (s. 77) har den prekliniska utbildningskurs, som tagit sin början *vårterminen 1947*, utökats från normalt 40 till 100 elever. För 60 av eleverna har undervisningen anordnats genom en extra kurs vid karolinska institutet i Stockholm; de övriga 40 genomgå kursen i Lund. Avsikten är, att samtliga dessa studerande skola efter avlagd tandläkarkandidatexamen hänvisas till det nya tandläkarinstitutet i Malmö. För vårterminen 1947 har anslag till kostnaderna för kursen beräknats under förenämnda för budgetåret 1946/47 uppförda förslagsanslag till provisoriska anordningar för tandläkarutbildning. Till frågan om medelsanvisningen för höstterminen 1947 återkommer jag i det följande.

5. För fullständighetens skull erinrar jag i detta sammanhang beträffande den prekliniska kurs, som tagit sin början höstterminen 1946, att i enlighet med förslag i nyssnämnda proposition (s. 77) denna kurs uppdelats så, att 80 av eleverna få sin prekliniska utbildning vid karolinska institutet och de

återstående 40 hänvisats till en för ändamålet anordnad extra kurs i Lund. Anslag för sistnämnda extra kurs har anvisats för budgetåret 1946/47. Avsikten är, att från och med höstterminen 1947 samtliga ifrågavarande studerande skola övergå till de »ordinarie» kurserna vid tandläkarinstitutet i Stockholm.

Efter denna inledande redogörelse för tandläkarutbildningsfrågornas nuvarande läge övergår jag närmast till de spörsmål, som innefattas i 1944 års tandläkarutbildningssakkunnigas betänkande om tandläkarinstitutens organisation m. m. (del III). I det följande avser jag sålunda att under särskilda avsnitt upptaga spörsmålen om tandläkarinstitutens yttre organisation och personalorganisation m. m. samt institutens anslagsbehov för budgetåret 1947/48. Därjämte torde böra till behandling upptagas de sakkunnigas förslag till åtgärder för nedbringande av studiekostnaderna vid tandläkarinstitutet ävensom de frågor, som innehållas i de sakkunnigas betänkande om hjälpkrafterna vid tandläkarutbildningen (del II).

I detta sammanhang erinrar jag, att de sakkunnigas betänkande del III innehåller — förutom en upprepning av förslaget den 9 december 1946 om nya intagningsbestämmelser, till vilket Kungl. Maj:t redan tagit ställning — jämväl förslag om examensordning m. m. vid tandläkarinstitutet samt till åtgärder för främjande av den odontologiska forskningen.

Förslaget om ny examensordning innebär inrättandet bland annat av en odontologisk licentiatexamen och en odontologie doktorsgrad. Spörsmålen härom äro emellertid icke av den art, att de behöva underställas riksdagens prövning. Min avsikt är att framdeles, sedan dessa frågor underkastats ytterligare beredning, ånyo anmäla ärendet för Kungl. Maj:t.

För främjande av den odontologiska forskningen ha de sakkunniga förordat, *dels* att från och med budgetåret 1948/49 till tandläkarinstitutet i Malmö beviljas anslag till forskning och doktorandstipendier med samma belopp som till institutet i Stockholm, *dels* att för vart och ett av tandläkarinstitutet ett årligt anslag ställes till förfogande för att bereda lärare i professors och laborators ställning befrielse från undervisningsverksamheten för genomförande av konkreta vetenskapliga arbetsuppgifter, *dels ock* att vissa docent- och forskarstipendier ställas till förfogande för institutet. Förslaget om tjänstledighet för vetenskapligt arbete torde böra upptagas till bedömande i ett större sammanhang och med ställningstagandet till övriga ifrågavarande förslag torde av olika skäl böra anstå. Någon redogörelse för förslagens närmare innebörd erfordras sålunda icke nu.

II. Tandläkarinstitutens yttre organisation.

Hittillsvarande förhållanden m. m. Tandläkarinstitutet i Stockholm har vuxit fram ur karolinska institutet och stod från början helt under dettas styrelse och förvaltning. Enligt den första stadgan för tandläkarinstitutet den 22 september 1899 (SFS 69: 1899) skulle karolinska institutet vid tandläkarinstitutet anordna såväl den teoretiska och praktiska undervisning, vilken erfordrades för utbildning av tandläkare, som ock de för vinnande av legitimation som svensk tandläkare erforderliga examina. Karolinska institutets lärarkollegium hade inseende över och vård om tandläkarinstitutets såväl vetenskapliga som ekonomiska angelägenheter, uppgjorde förslag till lärarämbetens tillsättande m. m. Vid behandling inom karolinska institutets lärarkollegium av tandläkarinstitutets angelägenheter ägde dess inspektor och ordinarie lärare samt dess lärare i kirurgi säte och stämma i lärarkollegiet lika med lärarkollegiets ordinarie medlemmar. Någon egentlig självstyrelse tillkom ej tandläkarinstitutet.

Alltefter som odontologins betydelse ökat och tandläkarinstitutet utvecklats, har en motsvarande förändring i förhållandet mellan detta institut och karolinska institutet ägt rum. Tandläkarinstitutets lärarråds inflytande på institutets angelägenheter har undan för undan vidgats. Karolinska institutets lärarkollegium har dock alltjämt betydelsefulla befogenheter i fråga om tandläkarinstitutet. Kollegiet har sålunda att till kanslern avgiva yttrande vid tillsättning av professor och laborator och lärare i allmän kirurgi vid tandläkarinstitutet samt angående förslag till utgifter och inkomster vid institutet samt angående ärenden, som äro av natur att böra underställas riksdagens prövning. Det ankommer dessutom på lärarkollegiet att yttra sig över förordnande av och meddela vitsord åt lärare vid undervisningskurserna för tandläkarkandidatexamen, vilka kurser meddelas på karolinska institutets institutioner. Karolinska institutets lärarkollegium väljer bland sina i tjänstvarande eller förutvarande ledamöter en inspektor vid tandläkarinstitutet, vilken som styresman utövar närmaste vård och tillsyn över allt vad som rör detta institut och i nämnda egenskap har vittgående befogenheter. Å andra sidan äga vid behandlingen inom karolinska institutet av tandläkarinstitutets angelägenheter dettas inspektor och professorer samt läraren i allmän kirurgi säte och stämma i karolinska institutets lärarkollegium lika med lärarkollegiets ordinarie medlemmar. De angelägenheter rörande tandläkarinstitutet, som ej ankomma på karolinska institutet, handhas av dess inspektor, lärarråd, lärarrådsnämnd och förvaltningsnämnd.

I detta sammanhang må erinras, att det på skilda håll länge ansetts önsk-

värt, att tandläkarutbildningen lösgöres från sitt beroende av karolinska institutet. De år 1918 tillkallade sakkunniga rörande tandläkarundervisningen föreslog i sitt år 1920 avgivna betänkande en sådan organisationsändring, att tandläkarinstitutet bleve en självständig högskola. Beroendet av karolinska institutet hade verkat hindrande på tandläkarinstitutets utveckling. Det borde givas en självständig ställning, direkt sorterande under kanslern för rikets universitet. Det vore berättigat att karolinska institutet även i fortsättningen finge ett visst inflytande på tandläkarinstitutets ledning, men detta kunde åstadkommas därigenom att vissa lärare vid karolinska institutet förordnades såsom huvudlärare i vissa ämnen vid tandläkarinstitutet och ägde ledamotskap i tandläkarinstitutets lärarråd. Därigenom skulle detta erhålla ett tillskott av akademiskt skolad kraft med stora vetenskapliga kvalifikationer, vilket även måste anses vara i hög grad ägnat att utåt stärka dess auktoritet. Förslaget om inrättande av en självständig tandläkarhögskola biträdades av lärarrådet, lärarkollegiet vid karolinska institutet, kanslersämbetet och medicinalstyrelsen. De båda tandläkarorganisationerna gingo ytterligare ett steg längre, i det att de förordade, att all undervisning för de tandläkarstuderande förlades till tandläkarinstitutet under egna lärare, samt framställde en fullt fri och självständig odontologisk fakultet såsom målet för sin strävan. De sakkunnigas förslag ledde emellertid ej till någon Kungl. Maj:ts åtgärd i förevarande avseende.

1944 års tandläkarutbildningssakkunniga ha — efter att först ha lämnat en översikt över bestämmelserna angående organisationen vid universitetet och högskolorna — uttalat, att följande tre huvudalternativ synas möjliga i fråga om tandläkarinstitutens organisation, nämligen

att tandläkarinstitutet förbindas organisatoriskt med universitet eller medicinsk högskola (*alternativ I*),

att tandläkarinstitutet organiseras såsom självständiga högskolor eller institut och stå under överstyrelse av kanslern för rikets universitet samt i övrigt styras av ett lärarkollegium (*alternativ II*), samt

att tandläkarinstitutet organiseras såsom självständiga högskolor eller institut med en särskild styrelse, varvid denna antingen kan omhänderha hela förvaltningen eller dela denna med kanslersämbetet så att styrelsen har den ekonomiskt-administrativa förvaltningen och kanslersämbetet förvaltningen i fråga om forskningen och undervisningen (*alternativ III*).

De sakkunniga ha framhållit, att nämnda schematiska indelning kan tillämpas så, att man väljer samma organisationsform för samtliga tandläkarinstitutet eller för vart och ett av dessa väljer den, som från föreliggande olika förutsättningar synes vara den bästa. De sakkunniga ha därför diskuterat *dels* fördelar och nackdelar av här angivna huvudalternativ med den utgångspunkten att det gäller att finna den bästa gemensamma organisationsformen, *dels* ock problemet, huruvida det av praktiska skäl är nöd-

vändigt eller icke att organisationsfrågan löses på samma sätt för de olika tandläkarinstituten. Beträffande nämnda spörsmål ha de sakkunniga anfört i huvudsak följande.

I fråga om det med I betecknade alternativet att *tandläkarinstituten skulle förbindas organisatoriskt med universitet eller medicinsk högskola* har såsom huvudskäl framhållits, att odontologin utgör en gren av den medicinska vetenskapen.

Detta förhållande framträder också i tandläkarinstitutets i Stockholm uppkomst och organisation. Härmed sammanhänger likaledes, att den prekliniska undervisningen för tandläkarstuderande är förlagd till karolinska institutet och medicinska fakulteten i Lund. Odontologins samhörighet med medicinen i allmänhet blev också starkt betonad, när det nya tandläkarinstitutet i Malmö beslutades. På förläggningsorten för ett institut borde ställas det kravet, att för forskningsarbetet nödvändiga medicinska teoretiska institutioner stå till förfogande. I remissyttranden hade tidigare både medicinska fakulteten i Lund och karolinska institutets lärarkollegium framfört dylika synpunkter; lärarkollegiet hade formulerat sin mening så, att det förmenade, att ett nytt tandläkarinstitut för närvarande endast kunde tänkas existera i nära förbindelse med en medicinsk fakultet, i detta fall Lunds universitets. Även Kungl. Maj:ts proposition nr 241/1946 vilade på liknande uppfattning. Det sålunda framhävda behovet av anknytning till medicinsk fakultet framträder givetvis tydligast i fråga om den prekliniska utbildningen av tandläkarna. Men den stora betydelsen för odontologin av nära förbindelse med medicinen visar sig också i fråga om de medicinskt-kliniska ämnena. Odontologin har många viktiga beröringspunkter med dessa ämnen, såsom intern medicin, reumatologi, oto-rhinologi, plastikkirurgi och käkkirurgi.

Tandläkarinstitutens organisatoriska förbindelse med medicinsk fakultet skulle alltså verka i hög grad befruktande på tandläkarutbildningen och måste anses vara en ovillkorlig förutsättning — åtminstone för närvarande — för ett gott odontologiskt forskningsarbete.

Om förbindelse kan ske i den formen, att de odontologie studerande komme att vid Lunds universitet bli inskrivna vid universitetet och vederbörande studentnation, vunnas också den fördelen, att de kunde komma i åtnjutande av en akademisk uppfostran, som vore värdefull, liksom eljest av förmåner, som tillkomme studenterna.

I frågan huru denna organisatoriska förbindelse bör gestaltas kunna givetvis skilda åsikter göra sig gällande. Att bygga på den nu för förhållandet mellan karolinska institutet och tandläkarinstitutet i Stockholm rådande ordningen är uteslutet. Den är olämplig i den omfattning, vari den nu tillämpas. Att söka överföra den å Lunds medicinska fakultet och tandläkarinstitutet i Malmö vore orimligt. Sambandet synes i stället böra bli sådant, att tandläkarinstituten inordnas som delar av karolinska institutet respektive Lunds universitet. Formen för detta inordnande torde knappast lämpligen vara den, att tandläkarinstituten ingå som självständiga fakulteter, då odontologin företräder ett relativt begränsat ämnesområde i jämförelse med de ämnesgrupper, som sammanförts till de nuvarande fakulteterna vid universiteten. I stället synes anknytningen kunna ske så, att en odontologisk sektion eller avdelning inrättas av de medicinska läroanstalterna. Men dessa sektioner eller avdelningar böra äga en ganska hög grad av självständighet. Detta är nödvändigt, enär arbetsförhållandena vid tandläkarinstituten äro

säregna i flera hänseenden, icke minst på grund av den omfattande patientvård, som tillhör dem, samt det är av vikt, att icke lärarna i de egentliga medicinska ämnena vid karolinska institutet respektive medicinska fakulteten i Lund bli alltför mycket betungade av dessa arbetsuppgifter. För skötseln av tandläkarinstitutens angelägenheter är det, å andra sidan, ytterst viktigt, att ett antal medicinska lärare utväljas att ingå i tandläkarinstitutens lärarråd för att med sin erfarenhet från likartade arbetsfält förstärka dessas kapacitet.

Huruvida denna form av anknytning skall ske under namn av sektion eller under beteckningen avdelning kan ej vara ett avgörande spörsmål. Då namnet sektion redan begagnas inom våra universitets organisationer med en annan innebörd (delar av fakultet som äro helt åtskilda) än den, som här kan komma i fråga, synes termen avdelning vara lämpligare.

I fråga om det med II betecknade alternativet, att *tandläkarinstitutet skulle utgöra självständiga högskolor under överstyrelse av kanslern för rikets universitet*, har det framhållits, att en sådan organisationsform svarade mot de strävanden att frigöra det nuvarande institutet från beroendet av karolinska institutet, vilka gjort sig gällande. Tandläkarinstitutet har vuxit fram ur karolinska institutet, så småningom lösgjort sig mer och mer från det ekonomiska beroendet av detta och skulle enligt förevärande alternativ stå helt självständig högskola, med en organisation, som efterliknar karolinska institutets, och även i fortsättningen stå under överstyrelse av kanslersämbetet. Härigenom skulle visserligen vinnas erforderlig och önskvärd anknytning till universitetsorganisationen i dess helhet men ej det nära sambandet med medicinsk undervisning och forskning, som de sakkunniga framhållit som värdefullt. Bedömningen av kvalifikationerna hos de sökande till de högre lärarbefattningarna skulle emellertid även i fortsättningen ske enligt samma principer, som gälla för motsvarande universitetsbefattningar, varjämte tandläkarinstitutens anslagsbehov skulle genom kanslersämbetet företrädas inför statsmakterna.

En sådan organisationsform skulle emellertid även kunna medföra vissa olägenheter. Tandläkarinstitutets uppgift att vara icke blott forsknings- och utbildningsanstalter utan även anstalter med patientvårdande verksamhet jämväl inom folk tandvårdens ram, kan tänkas medföra vissa administrativa och organisatoriska problem, för vilkas bemästrande i varje fall för närvarande de nya lärarkårerna icke torde ha tillräcklig erfarenhet. Ej heller vore det av rent praktiska skäl tänkbart, att universitetskanslersämbetet härvid skulle kunna lämna erforderligt stöd. Rådande brist på kompetenta lärare skulle i och för sig tala mot en anordning, genom vilken ansvaret och omsorgen för institutioner av ifrågavarande storleksordning lades i händerna på lärarkårer, som sakna stödet av en akademisk tradition för dessa uppgifter.

Det sista av de tre huvudalternativen, nämligen att *tandläkarinstitutet skulle organiseras såsom självständiga högskolor eller institut med en särskild styrelse, varvid denna antingen kan omhänderha hela förvaltningen eller dela denna med kanslersämbetet så att styrelsen har den ekonomiskt-administrativa förvaltningen och kanslersämbetet förvaltningen i fråga om forskningen och undervisningen*, skulle kunna medföra fördelar på vissa områden. Det har sålunda framhållits, att det vore av stor betydelse för institutet, att deras ekonomiska och administrativa spörsmål omhänderhades av en styrelse, som genom sin sammansättning skulle ha större möjligheter

än ett lärarkollegium att skapa kontakt med statliga och kommunala myndigheter och över dessa förhandla om anslag åt instituten. Betydelsefullt vore detta vidare för de nya instituten, där omfattande organisatoriska problem komme att möta nya och oerfarna lärarkårer. I styrelsen borde bland annat finnas en representant för den kommun, inom vilken vederbörande tandläkarinstitut vore beläget, och en representant för folktandvården.

Det har emellertid starkt betonats, att därest det skulle anses nödvändigt att instituten stode under ledning av en styrelse, huvudsakligen tillsatt utanför den egentliga lärarkåren, denna styrelse likväl icke borde få inflytande på undervisningen och det vetenskapliga området. Styrelsens verksamhet borde sålunda gälla bestämda administrativa och ekonomiska frågor. Avgörandet av ärenden rörande forskning, undervisning, bedömning av examina, val av rektor, förslag beträffande tillsättning av lärartjänster och dylikt skulle helt tillkomma lärarkollegiet.

Mot förslaget att ställa tandläkarinstituten samtidigt under ledning av styrelser och under kanslersämbetets överinseende ha rests vissa invändningar. Sålunda har bland annat anförts, att ledningen bleve för komplicerad, att för många instanser skulle finnas och att svårigheter skulle uppstå att draga gränsen mellan de göromål, som skulle ankomma på styrelsen, och de ärenden, som skulle handläggas av kanslersämbetet eller lärarkollegiet.

Vid båda de två sista huvudalternativen uppstå särskilda svårigheter vid organiserande och administration av den prekliniska undervisningen för tandläkarstuderandena. Som redan påpekats, komma icke inom överskådlig tid möjligheter att finnas att vid instituten själva ordna denna undervisning vid egna institutioner och laboratorier. Denna utbildning kommer att bli beroende av medverkan från de medicinska högskolorna. För ett tillfredsställande ordnande av den äro tandläkarinstituten därför hänvisade till bistånd från lärare vid dessa högskolor, varvid spörsmål uppkomma samtidigt av betydelse både för högskolorna och för tandläkarinstituten. Med dessas organisation i förbindelse med de förra låta sig de svårigheter, som därvid möta, jämförelsevis lätt övervinnas. Med en från dem helt fristående organisation blir läget ett helt annat, och riskerna för friktioner måste väsentligt ökas.

Beträffande *frågan, huruvida tandläkarutbildningsanstalterna böra äga sinsemellan likartad administration och organisation eller icke*, ha de sakkunniga slutligen erinrat, att den medicinska undervisningen är organiserad vid universitetet enligt alternativ I samt vid karolinska institutet enligt alternativ II. Samtliga dessa undervisningsanstalter stå under kanslerns överstyrelse. Härav följer sålunda, att en liknande anordning efter olika alternativ även bör vara praktiskt genomförbar i fråga om den odontologiska undervisningen vid olika institut.

För egen del ha tandläkarutbildningssakkunniga, enär odontologin måste anses såsom en gren av medicinen, ansett uppenbart, att den odontologiska undervisningen bör så organiseras, att den vinner en nära anknytning till de medicinska högskolorna. De sakkunniga ha därför föreslagit, att *forskningen och undervisningen* i den medicinska disciplin, som bildas av de odontologiska ämnena, anförtros åt en särskild odontologisk avdelning av medicinska fakulteten vid universitetet i Lund, såvitt angår tandläkarinstitutet i Malmö, och åt en särskild odontologisk avdelning vid karolinska institutet,

såvitt angår tandläkarinstitutet i Stockholm. Avdelningen bör utgöras av professorerna i de odontologiska ämnena jämte tre andra till fakulteten resp. karolinska institutet hörande, genom val med slutna sedlar för tre år i sänder utsedda professorer. Med hänsyn dels till omfattningen och beskaffenheten av de ekonomiska förvaltningsuppgifter, som ifrågakomma vid ett tandläkarinstitut, dels till den nära anknytning tandläkarinstitutet torde komma att få till folktandvården ha de sakkunniga emellertid förordad, att tandläkarinstitutets *ekonomiska förvaltning* skiljes från respektive universitets och karolinska institutets ekonomiska administration och omhänderhaves av en särskild ekonominämnd, i vilken, såvida institutet deltar i folktandvården, ingår representant för den kommun, inom vilken institutet är beläget.

De sakkunniga ha härefter särskilt för tandläkarinstitutet i Malmö och särskilt för institutet i Stockholm framlagt detaljförslag rörande den sålunda förordade anknytningen. Härom hänvisar jag emellertid till de sakkunnigas betänkande.

Ledamöterna av de sakkunniga *von Hofsten, Lindbärg, Pålsson* och *Wikblad* ha i ett *särskilt yttrande* förklarat, att de icke kunnat biträda sakkunnigmajoritetens förslag, i vad gäller tandläkarinstitutets administration och organisation. De ha i stället förordad, att i vart fall för närvarande, då hinder ansetts föreligga för att odontologin skulle kunna bilda egen universitetsfakultet, tandläkarinstitutet böra organiseras såsom självständiga högskolor, vilka, i vad gäller forskning och undervisning, lämpligen kunna i de delar, där kanslersämbetets medverkan kan befinnas påkallad, sortera under kanslersämbetet, men i övrigt, i vad gäller den administrativa-ekonomiska ledningen och tillsynen, förvaltas vart och ett av en särskild styrelse. Enligt reservanternas mening synes odontologin vid sådant förhållande utåt få en självständigare och mera jämbördig ställning, än om tandläkarinstitutets professorer skulle hänföras till en avdelning av medicinska fakulteten i Lund respektive karolinska institutet med avvikande befogenheter i förhållande till övriga fakultetsledamöter.

Ur motiveringen till reservanternas förslag — beträffande vilket i övrigt hänvisas till handlingarna — må framhållas, att reservanterna anse, att den odontologiska undervisningen snarast ansluter sig till utbildningen vid vissa fackbetonade högskolor. Det vore av värde för utbildningen och därmed för tandläkarstudenterna samt särskilt för den under utbyggnad varande offentliga tandvården, att tandläkarinstitutet i framtiden, bättre än vad hittills vore fallet, komma att stå i intimast möjliga kontakt jämväl med den praktiskt-kliniska tandvårdsverksamhetens företrädare eller sålunda med representanter för folktandvården samt tandläkarnas egna organisationer. Karolinska institutet torde under senare tid kunna anses i stort sett ha visat odontologin ett ganska ringa intresse, vilket synes ha försvagat odontologins ställning. Ett inordnande av odontologin enligt majoritetens förslag såsom en avdelning av den medicinska fakulteten i Lund och karolinska institutet synes icke ägnat att leda till att odontologin och dess forskning erhåller en

önskvärd likställighet med övriga akademiska undervisnings- och forskningsgrenar. Garantier saknas för att rektor, professorer och övrig lärarpersonal vid de nya tandläkarinstituten kunna komma att besitta erforderlig administrativ och praktisk-ekonomisk erfarenhet för att självständigt omhändera ledningen av institutens omfattande, jämväl folktandvården berörande verksamhet. Redan med beaktande av dessa och övriga i reservationen angivna omständigheter samt för en objektiv och tillfredsställande avvägning av det framtida personalbehovet inom institutens olika avdelningar vore det enligt reservanternas mening välbetänkt, att tandläkarinstitutet, i vad gäller ekonomi, administration och tillsyn ställas under ledning av en särskild styrelse. Men även det förhållandet, att vid tandläkarinstitutet kommer att bedrivas en relativt omfattande patientvårdande verksamhet — vilken närmast kan jämföras med den verksamhet, som bedrivs vid universitetens och karolinska sjukhusets under särskilda direktioner ställda undervisningskliniker — talar för att en motsvarande organisationsform bör komma till användning, när det gäller tandläkarinstitutets patientvårdande verksamhet. Reservanterna framhålla ytterligare, att gränsdragningen mellan styrelsens befogenheter, å ena, samt kanslerns och lärarråds befogenheter, å andra sidan, icke synes kräva mera omfattande eller ur principiell synpunkt mera tveksamma bestämmelser, än som ansetts erforderliga för att reglera den s. k. odontologiska avdelningens och dess underordnade organs befogenhet i förhållande till universitetets respektive karolinska institutets olika organ. Liksom majoriteten förutsätta reservanterna, att representanter för de prekliniska och kliniska ämnen, i vilka undervisning delgives tandläkarstudenterna, skola mot i majoritetsförslaget förordade arvoden tillhöra institutets lärarråd, även om instituten organiseras såsom självständiga högskolor. De förmena, att därigenom i realiteten uppnås en praktiskt taget lika värdefull och kontinuerlig kontakt mellan de medicinska högskolorna och tandläkarinstitutet, som enligt majoritetsförslaget. Styrelsen bör erhålla en sådan sammansättning, att en onödig byråkratisering inom institutens förvaltning undvikas. Ordförande jämte förslagsvis två ledamöter, varav en lämpligen bör representera folktandvården i riket, böra utses av Kungl. Maj:t. En ledamot synes kunna utses av svenska tandläkaresällskapet. I övrigt bör i styrelsen finnas en representant, utsedd av stadsfullmäktige i den stad, dit institutet är förlagt. Vidare bör institutets rektor äga säte i styrelsen. Vare sig organisationen sker enligt majoritetens eller reservanternas förslag kan i en framtid, sedan det tredje institutet kommit till stånd, behov uppstå av en överstyrelse med uppgift att samordna undervisningen och utvecklingen vid de tre instituten.

Yttranden. Medicinska fakulteten i Uppsala. De sakkunnigas alternativ I torde innebära såväl fördelar som nackdelar. Till de förra må räknas en förlängning av den vetenskapliga fronten genom upptagande av odontologisk specialforskning med åtföljande utökning av forskar- och lärarstaben. Till nackdelarna måste hänföras, att de medicinska professorerna bli ytterligare belastade med administrativa uppgifter liksom med handledning av en forskning, som vanligen kommer att ligga mycket perifert i deras vetenskapliga intressesfär. Det invecklade förslag, som betänkandet anger för upprättandet av en odontologisk avdelning, bär nogsamtt vittne om svårigheterna att finna en enkel och naturlig form för en dylik samordning. En icke alldeles oväsentlig svaghet faller omedelbart i ögonen. De tre till medi-

cinska fakulteten hörande professorer, som av fakulteten skola utses genom val med *slutna* sedlar, äro skyldiga att under minst tvenne 3-årsperioder fungera som ledamöter av den odontologiska avdelningen. Denna bestämmelse är drastisk men sannolikt nödvändig för att garantera den odontologiska avdelningen ett tillskott av ledamöter från den medicinska fakulteten respektive högskolan. För tandläkarinstitutens del har den föreslagna samordningen — även om de av de sakkunniga föreslagna formerna för densamma måste modifieras — säkerligen vissa fördelar, som icke böra underskattas. Odontologins inlemmande i en medicinsk fakultet eller högskola kommer sannolikt att främja odontologisk forskning och därtill på ett naturligt sätt göra såväl de odontologiska lärarna som studenterna delaktiga i de akademiska traditionerna. För de sakkunnigas alternativ III talar, att tandläkarinstitutet få en friare ställning, som kan tänkas innebära ökade möjligheter till självständig utveckling. Det är möjligt, att en styrelse med däri ingående beprövade ekonomiska krafter skulle kunna smidigare och effektivare än en odontologisk avdelning vid en fakultet handlägga den stora ekonomiska förvaltningsapparaten, som tandläkarinstitutets patientvårdande verksamhet utgör. Å andra sidan skulle det kunna befaras, att en styrelse med en stark representation av det praktiska livets män skulle sakna tillbörlig förståelse för den odontologiska forskningens betydelse. Fakulteten har under åberopande av det sålunda anförda anslutit sig till alternativet, att tandläkarinstitutet organiseras såsom fria högskolor med lärarråd, underställda kanslern för rikets universitet på samma sätt som karolinska institutet. Härtill har dock fakulteten uttalat, att säkerligen det nya tandläkarinstitutet i Malmö skulle fara väl av att under första tiden, exempelvis de fem första åren, erhålla ett medicinskt tillskott. För handläggningen och bedömningen av såväl vissa organisatoriska som vetenskapliga frågor vore det fördelaktigt om hävdvunnen akademisk uppfattning så att säga inympades på det nya institutet genom att några medlemmar av medicinska fakulteten i Lund upptogos i institutets lärarråd, för den händelse dylika krafter skulle kunna vinnas för en sådan provisorisk uppgift.

Medicinska fakulteten i Lund har förklarar sig helst se, att det nya tandläkarinstitutet i Malmö bildar en avdelning av fakulteten, enär en sådan organisation bäst främjar den för både odontologin och medicinen värdefulla kontakten mellan de två ämnesgrupperna. Fakulteten önskar likväl icke ansluta sig till detta alternativ, såvida icke en ur undervisningens och forskningens synpunkt fullgod organisation med särskilda laboratorer respektive prosektorer i de teoretiskt-medicinska ämnena kommer till stånd. Fakulteten har i stort sett intet att erinra mot de sakkunnigas förslag till odontologiska avdelningens sammansättning och representation vid universitetet. Dock är fakulteten av den bestämda uppfattningen, att prosektorerna respektive laboratorerna i de prekliniska ämnena liksom de övriga medicinska lärarna själva måste inom odontologiska avdelningen (enligt universitetsstatuternas § 47 mom. 2) svara för sina ämnen och sin undervisning. Fakulteten finner det oriktigt att låta detta ansvar åvila avdelningens medicine professorer, som ju icke personligen deltaga i undervisning och examination.

Lärarkollegiet vid karolinska institutet har framhållit, att enligt de sakkunnigas förslag tandläkarinstitutet i Stockholm till det yttre skulle bli en integrerande del av karolinska institutet, vilket sålunda utåt finge bära ansvaret för vad som tilldrager sig på tandläkarinstitutet. Å andra sidan skulle

lärarkollegiet komma att få ett mycket litet realinflytande på tandläkarinstitutets skötsel. Kollegiet finner det därför ur alla synpunkter bättre, att tandläkarinstitutet organisatoriskt helt frigöres från karolinska institutet och upprättas som en självständig högskola. Om trots alla de mycket vägande invändningar, som från olika håll framförts mot inrättandet av den s. k. odontologiska avdelningen, denna likväl skulle komma att genomföras, måste kollegiet bestämt motsätta sig, att karolinska institutets professorer åläggas att vara medlemmar av densamma. Statsmakterna ha på sistone i högre grad än tidigare beaktat önskvärdheten av att professorerna få ägna sig åt sin viktigaste uppgift, vetenskaplig forskning. Det vore då olämpligt att genom ett föreläggande, sådant som det av sakkunniga föreslagna, åter beskära dem denna möjlighet, detta så mycket mer som professorerna vid karolinska institutet enligt förslaget skulle sakna varje kontakt med tandläkarinstitutets studenter. De prosektorer respektive laboratorer — kollegiet tager för givet att de sakkunnigas förslag om assistenter som kursledare aldrig kommer till utförande — som skulle omhänderha undervisningen vid tandläkarinstitutet, borde i stället vara medlemmar av den odontologiska avdelningen respektive ett självständigt lärarråd, och någon bärande anledning att begränsa deras antal till tre finnes icke. Samtliga böra vara medlemmar och ha full yttrande- och beslutsrätt samt även vara valbara såväl till ordförandepost som till ekonomisk nämnd.

Lärarrådet vid tandläkarinstitutet i Stockholm anser odontologins utveckling på längre sikt bli bäst främjad av en organisation i enlighet med de sakkunnigas förslag. Av flera skäl anser lärarrådet olämpligt att engagera flera medicine professorer för den odontologiska avdelningens verksamhet än vad som är oundgängligen nödvändigt eller en representant för de prekliniska och en för de kliniska ämnena. Lärarrådet föreslår härav betingad ändring i de sakkunnigas förslag. Ledamoten av lärarrådet, *professor Hammarsten* har reserverat sig mot lärarrådets beslut. varjämte ledamoten, *professor Hildebrand* förordat upprättandet av självständiga odontologiska högskolor, direkt underställda universitetskanslern. Hildebrand förutsätter därvid, att karolinska institutet respektive medicinska fakulteten i Lund skulle utse två av sina ledamöter till medlemmar av lärarrådet, intill dess tillskapandet av till tandläkarinstituteten knutna teoretiska institutioner med egna lärare kan förverkligas.

Kanslern för rikets universitet — som erinrat, att han i egenskap av de sakkunnigas ordförande deltagit i utarbetandet av de sakkunnigas betänkande och beslutet om avlåtande av de i betänkandet gjorda framställningarna — har funnit sig med hänsyn till den inställning, som karolinska institutets lärarkollegium har, böra förorda, att tandläkarinstitutet i Stockholm organiseras såsom en fristående högskola under kanslerns överstyrelse. Institutets styrelse och förvaltning bör handhas av rektor, lärarkollegium, kollegienämnd och ekonominämnd. Ärenden av löpande förvaltningsnatur böra i största möjliga utsträckning överlätas åt rektor och kollegienämnden att handlägga. Karolinska institutet bör dock alltjämt genom förslagsvis tre ordinarie lärare bli företrätt i tandläkarinstitutets lärarkollegium. Detta kollegium bör i övrigt utgöras av samtliga institutets professorer, varav en som rektor är kollegiets ordförande. De odontologiska lärare, som utan att vara professorer självständigt representera sitt ämne, torde böra — var och en i frågor som beröra hans ämne — äga säte och stämma i kollegiet. Tandläkarinstitutet i Malmö synes böra organiseras i huvudsak på sätt de sakkunniga

föreslagit. En organisatorisk anknytning till medicinska fakulteten i Lund måste vara ägnad att giva det nya institutet en önskvärd stadga, vilket synes ur olika synpunkter lämpligt. Det förhållandet, att de två tandläkarinstituten komma att erhålla olika organisatorisk uppbyggnad anser kanslern icke i och för sig böra möta invändningar.

Medicinalstyrelsen har ansett sig böra med bestämdhet hävda, att tandläkarinstitutens organiserande såsom fullt självständiga högskolor är den lösning, som bäst främjar den odontologiska undervisningen och forskningen. Även om odontologin i princip är att betrakta som en medicinsk disciplin — något som styrelsen för sin del vill kraftigt understryka — anknyter den dock i stor utsträckning jämväl till vissa andra vetenskaper. Den bygger sålunda bland annat på ingenjörsvetenskapens rön inom materiallära och hållfasthetslära. Varje tandläkarhögskola bör stå under ledning av en styrelse, direkt underställd Kungl. Maj:t. Förvaltningen i övrigt bör omhänderhas av rektor och lärarkollegium. I lärarkollegiet böra ingå även samtliga laboratorer (prosektorer) i de kliniska och prekliniska ämnena. En yngre lärargeneration skulle på detta sätt administrativt fostras. Reglerna för kollegiets befogenheter böra dock utformas så, att laboratorerna och prosektorerna ej skola äga rätt deltaga i handläggningen av ärenden om tillsättande av vissa högre lärarbefattningar. Rektor bör, där icke särskilda skäl föranleda annat, utses bland professorerna i de rent odontologiska ämnena. Medlemmen av medicinalstyrelsens vetenskapliga råd, *professor Thourén* har uttalat skiljaktig mening och förordat, att tandläkarinstitutet organiseras såsom självständiga högskolor under universitetskanslerns överinseende.

Statskontoret har förordat, att tandläkarinstitutet erhålla en fullt självständig ställning gentemot universiteten och ställas under omedelbar ledning av en styrelse. För samordnande av undervisningen synes därjämte redan nu böra inrättas en överstyrelse för tandläkarinstitutet. Härigenom skulle för kanslersämbetet vinnas en med tanke på universitetsorganisationens utvidgning behövlig lättnad i arbetsbördan samtidigt som de viktiga organisationsfrågorna vid de nya tandläkarinstitutens uppbyggnad skulle kunna erhålla sin lösning under tillbörligt beaktande av erfarenheterna vid det nuvarande institutet.

Riksräkenskapsverket anser, att frågan om en kommunal representant i tandläkarinstitutets ekonominämnder är av sådan beskaffenhet, att den enligt ämbetsverkets mening bör göras till föremål för vidare prövning.

Svenska landstingsförbundet har icke minst med hänsyn till att tandläkarinstitutet förutsätts skola ombesörja viss folktandvård ansett starka skäl tala för att institutet böra givas ställning såsom fristående högskolor under särskilda av Kungl. Maj:t utsedda lokalstyrelser. En dylik organisationsform anses medgiva en mera allsidig sammansättning av institutets ledning än den av sakkunnigmajoriteten förordade.

Svenska stadsförbundet har icke ansett förslaget om tandläkarinstitutet som en odontologisk avdelning av medicinsk fakultet tillfredsställande. Odontologin skulle därigenom anvisas en undanskynd plats, som ingalunda motsvarar vare sig undervisningens omfattning eller den odontologiska vetenskapens kvalitativa standard, kvantitativa omfattning och betydelse för folkhälsan. Organisationen bör vara sådan, att en nära anknytning vinnes till den praktiska tandvårdsorganisationen och därmed sammanhängande problem. Då anledning finnes antaga, att undervisningen blir beroende av folktandvårdens klientel, tarvas en lokal förankring i vad avser institutets ad-

ministrativa-ekonomiska förhållanden. Förslaget om en självständig styrelse synes därför vara att föredraga.

Svenska tandläkaresällskapet och *Sveriges tandläkarförbund* ha bestämt avstyrkt de sakkunnigas förslag om inrättande av en odontologisk avdelning samt framhållit, att de alltsedan 1920 hävdad den uppfattningen, att tandvården, den odontologiska forskningen och tandläkarutbildningen i hög grad skulle främjas, om tandläkarinstituten gäves ställningen såsom självständiga högskolor. Den strävan att frigöra den odontologiska undervisningen, som alltsedan 1920 förefinnes och som vid sagda tidpunkt biträdades av kanslersämbetet, medicinalstyrelsen, karolinska institutets lärarkollegium och tandläkarinstitutets lärarråd, i det att sagda instanser tillstyrkte förslaget om inrättandet av en självständig tandläkarhögskola, övergives helt av de sakkunniga för en konstlad nydaning, som blott innebär en rent organisatorisk anknötning av instituten till de medicinska lärosätena utan att denna anknötning medför någon reell förbättring i riktning mot behovet av att instituten medgivas rätt att självständigt företräda odontologisk forskning och undervisning. Med den sammansättning den odontologiska avdelningen skulle få enligt de sakkunnigas förslag blir antalet ledamöter, som icke äro odontologer, alltför stort, vilket icke kan anses ändamålsenligt vid avgörandet av rent odontologiska frågor. De sakkunniga ha föreslagit inrättandet av olika nämnder. Förslaget innebär ingen minskning i professorernas åligganden utöver undervisnings- och forskningsuppgifter, vilket allvarligt talar mot de sakkunnigas förslag. Professorernas nuvarande belastning med dylika uppgifter kräver en ändring. Undervisningens särart och lärarpersonalens fåtalighet påfordrar, att professorerna i görligaste mån befrias från dylika extra åligganden för att kunna vinna erforderlig tid för och koncentration på de egentliga arbetsuppgifterna. Sålunda synas ekonomiska och andra förvaltningsärenden kunna handläggas i annan ordning. Uppnåendet av målet, att den odontologiska forskningen och undervisningen vinner full självständighet, skulle väl kunna vinnas med samtidig anknötning till universitet eller medicinsk högskola men då endast i form av en särskild odontologisk fakultet, som vore jämställd med övriga fakulteter. Då, såsom de sakkunniga framhållit, en sådan anordning icke kan komma i fråga inom den nuvarande universitetsorganisationen, återstår enligt organisationernas uppfattning endast den möjligheten, att den odontologiska forskningen och undervisningen anförtros åt självständiga högskolor. Organisationerna förorda i detta hänseende reservanternas hos de sakkunniga förslag, dock med vissa angivna ändringar och tillägg. Någon större svårighet att uppdelna göromålen på kanslersämbetet, styrelsen och lärarkollegiet anse organisationerna ej föreligga. Kanslersämbetet torde i huvudsak få samma befogenhet som vid karolinska institutet. Styrelsen bör förutom att äga uppsikten över högskolans verksamhet och stadgarnas efterlevnad även övertaga de förvaltningsärenden, som hittills ålegat lärarrådet, särskilt ekonominämndens uppgifter. Lärarrådet handhar alla undervisningsfrågor. Särskilt med hänsyn till att viss folktandvård väntas komma att anslutas till tandläkarinstituten framstår en uppdelning beträffande institutens förvaltning som väl motiverad, då folktandvårdens huvudmän och den stad, dit institutet är förlagt, synas böra ha medinflytande vid handläggningen av ärenden rörande den patientvårdande verksamheten.

Svenska läkaresällskapet förordar, att tandläkarinstituten organiseras såsom helt fristående högskolor med akademisk självstyrelse och direkt un-

derställda universitetskanslern. Genom dennes medverkan kan önskvärd kontakt skapas med medicinsk högskola eller fakultet i frågor rörande både undervisning och forskning.

Sveriges läkarförbund har i förevarande liksom i övriga avseenden anslutit sig till vad karolinska institutets lärarkollegium anfört i ärendet.

Tandläkarinstitutets icke-ordinarie lärares förening föreslår, att tandläkarinstitutet organiseras såsom självständiga högskolor med egna teoretiska institutioner. Institutet skulle vara underställda universitetskanslern.

Odontologiska föreningen vid tandläkarinstitutet i Stockholm förordar en organisation med självständiga högskolor, underställda universitetskanslern.

Departements-
chefen.

Den omständigheten att odontologin är att betrakta såsom en medicinsk disciplin utgör en väsentlig hållpunkt vid bedömandet av frågan om tandläkarinstitutens administration. Både för undervisning och vetenskaplig forskning är därför en nära kontakt önskvärd mellan odontologin och medicinen i övrigt. Behovet härav har också starkt betonats i många skilda sammanhang. Jag erinrar i detta avseende, att lärarkollegiet vid karolinska institutet i yttrande över tandläkarutbildningssakkunnigas förslag år 1945 förmenade, att ett nytt tandläkarinstitut för närvarande endast kunde tänkas existera i nära förbindelse med en medicinsk fakultet.

Angivna synpunkter ha lett till att majoriteten av tandläkarutbildningssakkunniga förordat, att tandläkarinstitutet skola anordnas enligt *alternativ I*, d. v. s. organisatoriskt förbindas med universitets- och högskoleorganisationen på så sätt, att de utgöra en odontologisk, förhållandevis självständig avdelning av medicinska fakulteten i Lund respektive karolinska institutet, dock med egen ekonomisk förvaltning genom särskilda ekonominämnder. I de odontologiska avdelningarna skulle ingå, förutom de odontologie professorerna, även tre medicine professorer. Emot detta förslag ha starka erinringar framförts i de flesta remissyttrandena. Icke minst måste beaktas, att lärarkollegiet vid karolinska institutet i vad avser tandläkarinstitutet i Stockholm avstyrkt förslaget, som enligt kollegiets uttalanden skulle medföra, att karolinska institutet utåt finge bära ansvaret för vad som tilldroge sig vid tandläkarinstitutet, trots att kollegiet komme att få ett mycket litet realinflytande på dettas skötsel. Kollegiet har funnit det ur alla synpunkter bättre, att tandläkarinstitutet i Stockholm organisatoriskt helt frigöres från karolinska institutet och upprättas såsom en självständig högskola. I varje fall har kollegiet bestämt motsatt sig, att de medicine professorerna skola åläggas att vara medlemmar av en odontologisk avdelning.

Med hänsyn till vad sålunda anförts mot sakkunnigförslaget kan jag i likhet med kanslern icke anse tillrådligt att detta nu genomföres, åtminstone i vad avser tandläkarinstitutet i Stockholm. Jag har icke heller blivit övertygad om, att den föreslagna organisatoriska anknytningen mellan tandläkarinstitutet och de medicinska undervisningsanstalterna skulle få

en reell innebörd och betydelse, som fullt svarar mot den därmed förenade tyngande förvaltningsapparaten.

De sakkunniga ha anvisat ytterligare två alternativ för tandläkarinstitutionens administration, ehuru de på anförda skäl icke ansett sig böra förorda något av dem. Enligt det ena av dessa (*alternativ II*) skulle varje institut organiseras såsom självständig högskola under ledning av ett lärarkollegium och under överinseende av kanslern för rikets universitet. Enligt det andra (*alternativ III*), som även förutsätter självständiga högskolor, skulle dessa ledas av särskilda lokalstyrelser, vilka antingen kunde var för sig omhänderha hela förvaltningen eller dela denna med kanslersämbetet så, att styrelserna hade den ekonomiskt-administrativa förvaltningen och kanslersämbetet förvaltningen i fråga om forskningen och undervisningen. Reservanterna hos de sakkunniga ha hävdad, att tandläkarinstitutet i vart fall för närvarande, då hinder ansetts föreligga för att odontologin skulle kunna bilda egen universitetsfakultet, böra organiseras i enlighet med alternativ III och med förvaltningen uppdelad mellan kanslersämbetet och styrelsen. Till reservanternas mening ha främst medicinalstyrelsen och tandläkarorganisationerna anslutit sig.

För egen del finner jag, att vissa i och för sig beaktansvärda skäl kunna anföras till stöd för en styrelse i ledningen för varje tandläkarinstitut (*alternativ III*). Institutet skulle därigenom på ett naturligt sätt kunna tillföras den erfarenhet i frågor av administrativ och ekonomisk art, som ej alltid kan påräknas bland lärarpersonalen. Måhända skulle en dylik styrelseform även kunna främja en i och för sig önskvärd kontakt mellan tandläkarinstitutet och den praktiskt-kliniska tandvårdsverksamhetens företrädare utanför institutet. En dylik kontakt torde emellertid kunna åvägabringas jämväl i annan ordning än via en styrelse. Jag återkommer härtill i det följande. Det bör i detta sammanhang även uppmärksammas, att inrättandet av särskilda intendentstjänster vid tandläkarinstitutet, vilket jag i det följande förordar, kommer att medföra en avsevärd förstärkning av den ekonomiskt-administrativa sakkunskapen inom institutet. Även andra och för mig avgörande synpunkter böra emellertid anläggas vid en prövning av den organisationsform, som betecknats såsom alternativ III. Det nära sambandet mellan odontologin och medicinen i övrigt samt den odontologiska undervisningens akademiska karaktär göra en anknytning av ifrågavarande undervisnings- och forskningsanstalter till universitetsorganisationen till en betydelsefull angelägenhet. Med hänsyn härtill ha även reservanterna hos de sakkunniga utgått från, att i frågor, som röra forskning och undervisning, institutet skola sortera under kanslersämbetet. För egen del kan jag icke dela den uppfattningen, att en ändamålsenlig och effektiv organisation av tandläkarinstitutet kan åvägabringas, om förvaltningsbefogenheterna uppdelas mellan kanslersämbetet och särskilda lokalstyrelser. En uppdelning av ärendena skulle ofrånkomligen medföra omgång och minskade

förutsättningar för ett överblickande av problemen i stort samt en icke önskvärd splittring av ansvaret. Härtill kommer, att det svårligen torde låta sig göra att draga en rationell gräns mellan sådana ärenden, som skulle behandlas i den ena eller den andra ordningen. Ärenden av pedagogisk och vetenskaplig art måste sålunda bedömas och avgöras jämväl ur ekonomiska och administrativa synpunkter och vice versa. Av denna anledning har också, enligt vad jag inhämtat, vid det nuvarande tandläkarinstitutet uppgifterna för förvaltningsnämnden, som enligt gällande stadga närmast handhar institutets ekonomiska angelägenheter, i praxis huvudsakligen inskränkts till allenast handläggning av ärenden om utanordnande av medel; i övrigt handläggas ärendena av lärarrådsnämnden, vari förvaltningsnämndens samtliga ledamöter ingå, och lärarrådet. Under hänvisning till det sålunda anförda finner jag mig icke kunna tillstyrka en organisation av tandläkarinstitutet, som skulle medföra uppdelning av förvaltningsbefogenheterna mellan kanslersämbetet och en styrelse (alternativ III). Med hänsyn främst till den redan framhållna betydelsen av tandläkarinstitutens anknytning till universitetsorganisationen anser jag mig icke heller kunna förorda en organisationsform, där hela förvaltningen handhas av lokalstyrelser. En dylik organisation skulle därjämte med säkerhet inom kort leda till behov av en särskild överstyrelse för tandläkarinstitutet, vilket skulle innebära en utveckling, som jag av flera skäl icke anser mig för närvarande böra främja. Till gagn för den akademiska undervisningen och forskningen inom de medicinska disciplinerna skulle med all sannolikhet den därmed förenade splittringen på två tillsynsmyndigheter icke bliva.

Varken alternativ I eller alternativ III synes sålunda erbjuda en ur olika synpunkter ändamålsenlig lösning av tandläkarinstitutets organisationsfråga. Jag finner mig därför nu böra förorda, att dessa institut organiseras i huvudsaklig överensstämmelse med de sakkunnigas alternativ II, d. v. s. såsom självständiga högskolor under ledning av rektor och lärarkollegium samt under överinseende av universitetskanslern. Genom kanslersämbetets förmedling erhålles den anknytning till universitetsorganisationen, som jag finner betydelsefull. Denna anknytning blir dock icke lika stark som enligt alternativ I och icke heller vinnes den i och för sig önskvärda kontakt med den praktiska tandvårdsverksamheten utanför tandläkarinstitutet, som torde ha varit huvudsyftet för dem som förordat alternativ III. Enligt mitt förmenande kunna emellertid även vid en lösning enligt alternativ II genom vidtagande av vissa åtgärder åvägbringas såväl en förstärkt anknytning till de medicinska vetenskaperna som en närmare kontakt med den praktiska tandvårdsverksamheten. Jag erinrar i detta avseende om att medicinalstyrelseutredningen i sitt betänkande (st. off. utr. 1946: 20) ifrågasatt, huruvida icke en organiserad form för överläggningar borde skapas mellan representanter för medicinalstyrelsen och den praktiska sjukvården utanför undervisningssjukhusen, å ena, samt vederbörande universitetsmyndigheter,

å andra sidan, i syfte att belysa av utvecklingen på hälso- och sjukvårdens område aktualiserade behov beträffande undervisningens planläggning och utformning. Enligt utredningens mening skulle detta eventuellt kunna ske genom att vid universitetskanslerns sida ställdes en av Kungl. Maj:t utsedd nämnd, bestående av representanter för de medicinska fakulteterna, karolinska institutet, medicinalstyrelsen och tjänsteläkarorganisationerna. Sedan kanslern — efter hörande av vederbörande universitetsmyndigheter — tillstyrkt, att åtgärder vidtagas för att tillskapa en dylik instans, har ärendet remitterats till medicinalstyrelsen. I syfte att åvägabringa den nu i samband med tandläkarinstitutens organisation aktuella förstärkta anknytningen till de medicinska vetenskaperna och den närmare kontakten med den praktiska tandvårdsverksamheten anser jag, att i en eventuell dylik nämnd böra ingå även en eller flera representanter för tandvården. Min avsikt är att så snart sig göra låter ånyo anmäla denna fråga för Kungl. Maj:t. I detta sammanhang vill jag framhålla, att universitetskanslersämbetet på grund av den ökande verksamheten vid de under ämbetet lydande läroanstalterna under senare år blivit alltmer arbetstungt. En snar förstärkning av arbetskrafterna torde därför vara ofrånkomlig. Det är uppenbart, att behovet av en dylik förstärkning blir än mer trängande, när ämbetet skall omhänderha överledningen även av den successivt svällande organisationen för tandläkarutbildning. Det är min avsikt att i sinom tid upptaga denna fråga till närmare övervägande.

Vid tandläkarinstitutet i Stockholm synes den nya administrativa organisationen lämpligen böra genomföras från ingången av läsåret 1947/48 (den 1 september 1947). Dock bör den befattning med institutets ekonomiska angelägenheter, som nu åvilar kamreraren vid karolinska institutet, fortsätta tills vidare under budgetåret 1947/48. Vidare bör av skäl, som framgå av det följande, nu gällande föreskrifter för avläggande av tandläkarkandidatexamen vid karolinska institutet och medicinska fakulteten i Lund tillämpas även under nämnda budgetår. I fråga om det blivande tandläkarinstitutet i Malmö bör beslut om organisationen meddelas att gälla från den 1 januari 1948. Vissa tillfälliga anordningar synas emellertid behöva genomföras vid detta institut. Härtill återkommer jag i det följande. De provisoriska anordningarna för tandläkarutbildning i Malmö synas liksom för närvarande böra stå under ledning av lärarrådet vid institutet i Stockholm.

Beträffande vissa specialfrågor vill jag härefter framhålla följande.

Närmare bestämmelser om lärarkollegiernas vid tandläkarinstitutet sammansättning m. m. böra utfärdas av Kungl. Maj:t efter förslag av tandläkarutbildningssakkunniga. Vid uppgörandet av ett dylikt förslag synas de sakkunniga böra utgå från, att rektor och samtliga vid respektive institut anställda professorer skola ingå i lärarkollegiet och att en av professorerna

vid institutet bör utses till rektor. Övervägande skäl tala för att jämväl de laboratorer, som inneha självständiga laboratorbefattningar, böra vara ledamöter av lärarkollegiet. Därjämte böra i kollegiet finnas en representant för de teoretiska ämnen, i vilka undervisning meddelas för tandläkar-kandidatexamen, och en representant för de medicinskt-kliniska ämnen, i vilka undervisning meddelas för tandläkarexamen. Det synes lämpligt, att dessa representanter, vilka böra åtnjuta särskilda arvoden, lämpligen 600 kronor för år, utses av lärarkollegiet vid karolinska institutet respektive medicinska fakulteten i Lund bland dessa institutioners medlemmar. Enär den femåriga nya studieplanen för tandläkarutbildningen i olikhet med den nu gällande upptager flera medicinskt-kliniska ämnen än kirurgi, synes den nu förordade anordningen lämpligare än att, som för närvarande är fallet, läraren i kirurgi alltid är ledamot av kollegiet. Det synes angeläget, att en väsentlig del av de löpande förvaltningsangelägenheter, som eljest skulle åvila kollegiet, uppdrages åt rektor och en kollegienämnd. Liksom vid karolinska institutet bör rektor vara helt eller delvis fri från skyldigheten att bestrida den till hans professorsbefattning hörande undervisningen och examinationen.

Vad tandläkarinstitutet i Stockholm beträffar torde för budgetåret 1947/48, under vilket vid detta institut varken professurer i odontologisk ortopedi och röntgendiagnostik eller några självständiga laboratorbefattningar finnas inrättade, den övergångsanordningen böra genomföras, att de två laboratorerna vid de nuvarande ortodonti- och barntandvårds- samt röntgenavdelningarna ingå såsom ledamöter i lärarkollegiet.

De sakkunniga ha föreslagit, att den ekonomiska förvaltningen vid respektive tandläkarinstitut skall omhänderhas av en särskild ekonominämnd. Med hänsyn till att tandläkarinstitutet förutsatts skola ombesörja en del av folktandvården har vidare föreslagits, att såsom ledamot i varje ekonominämnd skall ingå en representant för respektive stad. I likhet med riksräkenskapsverket anser jag denna fråga vara av sådan beskaffenhet, att något definitivt ställningstagande nu icke bör ske. I syfte att likväl skapa ett organiserat samarbete mellan ledningen av respektive tandläkarinstitut och de kommunala myndigheterna i orten synes i stället — under förutsättning att institutet inordnats i folktandvårdsorganisationen såsom centraltandpoliklinik — en av kommunen utsedd representant böra ha rätt att hos institutets vederbörande organ påkalla upptagande av för kommunen och institutet gemensamma frågor rörande folktandvården. Denne representant bör också kallas till sådana sammanträden inom institutet, då dylika frågor behandlas, samt äga rätt att delta i överläggningarna och få sin mening antecknad till protokollet.

De sakkunniga ha vidare framhållit, att verksamheten vid det nya tandläkarinstitutet i Malmö förutsättes börja från och med vårterminen 1948 och att institutets ledning måste träda i funktion senast från och med

nämnda tidpunkt. Även om professurerna vid detta institut skulle ledigförklaras omedelbart, hålla de sakkunniga för troligt att det icke kommer att bli möjligt att utnämna ordinarie innehavare av ämbetena förrän tidigast ett år senare. Det har därför syns de sakkunniga nödvändigt, att det uppdrages åt ett särskilt organ att omhändera icke endast de erforderliga åtgärderna i samband med tillsättning och förordnanden för professorer och övriga befattningshavare vid institutet utan även ledningen i övrigt av institutet från och med vårterminen 1948 tills vidare. I detta syfte ha de sakkunniga i sitt betänkande förordat, att det från och med den 1 juli 1947 tillskapas en provisorisk odontologisk avdelning av medicinska fakulteten i Lund. Avdelningen skulle bestå av sex av universitetskanslern förordnade ledamöter, av vilka tre tillhöra den medicinska fakulteten och tre utgöras av professorer i odontologiska ämnen vid tandläkarinstitutet i Stockholm. Denna provisoriska avdelning borde fungera till dess tre av professorerna i odontologiska ämnen vid institutet i Malmö tillsatts och tillträtt sina tjänster. Efter hand som sådant tillträde skedde, borde vederbörande ingå i den provisoriska avdelningen och ersätta professor i motsvarande ämne vid institutet i Stockholm.

Även enligt min mening äro vissa provisoriska anordningar erforderliga vid det blivande tandläkarinstitutet i Malmö. En tillfällig organisation av den innebörd, de sakkunniga förordat, överensstämmer emellertid icke med vad jag i det föregående principiellt förordat och måste väcka betänkligheter även ur åtskilliga andra synpunkter, ej minst med hänsyn till den avsevärda ytterligare arbetsbelastning, som därigenom skulle påläggas professorerna vid det samtidigt under omorganisation varande institutet i Stockholm. För egen del anser jag därför vissa modifikationer erforderliga. Det synes önskvärt, att de personer, som förordnas att uppehålla de ledande lärarbefattningarna vid institutet och sålunda stå den begynnande verksamheten därstädes närmast, också verksamt deltaga i institutets administration. Såsom ledamöter i det blivande lärarkollegiet böra därför, i överensstämmelse med vad som sker vid andra liknande institutioner, inträda, förutom de av medicinska fakulteten i Lund utsedda två representanterna för teoretiska och medicinskt-kliniska ämnen samt under de första åren ytterligare en tredje representant för fakulteten, även de personer, som förordnats att uppehålla professors- och självständiga laboratorbefattningar vid institutet. Detta lärarkollegium bör dock icke förrän professors-tjänsterna tillsatts taga befattning med ärenden om tillsättande av högre lärarbefattningar, förslagsvis från och med avdelningständerbafattningar och uppåt. Jag erinrar i detta sammanhang, att enligt gällande universitetsstatuter den, som på förordnande uppehåller professorsämbete vid universiteten, i regel ej äger deltaga vid behandling av ärende angående tillsättande av lärarbefattning. En tillämpning av denna regel å tandläkarinstitutet i Malmö skulle innebära, att under den första tiden något i dessa ären-

den beslutmässigt lärarkollegium icke funnes. Härtill kommer, att de ifrågasvarande tillförordnade lärarna själva sannolikt samtidigt äro sökande till tjänster vid institutet. I detta läge anser jag, att den befattning med nämnda tillsättningsärenden, som eljest ankommer på lärarkollegiet, övergångsvis bör påläggas någon annan myndighet. Närmast härför synes den medicinska fakulteten i Lund vara. Då emellertid odontologisk sakkunskap bör vara företrädd i fakulteten vid handläggning av dessa ärenden, torde det vara lämpligt att de nuvarande tre professorerna vid tandläkarinstitutet i Stockholm då inträda som tillfälliga medlemmar av fakulteten. Detta skulle innebära en avsevärt mindre arbetsbelastning för dessa professorer än om de sakkunnigas förslag genomföres. Även ur andra synpunkter synes den nu förordade anordningen vara att föredraga. Erforderliga föreskrifter i ämnet torde skyndsamt böra föreslås av tandläkarutbildningssakkunniga. Ifrågasvarande professorer, som jag förutsätter skola vara villiga att påtaga sig nämnda uppdrag, böra erhålla ersättning för av uppdraget föranledda resor enligt bestämmelserna i allmänna resereglementet. Till frågan om anslag härför återkommer jag i ett senare sammanhang.

I syfte att professorsbefattningarna vid tandläkarinstitutet i Malmö skola kunna tillsättas med ordinarie innehavare snarast möjligt torde det i enlighet med de sakkunnigas förslag böra uppdragas åt kanslersämbetet att vidtaga åtgärder för deras ledigkungörande. Jag erinrar i detta sammanhang, att statsmakterna år 1946 vid behandlingen av frågan om ny studieplan för tandläkarutbildningen (jfr propositionen nr 1946: 241 och riksdagens skrivelse nr 1946: 454) förutsatt, att vid tandläkarinstitutet skola vara inrättade professorer bland annat i odontologisk ortopedi och röntgendiagnostik. Vid tandläkarinstitutet i Malmö föreslås i det följande, att dessa liksom övriga professorer inrättas från den 1 januari 1948. Med hänsyn till den nya studieplanens successiva genomförande vid tandläkarinstitutet i Stockholm ha de sakkunniga däremot icke räknat med någon omändring av de nuvarande laboratorsbefattningarna i motsvarande två ämnen till professorer redan under budgetåret 1947/48. Detta synes emellertid böra ske från den 1 juli 1948 samtidigt som den nuvarande professuren i proteslära och tandreglering begränsas till att avse endast proteslära. Härom synes nu beslut böra fattas. Det är ur åtskilliga synpunkter av betydelse, att dessa nya professorer och de motsvarande vid institutet i Malmö ledigkungöras och sökas samtidigt. Med hänsyn härtill torde det böra uppdragas åt kanslern att ledigkungöra dessa befattningar vid institutet i Stockholm samtidigt med dem i Malmö. Om så sker, vinnes att det tidskrävande tillsättningsförfarandet kan genomföras inom sådan tid, att professorerna kunna tillsättas redan kort tid efter den 1 juli 1948.

III. Personalorganisationen.

Ett nära samband råder givetvis mellan studieplanen för tandläkarutbildningen och behovet av personal vid tandläkarinstituten. Såsom redan berörts, framlades i propositionen nr 1946: 241 förslag till studieordning för tandläkarutbildningen, i huvudsak överensstämmande med en av landshövdingen P. C. Jonsson inom ecklesiastikdepartementet verkställd överarbetning av ett av tandläkarutbildningssakkunniga utarbetat förslag till femårig ny studieplan. I skrivelsen nr 1946: 454 i anledning av propositionen anmälde sedermera riksdagen, att utredningsmannens förslag innebure en lösning av förevarande spörsmål, som i princip borde godtagas. Riksdagen förklarade sig dock härvid förutsätta, att Kungl. Maj:t, innan den nya studieplanen fastställdes, låte verkställa ytterligare undersökning med avseende å möjligheterna att nedbringa studietiden under den av utredningsmannen angivna. Sedan landshövding Jonsson förordnats att verkställa den av riksdagen begärda ytterligare undersökningen och framlagt förslag i ämnet, ha tandläkarutbildningssakkunniga, såsom framgår av den tidigare lämnade redogörelsen, med beaktande av de av Jonsson framlagda utredningsresultaten avgivit slutliga förslag till studieplan för tandläkarutbildningen, varefter kanslern för rikets universitet efter av Kungl. Maj:t erhållet bemyndigande den 7 mars 1947 fastställt studieplan för tandläkarkandidat- och tandläkarexamina i huvudsaklig överensstämmelse med de sakkunnigas förslag att tillämpas successivt från och med höstterminen 1947.

På grundval av det sålunda framlagda, sedermera fastställda förslaget till studieplan ha tandläkarutbildningssakkunniga i sitt betänkande om tandläkarinstitutens organisation avgivit förslag till personalorganisation för tandläkarutbildningen. Med hänsyn till utbildningens uppdelning på preklinisk undervisning, som avses förlagd till medicinska undervisningsanstalter, och den till tandläkarinstituten förlagda propedeutiska och kliniska undervisningen torde det vara lämpligt att även uppdelning i det följande på två avsnitt, avseende det ena den prekliniska undervisningen och den andra den propedeutiska och kliniska undervisningen.

A. Den prekliniska undervisningen.

Nuvarande undervisning. Enligt nu gällande studieplan är den prekliniska undervisningen (första årets studier) helt förlagd till karolinska institutet respektive medicinska fakulteten i Lund och meddelas av

därvarande professorer, som för denna undervisning uppbära särskilda arvoden. Undervisningen omfattar följande ämnen, nämligen anatomi, cirka 80 föreläsningar, histologi med embryologi, cirka 100 föreläsningar, kemi med metallurgi och läkemedelslära, cirka 110 föreläsningar, fysik och fysiologi, cirka 80 föreläsningar, samt patologi med bakteriologi, cirka 100 föreläsningar. Undervisningen meddelas uteslutande i form av föreläsningar och demonstrationer. Några praktiska övningar i form av dissektioner och laborationer äro de studerande icke i tillfälle att utföra. Det första studieåret avslutas med tandläkarkandidatexamen.

Den nya studieplanen innebär i flera hänseenden en förändring av det prekliniska studieåret. Sålunda ha de praktiskt odontologiska kurserna i tandanatomi och i propedeutisk bettlära infogats i första studieårets schema, medan samtidigt undervisningen i allmän patologi, i farmakologi och i metallurgi överflyttats till den propedeutisk-kliniska studieperioden; därjämte har en ny kurs i speciell tandhistologi inrättats. Även beträffande sättet för undervisningens meddelande i de medicinskt-teoretiska läroämnena har en förändring genomförts. Enligt den nya studieplanen ha eleverna att utföra eget laborariearbete i form av dissektioner, mikroskoperingsövningar samt fysiologiska och kemiska laborationer.

Med hänsyn till den tid, som anslagits till de olika ämnena, kunna dessa lämpligen indelas i »huvudämnena» och i »specialkurser». *Huvudämnena* utgöras av anatomi, fysik och fysiologi, histologi med embryologi, samt kemi. *Specialkurserna* äro: speciell tandanatomi, speciell tandhistologi, propedeutisk bettlära och allmän bakteriologi.

Undervisningen i de fyra huvudämnena samt i allmän bakteriologi och speciell tandhistologi avses meddelad vid respektive teoretiska institutioner, tillhörande medicinska fakulteten i Lund och karolinska institutet. Undervisningen i propedeutisk bettlära och i speciell tandanatomi avses ske vid respektive tandläkarinstitut och så, att undervisningen i det förra ämnet äger rum vid avdelningen för odontologisk ortopedi, i det senare vid avdelningen för karieslära. Vederbörande institutions- eller avdelningschef avses bära ansvaret för att undervisningen tillfredsställande genomföres på hans institution eller avdelning.

a. Prekliniska huvudämnena. I det nya studieschemat ha ämnena anatomi, fysik och fysiologi samt histologi med embryologi vardera tilldelats 75 och ämnet kemi 90 föreläsnings- och demonstrationstimmar. Härtill komma övningstimmar för utförande av dissektioner och laborationer.

I enlighet med de synpunkter, som framförts av medicinska högskolornas organisationskommitté, innebär den nya studieplanen, att antalet katedrala föreläsningar starkt reduceras och i stället ersättas med demonstrationer och handledning av studenterna i deras praktiska övningar. Enligt planen bör sålunda antalet egentliga föreläsningar, som åhöras av eleverna samtidigt, begränsas till 25—30 timmar, medan de återstående 50—60 till före-

läsningar anslagna timmarna begagnas till demonstrationer inför mindre grupper av elever.

b. Prekliniska specialkurser. Speciell tandhistologi har å studieschemat tilldelats 25 föreläsningstimmar och 42 arbetstimmar, under vilka senare eleverna skola ägna sig dels åt förfärdigandet av slipsnitt av tänder och käkar, dels åt mikroskoperingsövningar. En del av föreläsningstimmarna böra liksom för huvudämnenäna utbyttas mot demonstrationer, vilka måste upprepas. *Speciell tandanatomi* är i studieschemat tilldelat 25 föreläsningstimmar och 83 timmar för modelleringsarbeten. *Propedeutisk bettlära*. Kursen omfattar 25 föreläsningstimmar och 60 timmar för praktiska övningar. *Allmän bakteriologi*. Kursen omfattar en föreläsningsserie av 30 timmar.

De sakkunnigas förslag. a. Prekliniska huvudämnen. De sakkunniga ha inledningsvis framhållit, att det ligger i öppen dag, att en sådan undervisning, vid vars meddelande eleverna uppdelas i små demonstrationsgrupper och individuellt handledas i laboratorier, kräver en helt annan lärarorganisation än den, som är behöfvlig för undervisningen i form av katedrala föreläsningar. Det lämpliga antalet elever i varje sådan demonstrationsgrupp är i olika ämnen något olika, men man bör räkna med att varje grupp icke skall omfatta mer än 8—10 elever. Eftersom kurserna bestå av 40—50 elever, måste alltså varje kurs uppdelas i 4—6 demonstrationsgrupper och varje demonstration sålunda upprepas 4—6 gånger. Härav framgår, att när varje elev skall delta i 50—60 demonstrationer, detta kräver, att lärarna förrätta 200—360 demonstrationer. Härtill kommer arbetet med att handleda eleverna i deras praktiska övningar samt slutligen att förrätta tentamina med de 40—50 kursdeltagarna.

Beträffande *behovet av lärarpersonal* ha de sakkunniga härefter anført följande.

Den person, som skall inträda såsom kursledare och ansvara för denna undervisning, måste självfallet äga stora kvalifikationer. De sakkunniga ha därför diskuterat lämpligheten av att organisera undervisningen så, att vederbörande professor kunde inträda som kursledare. Detta torde emellertid icke vara möjligt, eftersom de olika kurserna äro synnerligen koncentrerade och det måste krävas, att kursledaren helt ägnar sin tid åt denna undervisning under de tider den pågår. En rationell lösning av lärarfrågan skulle ske, om vid var och en av de berörda institutionerna anställdes en prosektor respektive laborator, som hade till uppgift att handhava denna undervisning. Då emellertid statsmakterna ännu icke fattat ståndpunkt till de förslag angående prosektorernas och laboratorernas ställning, som medicinska högskolornas organisationskommitté framlagt, och man sålunda ännu icke kan överblicka de konsekvenser, inrättandet av sådana tjänster skulle medföra, anse sig de sakkunniga nu icke böra framlägga förslag därom, även om man har skäl att antaga, att utvecklingen snart kommer att kräva inrättandet av sådana tjänster. De sakkunniga vilja därför inskränka sig till att föreslå, att såsom kursledare i vart och ett av de fyra huvudämnenäna förordnas en förste assistent. Denne åligger det att under vederbörande professors ansvar planlägga och leda undervisningen,

att hålla föreläsningar, att förrätta demonstrationer och att övervaka de praktiska övningarna samt att förrätta tentamen i ämnet.

Förste assistenten kan emellertid icke ensam förrätta det stora antalet demonstrationer eller ensam handleda eleverna i deras praktiska övningar. För detta arbete behöver han hjälp av amanuenser. De demonstrationer, kursledaren ej själv kan giva, böra uppdragas åt en förste amanuens, som även deltagar i arbetet å dissektionssalar och laboratorier. För detta senare arbete erfordras ytterligare hjälp. Härför böra lämpligen tredje amanuenser ifrågakomma. I Lund, där varje termin 40 elever skola åtnjuta undervisning, anse de sakkunniga det tillräckligt, att det anställles *en* tredje amanuens, men i Stockholm, där 50 elever varje termin undervisas, torde anställandet av *två* tredje amanuenser erfordras. Förste assistent har en tjänstgöringsskyldighet av 1 000 timmar per år, förste amanuens en sådan av 600 timmar och tredje amanuens av ca 300 timmar. Man kan räkna med att den tid, som kräves av varje befattningshavare, för att han skall kunna fullgöra sin del av undervisningen, uppgår till omkring halva hans tjänstgöringsskyldighet. Den återstående tjänstgöringsskyldigheten skall han fullgöra i form av forskningsarbete, varigenom dessa assistenter och dessa amanuenser komma i samma ställning som vederbörande medicinska institutions övriga assistenter och amanuenser, vilka kunna dela sin tjänstgöringsskyldighet mellan undervisnings- och forskningsarbetet. Inrättande av dessa tjänster för tandläkarutbildningen torde sålunda vara till gagn för det vetenskapliga arbetet vid dessa institutioner.

De sakkunniga ha emellertid ytterligare frambållit, att för undervisningen i kemi icke krävas endast de lärarkrafter, för vilka sålunda redogjorts, utan jämväl tillgång till teknisk arbetskraft. De odontologie studerandena skola nämligen ej endast begagna sig av samma laboratorier som de medicine studerandena under förra delen av terminen utnyttjat, utan de skola även använda samma apparater som dessa. Apparaturen, som till stor del är synnerligen dyrbar, måste, för att ej mycket snart spolieras, under hela kursen överses och efter kursen noga genomgås av specialkunnig teknisk person. Dennes arbete är emellertid ej begränsat till den tid laborationskursen pågår och tiden omedelbart dessförinnan utan han skall under återstående delen av året nytillverka försliten och fördärvad apparatur såsom potentiometrar, glasapparatur för mätningar etc., vilka vid egen tillverkning ställa sig ojämförligt mycket billigare än i öppna marknaden varigenom stora besparingar göras. Det är emellertid nödvändigt att för detta arbete erhålla en inom yrket kunnig person. De sakkunniga ha övervägt att föreslå en mekaniker placerad i lönegrad A 9, men vilja till dess erfarenhet vunnits ej sträcka sig längre än till att föreslå en arvodesbefattning med ett arvode motsvarande lönen i lönegrad Eo 9.

Under åberopande av det sålunda anförda ha de sakkunniga föreslagit, att vid envar av de anatomiska, fysiologiska, histologiska och medicinsk-kemiska institutionerna vid medicinska fakulteten i Lund och karolinska institutet anställas en förste assistent, en förste amanuens samt vid institutionerna i Lund en tredje amanuens och vid karolinska institutet två tredje amanuenser ävensom vid vartdera lärosätet en mekaniker, vilka tjänster samtliga skulle uppföras på respektive tandläkarinstitutets stat.

De av de sakkunniga beräknade kostnaderna för nämnda tjänster framgå av följande sammanställning:

	L u n d		S t o c k h o l m	
	Antal	Kronor	Antal	Kronor
förste assistenter	4	28 800	4	28 800
förste amanuenser	4	14 400	4	14 400
tredje amanuenser	4	4 800	8	9 600
mekaniker	1	4 930	1	5 680
Summa	13	52 930	17	58 480

b. Prekliniska specialkurser. Speciell tandhistologi. De sakkunniga anföra, att för genomförandet av undervisningen kräves en kursledare, vars undervisningstid per kurs bör uppgå till 40 timmar, vartill kommer tiden för förrättandet av slutförhör. Man kan räkna med att förhöret av varje elev tager i genomsnitt $\frac{1}{4}$ timme i anspråk, varför till slutförhör åtgår en tid av, i Lund, där kursdeltagarna äro 40, 10 timmar, i Stockholm, där kursdeltagarna äro 50, $12\frac{1}{2}$ timmar. Kursledarens arbetstid per kurs skulle alltså i Lund uppgå till 50 timmar, i Stockholm till $52\frac{1}{2}$ timmar. Beträffande ersättningen till lärarna anse sig de sakkunniga ej böra föreslå en förändring av det arvode av 35 kronor per timme, som för närvarande utgår till lärarna i de prekliniska odontologiska ämnena. De sakkunniga förutsätta, att spørsmålet om en reglering av ersättningen upptages till prövning i samband med motsvarande fråga vid andra högskolor. Med en ersättning av 35 kronor per timme bör kursledaren således tillerkännas ett arvode av i Lund 1 750 kronor per kurs eller 3 500 kronor per år och i Stockholm 1 837:50 kronor per kurs eller 3 675 kronor per år.

För genomförande av demonstrationerna och för handledningen av studenterna behöver kursledaren hjälp av en amanuens, som lämpligen bör vara av typen andre amanuens och sålunda ha en tjänstgöringsskyldighet av 400 timmar per år, varav omkring hälften kan beräknas åtgå till undervisning och resten till forskningsarbete.

De sakkunniga föreslå sålunda, att vid histologiska institutionen vid universitetet i Lund och vid karolinska institutet förordnas en kursledare och en andre amanuens, vilka uppföras å respektive tandläkarinstitutets stat.

Speciell tandanatomi. Ämnet är, såsom nämnts, i studieschemat tilldelat 25 föreläsningstimmar och 83 timmar för modelleringsarbeten. Den längre tid, som här är anslagen till praktiska övningar, nödvändiggör dels att kursledarens arbetstid per kurs ökas med 10 timmar till i Lund 60 timmar, i Stockholm $62\frac{1}{2}$ timmar, dels att två andre amanuenser anställas. Efter som kursen i speciell tandanatomi endast pågår omkring tio veckor vardera terminen och då forskningsarbete inom tandanatomi icke faller inom verksamheten för denna kurs, torde dessa amanuenser ej behöva förordnas för längre tid än tre månader per termin eller sex månader per år.

De sakkunniga föreslå sålunda, att vid vardera av de båda tandläkarinstitutens avdelningar för karieslära anställas en kursledare med ett årligt arvode av, i Malmö 4 200 kronor, i Stockholm 4 375 kronor, samt under sex månader två andre amanuenser, vardera med ett månatligt arvode av 200 kronor, vilket betyder en kostnad av 2 400 kronor per år.

Propedeutisk betllära. Kursen, vilken som nämnts omfattar 25 föreläsningar och 60 timmar för praktiska övningar, anordnas på likartat sätt som

kursen i speciell tandanatomi, dock med den skillnaden, att de båda amanuenserna ej behöva förordnas för längre tid än 2½ månader per termin eller fem månader per år eftersom kursen endast varar omkring åtta veckor.

De sakkunniga föreslå därför, att vid vardera av de båda tandläkarinstituten avdelningar för odontologisk ortopedi anställas en kursledare med ett årligt arvode av i Malmö 3 500 kronor, i Stockholm 3 660 kronor, samt under fem månader två andre amanuenser vardera med ett månatligt arvode av 200 kronor, vilket betyder en kostnad av 2 000 kronor per år.

Allmän bakteriologi. Kursen omfattar såsom nämnts en föreläsningsserie av 30 timmar. Med samma beräkningsgrunder som tidigare använts, bör kursledaren tillerkännas ett arvode av, i Lund (30 × 35 + 10 × 35) 1 400 kronor per kurs eller 2 800 kronor per år, i Stockholm (30 × 35 + 12½ × 35) 1 487:50 kronor per kurs eller 2 975 kronor per år. För att assistera vid föreläsningarna anställs vid de bakteriologiska institutionerna vid universitetet i Lund och karolinska institutet en tredje amanuens under två månader per år med ett månatligt arvode av 150 kronor eller 300 kronor per år, som upptages på respektive tandläkarinstituts stat. De sakkunniga föreslå därför, att vid bakteriologiska institutionen vid universitetet i Lund och karolinska institutet anställs en kursledare med ett årligt arvode av i Lund 2 800 kronor och i Stockholm 2 975 kronor samt en tredje amanuens under två månader med ett arvode av 300 kronor.

De av de sakkunniga sålunda beräknade arvodeskostnaderna för nämnda prekliniska specialkurser framgå av följande sammanställning:

	Malmö el. Lund	Stockholm
	Kronor	Kronor
<i>Speciell tandhistologi:</i>		
1 kursledare	3 500	3 675
1 andre amanuens	2 400	2 400
<i>Speciell tandanatomi:</i>		
1 kursledare	4 200	4 375
2 andre amanuenser under vardera sex månader ..	2 400	2 400
<i>Propedeutisk bettlära:</i>		
1 kursledare	3 500	3 660
2 andre amanuenser under vardera fem månader ..	2 000	2 000
<i>Allmän bakteriologi:</i>		
1 kursledare	2 800	2 975
1 tredje amanuens, 2 månader	300	300
	Summa 21 100	21 785

De sammanlagda arvodeskostnaderna för den prekliniska undervisningen uppgå enligt de sakkunnigas förslag till följande belopp, nämligen för:

	Malmö el. Lund	Stockholm
	Kronor	Kronor
prekliniska huvudämnen	52 930	58 480
prekliniska specialkurser	21 100	21 785
	Summa 74 030	80 265

Det må härjämte nämnas, att de sakkunniga i annat sammanhang beräknat materielanslag för den prekliniska undervisningen och därvid för den histologiska institutionen vid karolinska institutet uppfört ett belopp av 11 000 kronor, varav omkring 4 000 kronor avse kostnaderna för laboratoriebiträdeshjälp.

Yttranden. Medicinska fakulteten i Uppsala framhåller, att den prekliniska undervisningen ej som hittills varit fallet enbart bör bedrivas katedralt utan också grundas på dissektioner, laborationer och demonstrationer. Beträffande förslaget, att ifrågavarande undervisning skall omhändrhas av förste assistenter står det för fakulteten alldeles klart, att det icke är möjligt att utlämna denna grundläggande undervisning till så svagt meriterade krafter. Dessa assistentbefattningar skulle komma att besättas med äldre medicine kandidater eller yngre medicine licentiater med några få års specialutbildning. Dessa personer kunna i allmänhet icke antagas äga den erfarenhet och mognad, som måste anses oundgängligen erforderliga för undervisningsuppgiften. Fakulteten anser det ofrånkomligt, att en prosektor respektive laborator anställs vid de berörda institutionerna såsom ledare för odontologernas undervisning. Dessa prosektorer och laboratorer böra tilldelas en mycket självständig ställning, och de böra äga säle och stämma i den odontologiska avdelningen eller om fakultetens förslag går igenom i tandläkarinstitutens lärarråd.

Medicinska fakulteten i Lund har funnit överraskande, att de sakkunniga föreslagit att ifrågavarande undervisning skall anförtros förste assistenter. De sakkunniga synas ha felbedömt assistentens kompetensnivå i det att de uppfattat honom som en färdigutbildad lärare. Fakulteten önskar icke åtaga sig ansvaret för undervisningen, om personer utan tillräcklig vetenskaplig lärarkompetens under beteckningen assistenter erhålla uppdraget att undervisa och examinera. Det torde därjämte kunna förutses, att assistentbefattningar av föreslagen typ och med föreslagen undervisningsbörda av brist på sökande icke komma att besättas. Enligt fakultetens bestämda mening måste prosektorer respektive laboratorer anställas i de fem ämnena anatomi, fysik och fysiologi, histologi med embryologi, kemi samt allmän patologi. Prosektorerna och laboratorerna böra ej åläggas större undervisningsbörda än den, som enligt gällande normer åvilas dylika befattningshavare. Fakulteten fäster därvid uppmärksamheten på de sakkunnigas fordran att kursledaren helt ägnar sin tid åt undervisningen under de tider den pågår. Ett dylikt långtgående och generellt uppställt krav måste avvisas. Lärarna böra ej heller genom allt för detaljerade föreskrifter berövas möjligheten att på mest rationellt sätt disponera sin undervisningsskyldighet. Viss undervisning, såsom i speciell tandhistologi, anatomi samt patologi synes vad timtalet beträffar patagligt överdimensionerad. Nämnade prosektorer och laboratorer på tandläkarinstitutets stat böra givetvis liksom motsvarande befattningshavare inom medicinska fakulteten förfoga över anslag och teknisk hjälppersonal för forskningsändamål utöver den för undervisningen erforderliga. De sakkunniga ha med rätta understrukt nödvändigheten av goda och allsidiga forskningsmöjligheter men ha förbisett de praktiska konsekvenserna av dessa krav. Fakulteten finner det möjligt att för de fyra prosektorer respektive laboratorer, vilkas verksamhet är avsedd att förläggas till Lund, provisoriskt upplåta undervisningslokaler och forskningslaboratorier. Fakulteten måste emellertid med

skärpa understryka att ett snabbt genomförande av de föreliggande byggnads- och omändringsplanerna för fakultetens teoretiska institutioner är en förutsättning för att dessa institutioner i fortsättningen på ett tillfredsställande sätt skola kunna mottaga den föreslagna särskilt i praktiskt avseende utökade undervisningen. För bakteriologiska institutionen är detta ett alldeles särskilt trängande behov.

Karolinska institutets lärarkollegium har i sitt yttrande — som utmynnar i en hemställan om återremiss av betänkandet till de sakkunniga, varvid om möjligt nya sakkunniga böra tillkallas — starkt kritiserat de sakkunnigas förslag om den prekliniska undervisningens ordnande. Kollegiets yttrande innehåller i huvudsak följande.

Efter att ha återgivit vad de sakkunniga föreslagit i fråga om förste assistenter såsom ledare av den prekliniska undervisning, för vilken karolinska institutet skulle svara, har kollegiet på i huvudsak samma skäl som medicinska fakulteten i Lund bestämt motsatt sig att ansvaret — med ett så otillfredsställande system — lastas på institutionscheferna. Skola dessa bära ansvaret för undervisningen, måste de på ett effektivt sätt inkopplas i densamma och även förrätta tentamina. Då det emellertid — såsom även de sakkunniga framhålla — »är av vikt att lärarna i de egentliga medicinska ämnena vid karolinska institutet respektive medicinska fakulteten i Lund icke bli allt för mycket betungade av dessa arbetsuppgifter», är det önskvärt att särskilda lärare med vetenskaplig kompetens och undervisningsskyldighet anställas — med andra ord prosektorer resp. laboratorer, som då också skulle bära ansvaret för densamma. En sådan kan åläggas en undervisningsskyldighet av 136 timmar per läsår, och han måste därtill vid sin sida ha en förste assistent, som biträder vid undervisningen.

Härefter har kollegiet uttalat att, om denna stora undervisning skall förläggas till karolinska institutet, institutionernas lokaler icke komma att räcka till. För att närmare belysa detta har kollegiet i sitt yttrande citerat större delen av en av *professorn i histologi vid institutet Häggqvist* till kollegiet såsom yttrande i ärendet ingiven skrift av följande huvudsakliga innehåll. Gentemot de sakkunnigas uttalande, att de samrätt bland annat med professor Häggqvist i vad det gäller erforderligt antal befattningshavare har denne inledningsvis framhållit, att förslaget icke följde vad som skisserats vid de överläggningar han haft med en del av de sakkunniga. Icke heller hade frågan om behövlige lokaler för dessa befattningshavare blivit berörd. Denna fråga vore emellertid av icke ringa betydelse. Härefter har Häggqvist närmare redogjort för hur det ursprungligen av Kungl. Maj:ts fastställda förslaget till nybyggnad för den histologiska institutionen, som uppgjorts med tanke på att i samband med en förestående omläggning av tandläkarutbildningen ökade lokaler för denna skulle bli erforderliga, under krigsåren blivit beskuret. Resultatet hade blivit, anför Häggqvist, att histologiska institutionens nybyggnad innehöller endast lokaler, som vore oundgängligen nödvändiga för medicinsk undervisning och forskning. Senare hade i medicinska högskolornas organisationskommittés förslag en utökning av institutionens personal ställts i utsikt. Enligt detta av universitetskanslern tillstyrkta förslag skulle också prosektor Holmgren erhålla en professur i experimentell histologi. Lokaler måste därför anordnas för honom och hans personal. Detta kunde endast göras därigenom, att han finge de utrymmen, som varit avsedda för docenterna i histologi. Docenterna finge inhysas i rum, som varit avsedda för gästande kliniska veten-

skapsmän och assistenten i experimentell histologi i ett för professor emeritus avsett rum. Institutionen bleve sålunda enligt Häggqvist redan vid inflyttningen belastad till bristningsgränsen. Någon möjlighet att vid sådant förhållande nu bereda plats å institutionen för den personalstab, som tandläkarutbildningssakkunniga föreslagit skola anställas, funnes icke. Den föreslagna personalen vore större än den, som nu funnes vid den histologiska institutionen. Härtill måste med nödvändighet komma två laboratoriebiträden. Situationen vore sålunda enligt Häggqvist följande. Mikroskoperings- och föreläsningssalen kunde stå till tandläkarstuderandes förfogande halva dagen. Utrustning för densamma med mikroskop och andra för denna undervisning behövliga instrument hade också anskaffats. Medicinarnas kurslaboratorium vore av dem upptaget den 1 september—den 30 november respektive den 1 februari—15 maj varje år. För tandläkarstuderande funnes sålunda endast möjlighet att utnyttja detta laboratorium under de sista 14 dagarna varje termin eller under sommar- och julferierna. För mikroskoperingsövningar kunde plats beredas tandläkarstuderande inom institutionen. För slipning av tänder kunde plats beredas under terminernas båda sista veckor, men för övriga laborationer funnes icke plats inom institutionen. Icke heller funnes laboratorie- eller andra utrymmen för den föreslagna personalen. Denna personal hade förutsatts skola fullgöra halva sin tjänstgöring »i form av forskningsarbete». Den måste sålunda ha tillgång till arbetslokaler. Förslaget måste sålunda enligt Häggqvist förutsätta, antingen att denna personal bereddes arbetsplats annorstädes eller att histologiska institutionen tillbyggdes. Då det knappast vore möjligt för assistenter och amanuenser att arbeta med forskning på ett håll och med undervisning på ett annat, vore en tillbyggnad av histologiska institutionen ofrånkomlig, om förslaget skulle kunna realiseras. Detta hade Häggqvist på ett tidigt stadium framhållit för ett flertal av de sakkunniga. Angående utbyggnadens storlek avsåge Häggqvist att yttra sig, när beslut fattats om de sakkunnigas förslag.

Härefter har karolinska institutets lärarkollegium förklarat, att även vid de övriga institutionerna likartade förhållanden föreligga. Kollegiet har påpekat, att med tanke på nämnda förhållanden det bör noggrant utredas, huruvida icke dessa undervisnings- och lokalfrågor bäst lösas genom att organisera tandläkarinstitutet såsom en självständig högskola. I varje fall måste enligt kollegiets mening hela den prekliniska undervisningsplanen bearbetas och ordnas på ett helt annat sätt, än som i betänkandet skett. Karolinska institutets rektor, *professor Bergstrand*, med vilken *professorerna Hammarsten och Wilton* instämt, har i ett särskilt yttrande anfört, att den teoretiska undervisningen för tandläkarna bör läggas i händerna på medicinskt vetenskapligt skolad personal med sådan utbildning och tjänsteställning, att den kan självständigt företräda såväl forskning som undervisning, vilket i realiteten betyder professorsställning. Dessa professorer jämte professorerna i de kliniska odontologiska ämnena böra bilda den odontologiska avdelningen eller sektionen. Särskild utredning bör göras angående hur många dylika professorer, som kunna anses erforderliga. Det förefaller nämligen möjligt, att samma professorer kunna företräda två näralliggande ämnen såsom t. ex. anatomi och histologi. För närvarande stöter denna organisation på svårigheten med bristen på lokaler. Lokalfrågan måste förr eller senare lösas på ett eller annat sätt, ty det måste betecknas sasom ganska orimligt att den teoretiska tandläkarutbildningen skall inrymmas

i karolinska institutets för detta ändamål otillräckliga lokaler och därigenom stå hindrande i vägen för en nödvändig expansion av de teoretiska medicinska disciplinerna. Lämpligast torde vara att lokalfrågan löses genom tillbyggnad av de teoretiska institutionerna, då man därigenom skulle ernå, att tandläkarinstitutets och karolinska institutets teoretiska institutioner skulle kunna ha vissa lokaler och visst instrumentarium gemensamma. En fördel härmed skulle ock vara, att man vid de medicinska högskolorna tvingas till närmare kontakt med de problem inom tandläkekonsten, som äro av allmänmedicinsk betydelse. Det torde knappast kunna bestridas, att en dylik intimare kontakt är av värde och något försummad i Sverige. Åtminstone gäller detta vissa ämnen. Under rådande förhållanden torde man knappast ha något annat val än att provisoriskt acceptera de sakkunnigas förslag till undervisningens ordnande, men det bör uttryckligen understrykas, att det här är fråga om ett icke önskvärt tillstånd, som så fort sig göra låter bör ändras.

Tandläkarinstitutets lärarråd har förordat, att undervisningen i de prekliniska huvudämnena anförtros åt laboratorer och prosektorer i stället för åt förste assistenter. Påtagligt är, att undervisningsnivån skulle komma att sänkas, därest de sakkunnigas förslag genomföres.

Kanslern för rikets universitet har med anledning av vad som anförts i remissyttrandena tillstyrkt, att laboratorer (prosektorer) avses för den prekliniska undervisningen. Frågan huruvida dessa befattningshavare lämpligen böra anknytas till de medicinska läroanstalterna eller till tandläkarinstitutet synes kräva en närmare utredning. Karolinska institutets yttrande rörande förutsättningarna för den prekliniska undervisningens tillfredsställande bedrivande enligt den nya undervisningsplanen kan möjligen anses böra föranleda ytterligare överväganden särskilt i fråga om den personal, som härför erfordras, under det att muntliga förhandlingar, som förts beträffande lokalutrymmena, enligt kanslerns mening, tyda på att sådana kunna omedelbart beredas om ock provisoriskt.

Medicinalstyrelsen framhåller, att frågan om lärarorganisationen för den prekliniska undervisningen bör ytterligare utredas. Styrelsen kan icke biträda förslaget om att förste assistenter skola omhändera denna undervisning. Den tanke, som diskuterats av de sakkunniga angående behovet av ett snart inrättande av självständiga prosektors- respektive laboratorers befattningar synes synnerligen beaktansvärd.

Statskontoret har gentemot förslaget, att arvoden skola beräknas å tandläkarinstitutens stater för mekaniker för undervisningen i kemi, framhållit, att en dylik befattningshavare torde höra närmare samman med universitetsorganisationen än med tandläkarinstitutet. Därest behov av dylika heltidsavlönade befattningshavare skulle anses föreligga, bör efter framställning från vederbörande universitetsmyndigheter medel för ändamålet beräknas under avlöningsstaten för Lunds universitet respektive karolinska institutet.

Svenska tandläkaresällskapet och *Sveriges tandläkarförbund* ha anført, att det knappast torde förefinnas några svårigheter att vid tandläkarhögskolorna anordna preklinisk undervisning genom anställande av lärare och anskaffande av undervisningsmateriel. Med hänsyn till förefintliga lokalförhållanden torde emellertid praktiska och ekonomiska skäl tala för att den prekliniska undervisningen tills vidare förläggas till de medicinska institutionerna i Lund och vid karolinska institutet.

Med hänsyn till innehållet i det av lärarkollegiet vid karolinska institutet avgivna yttrandet torde anledning föreligga att erinra om vad som tidigare förekommit vid behandlingen av frågan om den prekliniska undervisningens organisation.

I sitt den 28 januari 1946 avgivna betänkande i fråga om åtgärder för en ökad tandläkarutbildning (del I; st. off. utr. 1946: 12) framlade *tandläkarutbildningssakkunniga* sitt första förslag till ny studieplan för tandläkarundervisningen. Enligt detta förslag skulle de prekliniska kurserna förenas med praktiska laborationsövningar och liksom hittills omfatta ett år. De skulle förläggas till medicinsk fakultet eller högskola. Såsom närmare framgår av propositionen 1946: 241 (sid. 60 ff.) avgåvo de sakkunniga senare en promemoria, innehållande bland annat förslag rörande den prekliniska undervisningen i Stockholm. I yttrande över denna promemoria framhöll *lärarkollegiet vid karolinska institutet* å ena sidan nödvändigheten av att den prekliniska undervisningen förenades med praktiska övningar men, å andra sidan, att utrymme härför icke utan särskilda tillbyggnader kunde beredas i de planerade nybyggnaderna för karolinska institutets teoretiska institutioner. På grund av betydande nedskärningar i de ursprungliga byggnadsplanerna vore det uteslutet att inom den nuvarande ramen mottaga de odontologiska prekliniska kurserna. Enligt kollegiets mening vore det därför ändamålsenligare att i samband med det blivande tandläkarinstitutet bygga särskilda lokaler för de praktiska övningarna för odontologie studerande. Kollegiet ansåge det betydelsefullt, att tandläkarinstitutet utvecklades till en fullt självständig institution, som inom egna lokaler och med egna lärare bestrede hela den odontologiska undervisningen. I sitt yttrande över promemorian framhöll *kanslern för rikets universitet*, att förslaget, att den prekliniska undervisningen för de odontologie studerandena skulle förläggas till tandläkarinstitutet, redan tidigare blivit noga övervägt och befunnits olämpligt, i varje fall för närvarande.

Den härefter av *landshövdingen Conrad Jonsson* i egenskap av särskild inom ecklesiastikdepartementet anlitad utredningsman verkställda, i det föregående omnämnda utredningen omfattade även frågan om den prekliniska undervisningens ordnande för de studerande vid tandläkarinstitutet i Stockholm. Anledningen härtill var *dels* det ändrade läge, i vilket denna fråga kommit genom att i utredningsmannens förslag till ny studieplan de prekliniska föreläsningarna och de därmed förenade praktiska laborationerna starkt begränsats, *dels ock* den avvisande hållning, som lärarkollegiet vid karolinska institutet intagit till ifrågavarande undervisnings förläggande till detta institut. I sin den 4 april 1946 avgivna promemoria i ämnet meddelade härefter landshövding Jonsson, att han i fråga om den prekliniska undervisningens ordnande i Stockholm haft överläggningar med rektor vid karolinska institutet, professor H. Bergstrand, och ämnesrepresentanterna

professorerna U. von Euler, E. Hammarsten, G. Häggqvist och T. Petré. Härom anförde utredningsmannen följande.

Vad som förekommit vid överläggningarna har övertygat mig om att, såsom ämnesrepresentanterna själva understryka, en effektiv undervisning kräver laborationer. Tidigare ha olika synpunkter hävdats i fråga om både möjligheten och önskvärdheten av att denna prekliniska undervisning sker vid karolinska institutet över huvud taget. Jag anser — och har i detta hänseende vunnit stöd för min åsikt hos rektor och ämnesrepresentanterna von Euler, Häggqvist och Petré — att denna undervisning kan ske på det nya institutionsområdet på Norrbacka utan att andra kostnadskrävande lokala anordningar behöva vidtagas än möjligen en utbyggnad av den fysiologiska institutionen, en utbyggnad som måhända i varje fall blir nödvändig för att tillgodose kraven på utrymme för en planerad undervisning i fysik för de medicine studerandena. Med allt beaktande av fackmannens möjligheter att bedöma ifrågavarande problem kan jag icke godtaga den ståndpunkt, som professor Hammarsten intagit i fråga om möjligheterna att ordna undervisning i kemi. Det synes mig vara ett rent organisatoriskt praktiskt problem, som är möjligt att lösa med god vilja, att i en institution av den storleksordning det här gäller ordna kemiundervisningen.

På grund av vad här ovan anförts och även av andra orsaker finner jag, att en effektiviserad preklinisk undervisning av föreslagen natur — eventuellt med någon beskärning till omfånget — också bör äga rum vid karolinska institutet.

Det torde föreligga behov av utrustning av den art, att medel härför behövs äskas till innevarande riksdag. Kostnaden härför har angivits utgöra cirka 40 000 kronor för anskaffande av mikroskop på den histologiska institutionen och cirka 60 000 kronor för apparatur m. m. till den utvidgning av fysiologiska institutionen, som ovan berörts.

Det har betonats under dessa överläggningar, att det kan komma att möta svårigheter att erhålla lämplig personal för undervisningen till de arvoden, som beräknats av de sakkunniga. Jag saknar emellertid anledning att här föregripa de sakkunnigas kommande förslag och Kungl. Maj:ts prövning.

I anledning härav och under återopande av myndigheternas i olika sammanhang avgivna uttalanden om lämpligheten av att anknyta den prekliniska odontologiska undervisningen till medicinsk fakultet eller högskola anförde min företrädare i ämbetet i nyssnämnda *proposition nr 1946: 241*, att även enligt hans mening vägande skäl av skilda slag talade för att den prekliniska odontologiska undervisningen i varje fall tills vidare meddelades vid medicinsk fakultet eller högskola. Att så borde vara fallet även vid karolinska institutet syntes honom givet, sedan den av landshövding Jonsson verkställda utredningen visat, att några avgörande lokala hinder eller andra giltiga skäl icke förefunnos mot att även i fortsättningen förlägga undervisning av ifrågavarande slag till institutet. I sin skrivelse, nr 454, i anledning av nyssnämnda proposition förklarade *riksdagen*, att riksdagen för sin del var ense med departementschefen om att den prekliniska odontologiska undervisningen i varje fall tills vidare bör meddelas vid medicinsk fakultet eller högskola.

Spörsmålet om den av landshövding Jonsson ifrågasatta utbyggnaden av den blivande fysiologiska institutionen vid karolinska institutet samt frågan om anslag för viss utrustning till de histologiska och fysiologiska institutionerna därstädes upptogs i propositionen nr 1946:273 angående vissa anslag till universitetet och den medicinska undervisningen m. m. Förslagen i propositionen ledde till att det av utredningsmannen för ändamålet beräknade beloppet av 100 000 kronor beviljades av riksdagen samt att Kungl. Maj:t den 29 november 1946 fastställde ritningar till nybyggnad för fysiologiska institutionen vid karolinska institutet, innefattande jämväl ökade utrymmen för den i tandläkarutbildningen ingående prekliniska undervisningen i fysiologi.

Såsom framgår av den lämnade redogörelsen, resulterade de överlägg.<sup>Departements-
chefen.</sup>ningar, som landshövding Conrad Jonsson våren 1946 förde med representanter för karolinska institutet, i stort sett i, att enighet uppnåddes om att preklinisk undervisning för tandläkarstuderande kunde förläggas till detta instituts nya institutionsbyggnader utan andra lokala anordningar än som sedermera beslutats. Under det utredningsarbete, som bedrivits av de medicinska högskolornas organisationskommitté rörande den medicinska forskningens och undervisningens organisation, ha sedan dess nya synpunkter gjorts gällande. I enlighet härmed ha tandläkarutbildningssakkunniga föreslagit en utökad lärarorganisation för den prekliniska undervisningen för tandläkarstuderande. Lärarkollegiet vid karolinska institutet har vidare för sin del bestämt hävdad att, om medicinens egna utrymmesbehov skulle kunna tillgodoses, institutionslokalerna icke vore tillräckliga, därest preklinisk undervisning enligt de sakkunnigas förslag skulle förläggas till institutet. Även medicinska fakulteten i Lund har understrukt behovet av utökade lokaler. Under sådana omständigheter finner jag det för egen del icke möjligt att redan nu taga slutlig ställning till spörsmålet om den prekliniska undervisningens organisation.

Jag erinrar i detta sammanhang, att den nya femåriga studieplanen för tandläkarutbildningen fastställts att träda i tillämpning successivt från och med höstterminen 1947. Avsikten har sålunda varit, att den av de sakkunniga föreslagna organisationen för den prekliniska undervisningen (första årets studier) skulle genomföras från och med budgetåret 1947/48. I avvaktan på resultatet av den ytterligare utredning av hithörande spörsmål, som synes ofrånkomlig, måste en tillfällig anordning vidtagas, om icke avbrott i tandläkarexaminationen skall uppstå framdeles. En utväg vore att uppskjuta genomförandet av den nya studieplanen ett år och under detta år anordna den prekliniska undervisningen enligt hittillsvarande studieplan. Med hänsyn till bristerna i den nuvarande studieordningen ej minst ur folk-tandvårdens synpunkt anser jag mig dock icke vilja i första hand förorda denna utväg. I stället synes såsom från början avsetts den nya studieplanen

böra tillämpas från och med nästa termin, dock med den tillfälliga ändringen, att undervisningen i de prekliniska huvudämnena samt i speciell tandhistologi och allmän bakteriologi begränsas till de i dessa ämnen enligt studieplanen ingående föreläsningarna och demonstrationerna under det att de praktiska övningarna, dissektionerna och laborationerna bortfalla. Där- emot kan undervisningen i speciell tandanatomi och propedeutisk bettlära redan nu helt ordnas enligt den nya studieplanen, då denna undervisning skall vara förlagd till tandläkarinstitutet. Mitt förslag innebär, att den prekliniska undervisningen vid såväl karolinska institutet som Lunds univer- sitet tillfälligt begränsas till i huvudsak samma omfattning som enligt nu gällande studieplan eller till enbart föreläsningar och demonstrationer, var- vid antalet föreläsningstimmar i huvudsak bör överensstämma med nu gäl- lande ordning. För undervisningens genomförande i de ämnen, vari sådan begränsning äger rum, erfordras liksom hittills allenast kursgivare, till vilket vederbörande professor eller annan lämplig person bör förordnas. Liksom nu bör professorn ha ansvaret för undervisningens genomförande. Kurs- givarna böra tillerkännas arvoden, beräknade efter samma grunder som under innevarande budgetår. Till frågan om den erforderliga medelsanvis- ningen återkommer jag i ett senare sammanhang.

Den i det föregående förutsatta utredningen torde i främsta rummet böra avse frågan, i vilken mån den upprustning av den medicinska forskningens och undervisningens resurser, som jag i annat sammanhang ämnar tillstyrka, kan lägga hinder i vägen för ett inrymmande av ifrågavarande prekliniska undervisning i de nya institutionslokalerna vid karolinska institutet samt vilka organisatoriska och andra åtgärder, som kunna vara påkallade för att samordna denna undervisning med verksamheten i övrigt vid institutet. En motsvarande undersökning torde böra göras jämväl beträffande medicinska fakulteten i Lund. En översyn synes behöflig jämväl av den föreslagna lärarorganisationen med beaktande av eventuellt förefintliga möjligheter till begränsningar. I detta sammanhang vill jag fästa uppmärksamheten på att nuvarande möjligheter för tandläkarinstitutens olika förvaltningsorgan att utöva ledning och kontroll över denna till andra akademiska läroanstalter förlagda undervisning och den därtill knutna relativt stora lärarpersonalen äro begränsade. Det kan därför ifrågasättas, om icke ledningen och an- svaret för denna undervisning borde helt förläggas till karolinska institutet respektive medicinska fakulteten i Lund. Utan att taga någon ställning i frågan förutsätter jag, att jämväl detta och därmed sammanhörande spör- s- mål beaktas vid utredningen.

B. Den propedeutiska och kliniska undervisningen.

Tandläkarutbildningssakkunnigas förslag innebära i viss utsträckning ändrade anställnings- och tjänstgöringsvillkor för den till tandläkarinstitutet knutna personalen för den propedeutiska och kliniska undervisningen ävensom en väsentlig utökning av denna personal främst med hänsyn till de med den nya femåriga studieplanen förenade behoven. I det följande torde en närmare redogörelse böra lämnas för de sakkunnigas förslag i vad de avse såväl anställnings- och tjänstgöringsförhållanden som personalökningar.

Det må erinras, att övergången till den nya studieplanen är avsedd att ske successivt och att därför även behovet av ökad personal kommer att framträda efter hand. Någon definitiv ställning till den slutliga personalorganisationen behöver därför ej ske nu. En fullständig översikt torde dock böra lämnas av förslagen jämväl i denna del.

1. Olika slag av befattningshavare.

a) Lärarpersonal.

Lärarpersonalen för den propedeutiska och kliniska undervisningen för tandläkarstudier utgöres av professorer, laboratorer, avdelningstandläkare, assistenter och amanuenser. Någon ändring härutinnan föreslås icke av de sakkunniga, som förorda, att därutöver ett antal till tandläkarinstitutet knutna docentstipendier inrättas.

P-r-o-f-e-s-s-o-r-e-r.

Intill den 1 juli 1943 voro cheferna för det nuvarande tandläkarinstitutets tre huvudavdelningar — protesavdelningen, tandkirurgiska avdelningen och tandfyllningsavdelningen — placerade i lönegrad A 24 med benämning ordinarie lärare. Envar av dem åtnjöt ett lönetillägg av 1 620 kronor. Från och med budgetåret 1943/44 omorganiserades dessa tjänster till professorer i lönegrad A 30, varvid lönetillägget bortföll och den dagliga tjänstgöringskyldigheten utökades från 3 à 4 timmar till 5 timmar. Samtidigt tillerkändes professorerna rätt att inom tandläkarinstitutet utöva privatpraktik under högst den tid av dagen, som icke omfattas av deras tjänstgöringskyldighet. Härvid äga de använda den fullständiga tandläkarutrustning, som för tillgodoseendet av tjänstens behov finnes i deras tjänsterum. För den biträdes hjälp, som erfordras och ställes till förfogande av institutet, skall viss ersättning lämnas.

Tandläkarutbildningssakkunniga ha anfört i huvudsak följande.

Då professor vid tandläkarinstitutet måste vara behörig utöva tandläkarkonsten, måste han vara legitimerad tandläkare. Beträffande professuren i tandkirurgi har den särskilde utredningsmannen landshövding Jonsson an-

slutit sig till ett förslag om att innehavare av professur i tandkirurgi skulle vara tandläkare och läkare, med förbehåll för dispensmöjlighet i det senare fallet. De sakkunniga dela denna mening.

Professor i röntgendiagnostik skall liksom nuvarande laborator i ämnet vara legitimerad läkare eller tandläkare.

Sakkunniga ha i sitt förslag till studieplan för tandläkarinstitutet med hänsyn till undervisningens krav förutsatt, att på de odontologie professorerna bör ankomma en föreläsningsskyldighet av fyra timmar i veckan under läsåret mot nu två. Professorerna synas böra även i detta hänseende likställas med övriga universitetsprofessorer. De sakkunniga ansluta sig till det förslag, som framlagts av medicinska högskolornas organisationskommitté om evalvering av föreläsningsskyldighet till forskningsundervisning, och föreslå sålunda, att så även bör kunna ske för de odontologie professorerna efter förslag i varje särskilt fall av respektive lärarråd med kanslers medgivande. I övrigt vilja de sakkunniga framhålla, att det bör stå varje professor vid tandläkarinstitutet fritt att efter lärarrådets godkännande för sin undervisning välja den form — katedrala föreläsningar eller kliniska demonstrationer — som med hänsyn till föreliggande omständigheter kan beräknas giva mest utbyte för eleverna, eller att med kanslers medgivande utbyta föreläsningar mot seminarier.

De sakkunnigas förslag om en utökning av föreläsningsskyldigheten och institutens inordnande i folktandvården med därav följande större patienttillströmning torde komma att ställa ytterligare krav på professorerna i deras egenskap av klinikchefer. Den dagliga ledningen och övervakningen av respektive avdelning torde under dessa omständigheter ställa stora krav på vederbörande professor.

De sakkunniga anse för sin del, att anförda skäl motivera, att professorerna vid tandläkarinstitutet — i likhet med de professorer vid karolinska institutet, vilka tillika äro överläkare vid karolinska sjukhuset eller serafimerlasarettet — beredas ytterligare löneförbättring så, att rekryteringen till dessa befattningar säkerställes, och föreslå därför, att till varje professor skall utgå ett särskilt klinikchefsarvode om 1 500 kronor för år. Detta arvode synes i och för sig vara väl lågt med hänsyn till det omfattande kliniska arbetet. De sakkunniga förutsätta emellertid, att spørsmålet om professorernas löneställning kommer att upptagas i samband med den utredning rörande reglering av löneförmånerna för universitetsprofessorerna, som torde vara att förvänta.

Dekanus för den odontologiska avdelningen bör vara befriad från undervisningsskyldighet och examination i den mån, han så finner erforderligt, samt uppbära ett särskilt arvode å 1 800 kronor årligen. Det till den nuvarande vice ordföranden i lärarrådet utgående arvodet, som varit av provisorisk karaktär, torde böra upphöra.

Laboratorer.

För närvarande finnas vid tandläkarinstitutet i Stockholm sex laboratorbefattningar. Dessa äro placerade i lönegrad Eo 28 och nyinrättades år 1944 i samband med tandläkarinstitutets omorganisation. Innehavare av laboratorbefattning i röntgendiagnostik skall vara legitimerad läkare eller tandläkare. Innehavare av annan laboratorbefattning skall vara legitimerad tandläkare. För behörighet till laboratorbefattning fordras därjämte, att ve-

derbörande genom avlagt disputationssprov ådagalagt vetenskaplig skicklighet för befattningen.

Gällande bestämmelser ålägga envar laborator en daglig tjänstgöringsskyldighet av sex timmar. Härav avses fyra timmar för egentlig undervisningsverksamhet och återstående tid för tandvårdsutövning i institutets tjänst. Lärarrådet äger medgiva, att tid, som eljest är avsedd för tandvårdsverksamhet, må användas till sådant vetenskapligt arbete, som prövas vara av betydelse för odontologin. För tandvårdsutövningen äger laborator — utöver honom eljest tillkommande avlöning — åtnjuta särskild ersättning, beräknad efter fem kronor för timme utövad tandvård. Denna ersättning har beräknats ge laboratorn en inkomst av omkring 2 000 kronor för år. Laborator, som av lärarrådet befriats från tandvårdsutövning för att bedriva vetenskapligt arbete och sålunda icke uppbär dylik tandvårdsersättning, skall äga att — utöver honom tillkommande avlöning — i stället åtnjuta särskild ersättning, beräknad efter tvåhundra kronor för månad, dock ej för tid, då laboratorn åtnjuter sommarferier. Ifrågavarande ersättningar bestridas från inkomsterna av patientavgifter vid institutet.

Tandläkarutbildningssakkunniga ha inledningsvis erinrat, att riksdagen i skrivelse nr 1944:367 ansett tveksamt, huruvida man med laboratorstjänsternas placering i lönegrad Eo 28 kunde vinna en tillfredsställande rekrytering av ifrågavarande betydelsefulla befattningar och förklarat, att det borde ankomma på de särskilda sakkunniga för tandläkarutbildningen att till omprövning upptaga denna fråga och därvid överväga, om befattningarna borde vara ordinarie och upptagas å löneplanen A eller på sätt allmänna lönenämnden förordat såsom förordnandetjänster å löneplan C. I avvaktan på resultatet av denna undersökning hade riksdagen ansett sig böra bifalla departementschefens förslag beträffande laboratorernas löneställning (Eo 28). Vidare ha de sakkunniga erinrat, att det varit på riksdagens initiativ, som laboratorerna kommit i åtnjutande av tandvårdsersättning även under tid, som enligt lärarrådets medgivande användes för vetenskapligt arbete.

Härefter ha de sakkunniga redogjort för en till dem inkommen skrivelse från de tillförordnade laboratorerna vid tandläkarinstitutet i Stockholm, i vilken på närmare angivna skäl hemställts, att laboratorerna icke måtte belastas med obligatorisk patientvård två timmar dagligen, ävensom att ifrågavarande laboratorbefattningar måtte i tjänste- och löneavseende jämsställas med medicinska universitetslärare i samma ställning.

De sakkunniga ha efter ingående överväganden stannat för att laboratorbefattningarna böra vara placerade i lönegrad A 28. Beträffande tjänstgöringstidens längd erinra de sakkunniga vidare, att densamma vid ärendets tidigare behandling varit föremål för skiftande uppfattningar. Ur institutens synpunkt måste emellertid krävas en daglig lärartjänstgöring av minst fyra timmar, mot vilken minimitid berörda befattningshavare icke gjort någon erinran. Eftersom rätt till privatpraktik på instituten för laboratorerna varken i och för sig synes vara önskvärd eller möjlig att utverka och samtidigt

berörda befattningshavare med bestämdhet hävda, att privatpraktik utanför instituten under återstående tre timmar av en normal arbetsdag icke kan i vanliga fall vara ekonomiskt bärkraftig, synes det de sakkunniga vara en lycklig lösning att laboratorerna uppehålla sin kliniska skicklighet genom tandvårdsarbete på instituten. Detta bör självfallet icke avse de enkla rutinfallen, utan laborator bör enligt de sakkunnigas mening ägna resterande tjänstgöringstid d. v. s. två timmar åt att leda och övervaka patientbehandlingen på amanuensklinikerna samt vid särskilt svåra fall eller där behov eljest föreligger själv ingripa med patientbehandling. I den mån instituten inordnas i folktandvården innebär detta, att de sakkunniga måste tillmäta laboratorernas övervakande av och i förekommande fall biträde vid nämnda patientbehandling en alldeles särskild betydelse. Utöver lön enligt löneplan böra laboratorerna med särskild hänsyn till rekryteringsmöjligheterna erhålla en till 2 000 kronor uppgående särskild ersättning, motsvarande den ersättning, beräknad efter fem kronor för arbetstimme, för vilken redogjorts i det föregående. För att underlätta forskningsarbete ha de sakkunniga vidare funnit lämpligt föreslå, att laborator må med bibehållande av lön och den till 2 000 kronor uppgående särskilda ersättningen kunna medgivas befrielse från den del av den dagliga tjänstgöringen, som utgöres av två timmars tandvårdsverksamhet i institutets tjänst, i följande fall, nämligen efter prövning av lärarrådet under kortare tid för fullgörande av en konkret vetenskaplig arbetsuppgift samt efter lärarrådets förslag av kansler under perioder av högst fem år i sänder för att ägna ökad tid åt angivet vetenskapligt arbete. Under period, då sådan tjänstledighet åtnjutes, får laborator icke ägna sig åt privatpraktik eller annan förvärvsverksamhet.

Slutligen förorda de sakkunniga med samma motivering som framlagts beträffande professorerna, att till laboratorerna i barntandvård och i bettanalys med parodontoprotetik skall i deras egenskap av föreståndare för självständiga avdelningar utgå ett särskilt klinikehfsarvode om 1 500 kronor per år.

Ledamoten av de sakkunniga *Kjellgren* har i ett särskilt yttrande förordat, att beträffande tjänstgöringsförhållandena laboratorstjänsterna jämföras med lektorat. Tjänstgöringstiden bör fastställas till 1 000 timmar per år. Skyldighet att därutöver fullgöra tandvård i institutens tjänst bör icke åläggas laborator.

Docenter.

Vid tandläkarinstitutet i Stockholm ha hittills icke funnits några docenter. De sakkunniga hemställa, att för tandläkarinstitutet i Malmö reserveras tills vidare två och för tandläkarinstitutet i Stockholm tills vidare tre docentstipendier i de rent odontologiska ämnena, och förorda, att kanslern för rikets universitet må kunna till docent vid tandläkarinstitut förordna person, vilkens anställande prövats nyttigt för den vetenskapliga forskningen eller för undervisningen samt vilken ådagalagt erforderlig skicklighet såsom vetenskapsidkare och lärare.

För docentstipendiaterna vid tandläkarinstitutet böra enligt de sakkunnigas mening gälla de bestämmelser i fråga om undervisningsskyldighet, förordnande och entledigande samt ekonomiska förhållanden, som medi-

cinska högskolornas organisationskommitté föreslagit i sitt betänkande del I (s. 30, 41—43) beträffande övriga docenter vid de medicinska lärosätena.

Avdelningstandläkare.

Avdelningstandläkarbefattningarna vid det nuvarande tandläkarinstitutet äro placerade i lönegrad Eo 18 och förenade med en tjänstgöringsskyldighet av i genomsnitt 21 timmar per vecka.

Avdelningstandläkarna giva större delen av de för varje termin obligatoriska undervisningskurserna inom respektive ämnen, verkställa slutförhör och leda kursdeltagarnas tekniska och kliniska verksamhet på kliniksalar och laboratorier samt ha överinseende över assistenters och amanuensers arbete.

Enligt gällande bestämmelser skall innehavare av avdelningstandläkarbefattning vid tandläkarinstitutet vara legitimerad tandläkare samt bör ha fullgjort väl vitsordad tjänstgöring vid tandläkarinstitutet eller innehava därmed jämförbara meriter. Vid befattningens tillsättande bör hänsyn jämväl tagas till ådagalagd vetenskaplig skicklighet. Sökande till dylik befattning är skyldig avlägga lärarprov, därest lärarrådet finner sådant prov önskvärt.

De sakkunniga föreslå, att ifrågavarande befattningar alltfort skola vara placerade i lönegrad Eo 18.

Assistenter.

Assistenterna vid det nuvarande tandläkarinstitutet åtnjuta ett årligt arvode av 5 000 kronor, vartill för budgetåret 1946/47 kommer ett provisoriskt arvodestillägg av 330 kronor, och ha en tjänstgöringsskyldighet av 18 timmar i veckan.

Assistenterna biträda avdelningstandläkarna vid kursgivningen eller giva själva kurser samt ersätta avdelningstandläkarna i det dagliga arbetet på kliniksalar och laboratorier.

Innehavare av assistentbefattning skall enligt gällande bestämmelser vara legitimerad tandläkare samt bör hava fullgjort väl vitsordad tjänstgöring vid tandläkarinstitutet. Sökande till dylik befattning är skyldig avlägga lärarprov, därest lärarrådet finner sådant prov önskvärt.

De sakkunniga anse, att hittillsvarande bestämmelser i fråga om kompetenskrav m. m. böra gälla i fortsättningen. De förutsätta dock, att assistenternas arvoden liksom frågan om deras tjänstgöringsskyldighet blir föremål för reglering i samband med den arvodesreglering, som torde komma till stånd i anslutning till pågående utredningsarbete.

Amanuenser.

Amanuenserna vid det nuvarande tandläkarinstitutet åtnjuta arvode av 2 250 kronor, vartill för budgetåret 1946/47 kommer ett provisoriskt arvodestillägg å 330 kronor, och ha en tjänstgöringsskyldighet av 18 timmar i veckan.

De hittillsvarande amanuensbefattningarna vid tandläkarinstitutet äro passageplatser närmast avsedda för specialutbildning av unga tandläkare, som vilja pedagogiskt meritera sig inom ett område och samtidigt erhålla den tekniska eller kliniska träning, som arbeten på kliniksalar och laboratorier medgiva.

För att vara behörig till amanuensbefattning har hittills erfordrats att vederbörande är legitimerad tandläkare; dock må i fall, då tandläkare ej kan erhållas, tandläkarkandidat kunna därtill förordnas.

I fråga om amanuensbefattningarna anse de sakkunniga hittillsvarande bestämmelser i fråga om tjänstgöringsskyldighet böra gälla i fortsättningen. Det synes icke böra vara blott ett undantag, att odontologie kandidater förordnas till amanuenser, då dessa platser måste betraktas som lämpliga utbildningsplatser. Vad arvudet beträffar förorda de sakkunniga, att amanuenserna vid tandläkarinstitutet erhålla ett årligt arvode av 3 600 kronor i likhet med förste amanuenser vid teoretisk-medicinska institutioner.

Yttranden. *Tandläkarinstitutets lärarråd* har understrukt, att de för en skicklig tandläkare förmånliga ekonomiska villkoren i kommunal och privat tandvård utgöra en påtaglig och allvarlig svårighet för lärarrekruteringen till tandläkarinstitutet. Vid organiserandet av de nuvarande laboratorsbefattningarna har man särskilt syftat till — förutom att tillgodose tandläkarinstitutets väsentliga behov — att göra befattningarna lockande för sådana tandläkare, som ha verklig läggning och intresse för undervisning och vetenskaplig verksamhet. Lärarrådet inser visserligen de stora fördelarna med den av de sakkunniga föreslagna möjligheten för laborator, som vill helt ägna sig åt vetenskapligt arbete, att erhålla längre ledighet från tandvårdsutövning vid institutet. Men samtidigt vill lärarrådet anföra, att alltför långa ledigheter för detta ändamål, särskilt för teoretiskt inriktad forskning, kan befaras ofördelaktigt inverka på bibehållandet av laboratorns kliniska skicklighet. Lärarrådet understryker vikten av att laboratorsbefattningarna göras ur ekonomisk och andra synpunkter tillräckligt lockande, ävensom vikten av att denna organisationsfråga snarast vinner sin definitiva lösning.

Medicinalstyrelsen anser icke den föreslagna anordningen med laboratorernas tvångsvisa tandvårdsutövning kunna bli till gagn vare sig för undervisningen, forskningen eller laboratorerna själva. Styrelsen anser, att i tjänstgöringshänseende likställighet bör skapas med motsvarande befattningar vid de medicinska undervisningsanstalterna. Frågan om docentinstitutionens införande vid tandläkarinstitutet synes böra bli föremål för närmare utredning.

Statskontoret kan icke förorda, att en ytterligare förbättring av professorernas avlöningsförmåner nu vidtages. En reglering av dessa befattningshavares löneställning synes böra anstå, till dess spörsmålet om universitetsprofessorernas avlöningsförmåner upptages till prövning. Beträffande laboratorstjänsterna vidhåller statskontoret sitt yttrande den 24 november 1943, att laborator, som tillika är avdelningschef, bör placeras i lönegrad A 28 och övriga laboratorer i A 27. De böra icke äga rätt till särskild ersättning för tandvårdsutövning i institutens tjänst eller till privat praktik. Ämbetsverket har vidhållit sin i tidigare sammanhang uttalade uppfattning, att avdelningstandläkartjänsterna icke böra lönegradsplaceras. I avvaktan på resul-

tatet av ifrågasatt utredning om militärläkarnas och försvarstandläkarnas anställnings- och avlöningsvillkor böra ifrågavarande avdelningstandläkare anställas mot arvode av i ett för allt 10 000 kronor för år.

Allmänna lönenämnden. De sakkunnigas förslag beträffande löneställningen för lärarpersonalen har icke föranlett något särskilt uttalande från lönenämndens sida.

Svenska tandläkaresällskapet och Sveriges tandläkarförbund föreslå ändring av nuvarande bestämmelse, att laborator i röntgendiagnostik skall vara legitimerad läkare eller tandläkare därhän, att innehavaren av den blivande professuren i ämnet skall vara legitimerad tandläkare. Professorernas lönevillkor böra bli föremål för utredning. Beträffande laboratorsbefattningarna ansluta sig organisationerna till det av reservanten hos de sakkunniga avgivna förslaget, att laborator ej bör utöver undervisningsskyldigheten åläggas tandvårdsverksamhet i institutets tjänst. Laboratorerna böra ställas i samma ställning som motsvarande befattningshavare vid universiteten och karolinska institutet. Organisationerna hälsa med tillfredsställelse de sakkunnigas förslag om docenturer. Beträffande avdelningstandläkartjänsterna föreslås en placering i lägst Eo 22. Assistenterna böra jämföras med andre assistenterna vid de medicinska högskolorna och därför tillerkännas årliga arvoden om 6 480 kronor. Organisationerna ifrågasätta, huruvida det för amanuensbefattningarna föreslagna arvoden kan föranleda legitimerade tandläkare att till erforderligt antal söka befattningarna.

Tandläkarinstitutets icke-ordinarie lärares förening framhåller, att föreningen ej kan finna skäl för att innehavare av professor i röntgendiagnostik ej behöver vara legitimerad tandläkare. Professorn i ämnet bör vara fullt inne i odontologiska frågeställningar, annars blir hans verksamhet av föga värde för institutet. Föreningen instämmer beträffande laboratorstjänsterna med vad reservanten hos de sakkunniga härom anfört och understryker än ytterligare nödvändigheten av, att laboratorernas anställnings-, avlönings- och arbetsförhållanden regleras på helt annat sätt än som föreslagits av sakkunnigmajoriteten. Beträffande avdelningstandläkarna framhåller föreningen vikten av att dessa tjänster ej komma i sämre ställning än jämförbara befattningar i den militära tandvården. Ett mindre antal assistenter på varje avdelning bör givas extra ordinarie anställning i avsikt att härigenom binda dugande förmågor till instituten i avvaktan på befodringsmöjligheter.

De sakkunnigas förslag beträffande kompetensfordringar för erhållande av professor samt angående undervisningsskyldigheten för professorerna anser jag mig kunna biträda. Däremot kan jag icke för närvarande taga slutlig ställning till förslaget, att särskilda klinikchefsarvoden skola tillerkännas professorer och innehavare av självständig laboratorsbefattning. Frågan härom torde böra upptagas i ett annat större sammanhang. Rektorsarvode torde böra i överensstämmelse med de sakkunnigas uttalande utgå med 1 800 kronor för år. Arvodena till nuvarande inspektor och vice ordförande torde, sedan rektor förordnats, böra upphöra att utgå.

Frågan om löneställningen och tjänstgöringsförhållandena för laboratorerna har under senare år varit föremål för mycket olika uttalanden. Med den nuvarande organisationen av tjänsterna har man sökt tillgodose å ena

sidan laboratorernas skäliga ekonomiska intressen och å den andra tandläkarinstitutets behov av laboratorernas kvalificerade arbetskraft. Ett tidigare förslag, att dessa befattningshavare skulle mot en därefter avpassad löneställning tjänstgöra endast fyra timmar dagligen ansågs från lärarhåll icke tillfredsställande, när det som regel icke vore möjligt för dem att under återstående del av en normal arbetsdag uppehålla en ekonomiskt bärkraftig privatpraktik. Från tandläkarinstitutets sida har framhållits, att det ur skilda synpunkter är betydelsefullt, att laboratorerna stå till förfogande inom institutet hela arbetsdagen och samtidigt kunna uppehålla sin kliniska skicklighet genom tandvårdsarbete där.

Då de sakkunniga efter ingående utredning stannat för att laboratorstjänsterna alltfört böra vara organiserade i huvudsak som för närvarande är fallet, finner jag, trots den i vissa remissyttranden framförda motsatta uppfattningen, övervägande skäl tala för att någon större omändring av tjänsterna nu icke vidtages. Jag ansluter mig alltså till de sakkunnigas förslag i fråga om löneställning och dagliga tjänstgöringsförhållanden för laboratorerna. Tjänsterna böra sålunda placeras i lönegrad A 28. Två av de nuvarande extra ordinarie laboratorstjänsterna äro i vederbörlig ordning tillsatta. Innehavarna av dessa tjänster torde utan ansökningsförfarande böra av Kungl. Maj:t, därest de anmäla sig önska erhålla ordinarie laboratorbefattning, utnämnas å de nya befattningarna. Såsom framgår av det förut anförda, är med de nuvarande laboratorbefattningarna förenad skyldighet att under en tid av i genomsnitt två timmar om dagen utöva tandvård i institutets tjänst. Härför äger laboratorn — utöver honom eljest tillkommande avlöning — åtnjuta särskild ersättning, beräknad efter fem kronor för timme utövad tandvård. Denna ersättning, som avsetts skola utgå av inflytande patientavgifter, har beräknats ge laboratorn en inkomst av omkring 2 000 kronor för år. Jag biträder vad de sakkunniga anført om lämpligheten av en sådan ändring i gällande ordning, att laboratorn erhåller en mera ledande och övervakande ställning vid patientvården med möjlighet för honom att ingripa, där så för tillfället behövs, och omhändertaga särskilt svåra och ur undervisningssynpunkt speciellt värdefulla fall. Nämnada tandvårdsverksamhet skall givetvis åvila laboratorn såsom en hans skyldighet i tjänsten. Med hänsyn till det anförda bör den särskilda ersättningen icke såsom enligt gällande bestämmelser beräknas efter visst belopp för timme utövad tandvård. Det synes i stället lämpligt att ifrågavarande ersättning får utgå i form av sådant arvode för särskild tjänstgöring vid vederbörande verk, som avses i 43 § 1 mom. av 1945 års lönekommittés förslag till statens allmänna avlöningsreglemente (se SOU 1947: 23 sid. 221). Arvodet synes böra bestämmas till 2 008 kronor för år räknat. Jag förutsätter, att beträffande nu avsedda arvoden skola i övrigt gälla de bestämmelser, som må komma att av Kungl. Maj:t meddelas i anslutning till lönekommitténs omförmälda förslag. Arvodena böra bestridas från vederbörande av-

löningsanslag och icke såsom de hittillsvarande ersättningarna från inflytande patientavgifter. Till frågan om den erforderliga medelsanvisningen återkommer jag i det följande. Jag vill i detta sammanhang framhålla, att den omläggning av laboratorernas tandvårdsverksamhet vid institutet, som jag sålunda förordat, bör innebära ökade möjligheter för dem att jämsides med deras övriga dagliga arbete å instituten hålla i gång vetenskapliga undersökningar. Därmed tillgodoses i viss mån de framförda kraven i fråga om ökade möjligheter till vetenskaplig forskning.

De sakkunniga ha förordat, att laborator må med bibehållande av samtliga löneförmåner kunna medges befrielse från den del av den dagliga tjänstgöringen, som utgöres av två timmars tandvårdsverksamhet i institutets tjänst, dels efter prövning av lärarrådet under kortare tid för fullgörande av en konkret vetenskaplig arbetsuppgift, dels ock efter lärarrådets förslag av universitetskansler under perioder av högst fem år i sänder för att ägna ökad tid åt angivet vetenskapligt arbete, dock att under period, då sådan längre tjänstledighet åtnjutes, laborator icke får ägna sig åt privatpraktik eller annan förvärvsverksamhet. Förslaget, i vad det avser längre perioder av ledighet, torde böra upptagas till prövning först i ett annat större sammanhang. Det föranleder sålunda för närvarande icke något ställningstagande från min sida. Vad beträffar frågan om kortare befrielser från tandvårdsverksamheten för bedrivande av vetenskapligt arbete finner jag icke anledning förorda någon ändring i den härför redan gällande ordningen. Enligt vad jag erfarit, ha, sedan nuvarande laboratorstjänster inrättades vid tandläkarinstitutet i Stockholm från och med budgetåret 1944/45, samtliga tillförordnade laboratorer åtnjutit dylik befrielse i syfte att vetenskapligt meritera sig till erhållande av laboratorstjänst. Ifrågavarande tandvårdsverksamhet vid institutet har därför ännu ej kommit i gång. Sedan ett par laboratorstjänster numera blivit i vederbörlig ordning tillsatta och ytterligare sådana tillsättningar torde kunna förväntas inom den närmaste framtiden, föreligga förutsättningar för tandvårdsverksamhetens igångsättande. De sakkunniga ha i sitt betänkande anfört, att det torde vara lärarrådets vid institutet avsikt att medge befrielse från tandvårdsverksamheten mera sparsamt, sedan laboratorsbefattningarna kunnat besättas med ordinarie innehavare. Med hänsyn till betydelsen ur åtskilliga synpunkter av att ifrågavarande tandvårdsverksamhet så snart som möjligt kommer till stånd ansluter jag mig till lärarrådets uppfattning, att för framtiden befrielser från sådan verksamhet böra meddelas mera sparsamt.

Frågan om *docentinstitutionens* införande vid tandläkarinstitutet avser jag att framdeles anmäla för Kungl. Maj:t.

Befattningarna såsom *avdelningstandläkare* synas i enlighet med de sakkunnigas förslag alltjämt böra vara placerade i lönegrad Eo 18.

Beträffande befattningarna såsom *assistent* torde icke böra vidtagas annan ändring, än som föranledes av den i årets statsverksproposition under

rubriken För flera huvudtitlar gemensamma frågor förordade arvodesregleringen. Med hänsyn härtill böra de med dessa befattningar förenade arvoden, 5 000 kronor, å vilka för innevarande budgetår utgår särskilt arvodes-tillägg, höjas till 5 484 kronor.

Jag ansluter mig till de sakkunnigas förslag att *amanuenserna* vid tandläkarinstituten jämföras med förste amanuenser vid teoretisk-medicinska institutioner. Det av de sakkunniga förordade arvodet av 3 600 kronor bör med hänsyn till nyssnämnda arvodesreglering höjas till 4 032 kronor.

b) Sköterske- och laboratoriepersonal.

Sköterske- och laboratoriepersonalen vid tandläkarinstituten i Stockholm utgöres av avdelningssköterskor, tandsköterskor, kontrollbiträden, tekniska biträden, kliniskt biträde, preparatris, tandtekniker och sköterskebiträde. De sakkunniga föreslå, att vid tandläkarinstituten skola finnas de olika slags hithörande befattningar, som framgå i det följande.

Avdelningssköterskor m. m.

För närvarande finnas vid tandläkarinstituten i Stockholm fem avdelningssköterskor, nämligen på tandfyllningsavdelningen, protesavdelningen, tandkirurgiska avdelningen och röntgenavdelningen samt en gemensam för ortodonti- och barntandvårdsavdelningarna. Fyra avdelningssköterskor äro placerade i lönegrad A 7 och en i lönegrad Eo 7.

De sakkunniga ha i sitt betänkande lämnat en närmare redogörelse för avdelningssköterskornas åligganden samt i övrigt anfört bland annat följande.

Tandläkarinstitutets lärarråd har i remissyttrande över betänkande med utredning och förslag angående löneställningen för viss statsanställd sjukvårds- och ekonomipersonal m. m. (SOU 67: 1946) den 29 oktober 1946 framhållit, att de angivna arbetsuppgifterna totalt ställa större krav på avdelningssköterskornas kompetens bland annat såsom arbetsledare och i fråga om omdöme än vad som i regel är fallet beträffande avdelningssköterska å sjukhus. De sakkunniga vilja för sin del betona, att effektiviteten i tandläkarinstitutens patientvårdande verksamhet, särskilt vid deras inordnande i folktandvården, i icke ringa grad blir beroende av avdelningssköterskornas förmåga att skapa ordning och arbetsintensitet i elevernas och tandsköterskornas dagliga verksamhet på de olika avdelningarna.

Beträffande kompetensfordringar och löneställning föreslå de sakkunniga,

att avdelningssköterska på tandkirurgisk avdelning samt avdelningar för karieslära och proteslära bör ha utbildning både som tandsköterska och sjuksköterska, varvid avdelningssköterska på tandkirurgisk avdelning därjämte bör ha tjänstgjort såsom operationssköterska, ävensom placeras i lönegrad A 9,

att sköterska på avdelningen för röntgendiagnostik och den internmedicinska mottagningsavdelningen samt sköterskan för operationskursen på tandkirurgiska avdelningen, vilka befattningshavare icke behöva tandsköterskeutbildning, placeras i lönegrad A 7,

samt att för avdelningarna för odontologisk ortopedi, barntandvård, bettanalys med parodontoprotetik, allmänna mottagningsavdelningen samt avdelningen för pulpa- och rotbehandling inrättas tjänster i lönegrad A 7 såsom avdelningstansköterskor. För dessa befattningar borde icke krävas sjuksköterskekompetens.

Tandsköterskor.

De vid tandläkarinstitutet i Stockholm anställda tandsköterskorna äro placerade i 6 lönegraden såsom extra ordinarie eller extra, varjämte tillfälligt finnes ett antal arvodesanställda tandsköterskor. De sakkunniga anföra följande.

De tandsköterskor, som kunna beräknas vara erforderliga för institutens drift, böra knytas till instituten genom en fastare anställningsform än som extra ordinarie. Det bör för övrigt betonas, att tandsköterskorna utföra ett svårt och krävande dagligt arbete i sin ställning mellan å ena sidan lärare och avdelningssköterskor och å andra sidan tandläkareleverna. Den dagliga assistansen vid arbetsstolar, i operationsrum, injektionsrum, sterilisationsrum och demonstrationssalar ställer större krav på dessa befattningshavares självständiga omdöme samt förmåga att snabbt fullgöra hjälpen åt den ovane eleven än vad det dagliga arbetet hos en rutinerad tandläkare i allmänhet fordrar. Vid nu rådande konkurrens om kvinnlig arbetskraft torde det heller icke vara möjligt att få kompetenta befattningshavare å dessa tjänster, såvida icke anställnings- och avlöningsförhållanden regleras på ett tillfredsställande sätt. En bättre avvägning av den proportion, som bör råda för de vid tandläkarinstitutet anställda tandsköterskorna i fråga om ordinarie, extra ordinarie samt extra och arvodesanställning, måste sålunda komma till stånd. De sakkunniga anse för sin del, att omkring 50 % av tandsköterskorna böra beredas ordinarie, 30 % extra ordinarie samt 20 % extra eller arvodesanställning. De sakkunniga förorda vidare, att tandsköterskorna skola vara placerade i 6 lönegraden. Arvodesanställd sköterska bör erhålla 3 600 kronor för år.

Kontrollbiträden.

Vid det nuvarande tandläkarinstitutet äro kontrollbiträdena, som ha till uppgift att taga hand om patienterna m. m. och vilka böra vara utbildade tandsköterskor, placerade i lönegrad Eo 6.

De sakkunniga föreslå, med samma motivering som i fråga om tandskötersketjänsterna, att kontrollbiträdestjänsterna skola placeras såsom ordinarie eller extra ordinarie i lönegrad 6.

Tekniska biträden.

De vid tandläkarinstitutet anställda tekniska biträdena äro placerade i 6 lönegraden såsom extra ordinarie eller extra. De tekniska biträdena utgö-

ras huvudsakligen av biträden med viss tandteknisk utbildning, vilka arbeta på laboratorierna och biträda särskilt vid fantomkurserna. Med hänsyn till deras utbildning samt arten och omfattningen av deras arbetsuppgifter anse de sakkunniga, att den hittillsvarande placeringen i 6 lönegraden är väl befogad, dock böra de hittillsvarande tekniska biträdena vid institutet i Stockholm och motsvarande befattningshavare vid institutet i Malmö erhålla ordinarie ställning. Övriga nyinrättade tjänster böra givas icke-ordinarie ställning.

Preparatriser och laboratoriebiträden.

Preparatriser och laboratoriebiträden äro kvalificerade biträden, som böra ha långvarig specialutbildning för utförande av preparationsarbete och kemiskt-kliniskt arbete på laboratorier. Beskaffenheten av de göromål, som åvila dem, synes enligt de sakkunniga vara sådan, att dessa biträden böra beredas anställning i lönegrad A 7.

Tandtekniker.

Sedan år 1944 finnes anställd en tandtekniker mot ett arvode av numera 7 700 kronor för år. De sakkunniga förorda i ett senare sammanhang inrättande av ytterligare befattningar såsom tandtekniker för att institutens behov av kvalificerad teknisk assistans vid den utvidgade patientbehandlingen och vid fantomkurserna skall kunna tillgodoses, samt uttala, att ifrågavarande befattningshavare icke, såsom hittills varit fallet, längre böra avlönas med enbart arvoden, om instituten i konkurrens med den fria marknaden skola kunna erhålla för arbetsuppgifterna lämpade tandtekniker. De sakkunniga föreslå, att tandtekniker vid tandläkarinstitutet skola placeras i 14 lönegraden samt att vid vardera institutet en tandtekniker bör beredas ordinarie och övriga extra ordinarie eller extra anställning.

Yttranden. Tandläkarinstitutets lärarråd har anfört, att med hänsyn till lönenivån för de hos landstingen och i enskild tjänst anställda tandteknikerna den av de sakkunniga föreslagna löneplaceringen är för låg. För tandläkarinstitutets protesavdelning fordras tandtekniker, som fylla mycket höga anspråk. Ätminstone den ordinarie tandteknikerbefattningen vid protesavdelningen och den extra ordinarie befattningen vid avdelningen för parodontoprotetik måste placeras i 16 lönegraden.

Medicinalstyrelsen finner icke styrkt, att det av de sakkunniga föreslagna antalet examinerade sjuksköterskor är obetingat nödvändigt. I den mån det verkligen är erforderligt att såsom avdelningssköterskor anställa examinerade sjuksköterskor, böra dessa givas samma löneställning som avdelningssköterskorna vid statligt undervisningssjukhus.

Statskontoret finner uppenbart, att riksdagens beslut, att översköterska vid de statliga sjukhusen skall hänföras till 8 lönegraden, vilket beslut ock synes innebära att assistentsköterska placeras i 6 lönegraden, måste återverka på löneställningen för avdelningssköterskorna vid tandläkarinstitutet, vilka icke synas böra vara placerade i högre lönegrad än assistentsköterskor

eller — i fråga om avdelningssköterskorna å avdelningarna för tandkirurgi, karieslära och proteslära — översköterskor.

Vad beträffar tandsköterskorna, kontrollbiträdena och de tekniska biträdena har statskontoret erinrat, att föredragande departementschefen vid anmälan av propositionen nr 1944: 194 föreslog, att berörda befattningshavare skulle placeras i 5 lönegraden, men att riksdagen med hänsyn till deras utbildning samt arten och omfattningen av deras arbetsuppgifter ansåge 6 lönegraden motiverad. 1944 års lönekommitté framhöll för sin del, att kommittén vid en jämförelse med avdelningssköterska vid karolinska sjukhuset måste finna, att tandsköterska, kontrollbiträde och tekniskt biträde placerats förhållandevis högt. En lönegradsuppflyttning av avdelningssköterska på sätt kommittén föreslagit borde därför icke föranleda ändring i ifrågavarande befattningshavares löneställning. Under återopande härav kan statskontoret icke finna annat än att i konsekvens med riksdagens nu fattade beslut om avdelningssköterskas placering tandsköterska, kontrollbiträde och tekniskt biträde såsom departementschefen föreslog i proposition till 1944 års riksdag böra placeras i 5 lönegraden. Vad angår löneställningen för laboratoriebiträden och därmed jämförlig personal, kommer denna att bli föremål för särskild utredning. Nya ordinarie tjänster för sådana befattningshavare böra fördenskill icke nu inrättas.

Allmänna lönenämnden har med hänsyn till riksdagens nyssberörda beslut om översköterskornas lönegradsplacering uttalat, att i nuvarande läge skäl icke torde föreligga att placera tandläkarinstitutens avdelningssköterskor högre än i lönegrad 8. Med ett slutligt ställningstagande till förslaget om lönegradsplaceringen av laboratoriebiträden, preparatriser och tekniska biträden borde tills vidare anstå, i avvaktan på resultatet av pågående utredningsarbete beträffande löneställningen för laboratoriebiträden och därmed jämställda befattningshavare i statens tjänst. Under erinran att den vid tandläkarinstitutet i Stockholm anställde tandteknikern för närvarande åtnjuter arvode, som nära motsvarar avlöning i 17 löneklassen, samt med beaktande av de kvalificerade arbetsuppgifter, som torde komma att åvila innehavarna av de föreslagna tandteknikerbefattningarna, ställer sig lönenämnden för sin del tveksam, huruvida den av de sakkunniga förordade löneställningen i 14 lönegraden kan anses till fyllest för dessa befattningar. Lönenämnden biträder förslaget till löneställning för sjuksköterskor, avdelningstandsköterskor, tandsköterskor och kontrollbiträden.

Svenska landstingsförbundet har framhållit, att enligt de sakkunnigas förslag tandläkarinstitutens tandsköterskor skulle placeras två löneklasser över motsvarande befattningshavare i folktandvården. Det kan ifrågasättas, huruvida en dylik löneskillnad är motiverad med hänsyn till arbetsuppgifternas art och omfattning. Det kan vidare ifrågasättas, huruvida icke en differentiering av lönerna för tandteknikerna i likhet med vad som skett inom folktandvården vore lämplig.

Svenska landstingsförbundet anser lämpligt, att avdelningssköterskorna å tandkirurgiska avdelningen samt avdelningarna för karieslära och proteslära skola vara såväl sjuksköterske- som tandsköterskeutbildade. Det understrykes emellertid att i händelse av brist på sökande med sådan kompetens till sistnämnda två avdelningar det är lämpligare med en högt kvalificerad enbart tandsköterskeutbildad person än med en enbart sjuksköterskeutbildad. Förbundet understryker, att det endast bör vara tränade tandsköterskor, som skola kunna uppehålla kontrollbiträdestjänsterna. Med hänsyn

till de relativt goda lönerna inom folktandvården böra samtliga kategorier sköterskor placeras två lönegrader högre än enligt de sakkunnigas förslag.

Tandläkarinstitutets icke-ordinarie lärares förening anser, att operations-sköterskan på tandkirurgisk avdelning även bör ha tandsköterskeutbildning samt placeras i lönegrad A 9. Det synes ej nödvändigt med sjuksköterskeutbildning för avdelningssköterska å röntgenavdelning.

Departements-
chefen.

Vad de sakkunniga föreslagit beträffande kompetensfordringarna för sköterskepersonalen föranleder ingen erinran från min sida.

Såsom förordats bland annat av allmänna lönenämnden, torde *avdelningssköterskorna* icke för närvarande böra placeras högre än i lönegrad 8. Vad beträffar tandläkarinstitutet i Stockholm torde lärarrådet därstädes böra äga att till innehavare av avdelningsskötersketjänsterna å tandkirurgiska avdelningen och protesavdelningen utan ansökningsförfarande utnämna de nuvarande avdelningssköterskorna å nämnda avdelningar, ehuru dessa befattningshavare icke avlagt både sjuksköterske- och tandsköterskeexamen. De ha emellertid innehaft de nuvarande befattningarna under en följd av år. Tjänsten å avdelningen för karieslära vid samma institut innehas för närvarande av en sköterska i lönegrad Eo 7. Med hänsyn till att flera avdelningssköterskor i 7 lönegraden finnas vid institutet synes tillfälle böra beredas för samtliga dessa sköterskor att anmäla sig till ifrågavarande nya tjänst i 8 lönegraden, innan densamma tillsättes. Kungl. Maj:t bör framdeles meddela erforderliga föreskrifter härom.

I likhet med lönenämnden biträder jag förslagen till löneställning för *sjuksköterskor* (avdelningssköterskor), *avdelningstandsköterskor*, *tandsköterskor* och *kontrollbiträden*, vilka alltså böra placeras, sjuksköterskorna och avdelningstandsköterskorna i 7 lönegraden samt tandsköterskorna och kontrollbiträdena i 6 lönegraden. Arvodesanställd tandsköterska bör med hänsyn till omförmälda arvodesreglering erhålla ett till 4 032 kronor förhöjt arvode. Med hänsyn till pågående utredning bör slutlig ställning för närvarande icke tagas till förslaget om lönegradsplacering av *laboratoriebiträden* (kliniska biträden), *preparatriser* och *tekniska biträden*. Erforderliga laboratoriebiträden och preparatriser torde därför böra tills vidare erhålla icke-ordinarie anställning i 7 lönegraden och tekniska biträdena i 6 lönegraden.

Vad slutligen *tandteknikerna* beträffar, har i flera yttranden framhållits, att den av de sakkunniga föreslagna placeringen i 14 lönegraden är för låg. I anslutning till tandläkarinstitutets lärarråds yttrande vill jag förordna, att en ordinarie tandteknikerbefattning vid protesavdelningen och en extra ordinarie tandteknikerbefattning vid avdelningen för parodontoprotetik placeras i 16 lönegraden. I avvaktan på närmare erfarenheter kunna de övriga tandteknikerbefattningar, som kunna vara erforderliga, placeras i 14 lönegraden enligt de sakkunnigas förslag.

c) Administrativ personal m. m.

Under ifrågavarande rubrik ha de sakkunniga redovisat ej blott den administrativa personalen utan även viss annan för tandläkarinstitutens olika avdelningar gemensam personal, såsom reparatörer och hantverkare m. fl. De sakkunniga föreslå, att vid tandläkarinstitutet skola finnas de olika slags hithörande befattningar, som framgå i det följande.

I n t e n d e n t.

Om behovet av en intendentsbefattning ha de sakkunniga anfört i huvudsak följande.

De kamerala uppgifterna vid tandläkarinstitutet handhas dels av karolinska institutets kamrerare, som ombestyr upprättande av avlöningslistor och bokslut m. m., dels av två vid tandläkarinstitutet anställda kassörskor. Sedan budgetåret 1946/1947 har vidare Kungl. Maj:t ställt medel till förfogande för anlåtande av speciell sakkunskap att biträda lärarrådet och förvaltningsnämnden vid tillsyn över den ekonomiska förvaltningen, främst upphandlingen.

Föredragande departementschefen har i proposition nr 241/1946 anfört, att tillsynen över den ekonomiska förvaltningen, främst upphandlingen, berörde en fråga av betydelse, samt ansåg det vara ekonomiskt fördelaktigt, att till institutet knötes en person med speciell sakkunskap på området. En definitiv lösning av problemet förutsatte emellertid en närmare utredning, vilken lämpligen borde verkställas av 1944 års tandläkarutbildningssakkunniga.

De sakkunniga ha ingående diskuterat, huruvida den nuvarande organisationen med en särskild expert för tillsynen över den ekonomiska förvaltningen alltjämt borde bibehållas eller en särskild befattningshavare anställas för ändamålet. Med den betydande omfattning institutens ekonomiska förvaltning kommer att få, är det uteslutet, att denna kan handhas av en blott tillfälligt anlät expert. De sakkunniga ha därför funnit sig böra förorda anställandet av en särskild befattningshavare för omhändertagandet av kamerala och administrativa göromål.

De viktigaste arbetsuppgifterna för en sådan befattningshavare skulle bliva att förvalta institutens olika anslag, att ansvara för räkenskapernas förande, att införskaffa anbud för den upphandling, som skall ske för institutens räkning, att föra i anslutning därtill erforderliga förhandlingar samt att för ekonominämnden framlägga förslag till upphandlingar. Vidare skulle befattningshavaren i fråga ansvara för alla utbetalningar, som verkställas, varjämte han borde fungera som föredragande och sekreterare i ekonominämnden. Innehavaren av en dylik befattning bör ha ekonomisk examen från handelshögskola eller däremot svarande utbildning samt äga kännedom om statlig förvaltning, i all synnerhet upphandlingsfrågor. I betraktande av de kvalifikationer, som böra förutsättas hos tjänstens innehavare, bör denne enligt de sakkunnigas mening övertaga en del av de göromål, som nu omhändertas av institutets sekreterare.

Med hänsyn till de olikartade arbetsuppgifter, som således skulle åvila den särskilde befattningshavaren för kamerala och administrativa göromål, ha de sakkunniga funnit den riktiga benämningen böra vara *intendent*.

Under åberopande av vad sålunda anförts förorda de sakkunniga, att befattningen hänföres till lönegraden A 26.

Sekreterare.

De sakkunniga ha framhållit, att med hänsyn till angelägenheten av att instituten äga tillgång till juridiskt-administrativt skolad arbetskraft en arvodesavlönad sekreterare bör vara anställd vid varje institut. För närvarande åtnjuter sekreteraren vid tandläkarinstitutet i Stockholm arvode med 2 800 kronor.

De sakkunniga ha vidare anförut följande.

Inrättandet av en intendentsbefattning torde visserligen innebära, att innehavaren skulle övertaga en del av sekreterarens nuvarande arbetsuppgifter, främst genom att vara sekreterare i ekonominämnden. Vid nuvarande organisation torde emellertid motsvarande uppgifter såsom sekreterare åt förvaltningsnämnden kräva förhållandevis liten del av sekreterarens arbetstid. Med hänsyn till det betydligt ökade antalet lärare och övrig personal och därav föranledd ökning i antalet ärenden torde emellertid vid den föreslagna organisationen av instituten sekreterarens arbetsuppgifter totalt sett höjas i icke oväsentlig grad. De sakkunniga förorda därför, att sekreteraren vid vardera institutet tillerkännes ett arvode av 3 600 kronor för år.

Övrig personal å institutens kansli.

Vid tandläkarinstitutets kansli tjänstgöra för närvarande fyra kvinnliga biträden, varav ett kanslibitråde i lönegrad A 7, en kassör i lönegrad A 7, en kassör i lönegrad Eo 7, vilken främst omhänderhar debitering och uppörd av patientavgifter, samt ett extra skrivbitråde med arvode.

Det torde vara uppenbart, att den planerade utvidgningen av personalen vid tandläkarinstitutet ävensom överflyttande på institutet av dess ekonomiska förvaltning, måste medföra en ansvällning av de kvalificerade göromålen för berörda befattningshavare.

De sakkunniga förorda beträffande tandläkarinstitutet i Stockholm, att den ordinarie kanslibiträdesbefattningen förändras till kansliskrivartjänst i lönegrad A 11 samt att den ordinarie kassörstjänsten förändras till kassörstjänst i lönegrad A 11. Den e. o. kassörstjänsten bör omändras till ordinarie kanslibiträdestjänst i lönegrad A 7.

Beträffande den nuvarande skrivbiträdestjänsten bör den av 1944 års personalutredning nyligen förordade befordringsgången tillämpas.

För tandläkarinstitutet i Malmö böra motsvarande befattningar nyinrättas.

Bibliotekarie.

De sakkunniga ha anförut följande.

Biblioteket vid tandläkarinstitutet i Stockholm kan icke i sitt nuvarande skick på tillfredsställande sätt stå till tjänst för institutets personal i undervisningens och forskningens intresse. De sakkunniga föreslå därför i annat sammanhang anvisandet av betydligt ökade medel för biblioteket. Det ligger då i sakens natur, att boksamlingarna böra vara tillgängliga i största möjliga utsträckning. De sakkunniga ha dock icke ansett sig kunna för-

orda anställandet av en heltidstjänstgörande bibliotekarie utan inskränka sig till att föreslå, att som föreståndare för biblioteket vid vartdera tandläkarinstitutet anställas en deltidstjänstgörande biblioteksutbildad tjänsteman, för vilken tjänstgöringstiden bör fastställas till minst tio timmar för vecka. För registrering och katalogisering, närmare tillsyn över biblioteket samt för utlåning av böcker och tidskrifter bör härjämte vid vartdera tandläkarinstitutet finnas ett heltidsanställt kanslibitråde i lönegrad Eo 7, som bör äga praktisk erfarenhet av biblioteksarbete. Arvode till föreståndaren bör vid angiven tjänstgöringsskyldighet kunna bestämmas till 2 400 kronor för år i ett för allt.

Viss annan kontorspersonal m. m.

Vid tandläkarinstitutet i Stockholm finnas tre såsom gemensam personal redovisade skrivbiträden i lönegrad Eo 2, vilka äro placerade på avdelningarna för tandfyllningskonst, proteslära och tandkirurgi. Beträffande behovet av ytterligare personal ha de sakkunniga anfört huvudsakligen följande.

Det synes de sakkunniga rationellt, att man jämväl beaktar kraven på skriv- och kanslibiträdeshjälp så att icke för andra uppgifter kvalificerad och specialiserad personal måste tagas i anspråk för administrativa göromål, vilka bäst skötas av för ändamålet särskilt skolad personal. I sina strävanden att bereda professorerna erforderlig tid för undervisning, forskning och patientvårdande verksamhet ha de sakkunniga även funnit anledning uppmärksamma spörsmålet, om icke särskilda biträden böra ställas till professorernas förfogande för vissa administrativa och andra uppgifter. De sakkunniga äro övertygade om att ett behov av kvalificerad biträdeshjälp föreligger, men anse sig icke nu kunna förorda, att särskilda kanslibiträden ställas till varje professors förfogande. Det torde vara lämpligare att först pröva, huruvida icke ifrågavarande behov av biträdeshjälp kan tillgodoses därigenom, att tre kanslibiträdesbefattningar i 7 lönegraden och två kontorsbiträdeshbefattningar i 4 lönegraden inrättas vid tandläkarinstitutet och på förslag av vederbörande lärarråd av kansler för varje läsår fördelas till tjänstgöring hos professorerna med hänsyn till föreliggande påvisbart behov. Befattningshavarna böra beredas extra ordinarie anställning. För avdelningarna för odontologisk ortopedi och barntandvård föreslås därjämte ett för avdelningarna gemensamt skrivbitråde. För tillgodoseende av det professorernas behov av laboratoriebiträden, som icke lämpligen kan fyllas genom medel från särskilda forskningsanslag, förorda de sakkunniga vidare, att vid vartdera tandläkarinstitutet anställas tre laboratoriebiträden i lönegrad A 7 med den placering och tjänstgöring, som kansler på förslag av lärarrådet finner skäligt bestämma med hänsyn till det av professorerna bedrivna forskningsarbetet.

För de skrivbiträdeshjälpstjänster, som i övrigt äro erforderliga, bör gälla den befodringsgång, vilken förordas av 1944 års personalutredning.

Reparatörer och hantverkare.

De sakkunniga ha anfört huvudsakligen följande.

Den omfattande och synnerligen dyrbara apparatur, med vilken institutten utrustats, fordra reparatörer och hantverkare för vård och reparation.

I nuvarande personalorganisation vid tandläkarinstitutet finnas två reparatörer och två hantverkare samt ett laboratoriebiträde, som utför hantverkarens arbete. Av reparatörerna är den ene placerad i lönegrad A 7 och den andre arvodesanställd. Hantverkarna äro placerade i lönegrad Eo 6.

De sakkunniga fästa särskild uppmärksamhet vid de besparingar för statsverket, som kunna göras, om instituten förses med välutrustade mekaniska verkstäder, där reparatörer och hantverkare kunna utföra det omfattande reparations- och underhållningsarbetet. Om dylikt arbete i större utsträckning måste utföras av utomstående arbetskrafter, torde detta draga stora kostnader bland annat på grund av att det dyrbara instrumentelet i elevernas händer ofta blir hårt slitet.

Under åberopande av vad sålunda och i övrigt anförts ha de sakkunniga föreslagit, att vid varje tandläkarinstitut skall inrättas en tjänst såsom verkmästare i lönegrad A 10 och en tjänst såsom instrumentmakare i lönegrad A 10, vilkens innehavare är avsedd för skötseln m. m. av instrument för det vetenskapliga arbetet, ävensom erforderligt antal tjänster såsom hantverkare i 6 lönegraden.

Annan personal.

De sakkunniga anföra i huvudsak följande.

Vaktmästaren vid tandläkarinstitutet i Stockholm är arvodesanställd och uppbär ett årligt arvode om 4 100 kronor. De sakkunniga anse emellertid, att vaktmästarna vid tandläkarinstitutet böra vara placerade i lönegrad A 7. Värmeledningsskötaren vid tandläkarinstitutet i Malmö bör anställas i lönegrad Eo 7. De sakkunniga förorda, att för telefonisterna skall gälla den befordringsgång, som 1944 års personalutredning föreslagit. Vidare föreslå de sakkunniga, att tamburvakterna vid tandläkarinstitutet skola erhålla extra ordinarie anställning i 2 lönegraden enligt löneplanen i det föreslagna nya avlöningsreglementet.

Den nya typ av städerskor, som de sakkunniga i annat sammanhang finna skäligt föreslå under beteckningen dagstäderskor, bör liksom hittillsvarande städerskor vara kollektivavtalsanställd.

Yttranden. *Tandläkarinstitutets lärarråd* har särskilt understrukit nödvändigheten av en förbättrad löneställning för den kvinnliga personalen på tandläkarinstitutets kansli ävensom av en utökning av personalen enligt de sakkunnigas förslag. Arbetsförhållandena för denna personal ha under en lång följd av år varit i hög grad otillfredsställande. Arbetsuppgifternas art och det självständiga ansvar, denna personal i stor utsträckning måste påtaga sig, motivera starkt den föreslagna uppflyttningen. I stället för de av sakkunniga föreslagna tre kanslibiträdes- och två kontorsbiträdestjänsterna böra fem kanslibiträdesbefattningar inrättas. Lärarrådet understryker nödvändigheten av att varje professor för sitt vetenskapliga arbete har tillgång till ett för hans ämnesområde specialutbildat laboratoriebiträde. Nödvändigheten av specialutbildning utesluter möjligheten av att tre laboratoriebiträden skola kunna stå professorer i fem olika ämnen till tjänst såsom vetenskapliga biträden. Lärarrådet har slutligen framhållit, att så länge nuvarande innehavaren av den ordinarie laboratoriebiträdesbefattningen vid protesavdelningen, med vilken tjänst äro förenade arbetsupp-

gifter i huvudsak likvärdiga med hantverkarnas, det torde böra anstå med inrättandet av en av de föreslagna hantverkartjänsterna. På grund av föreliggande rekryteringssvårigheter böra de föreslagna skrivbiträdestjänsterna redan från början placeras i 4 lönegraden.

Statskontoret har tillstyrkt förslaget om inrättande vid vartdera institutet av en intendentsbefattning. Därest emellertid denna befattning placeras i så hög lönegrad som A 26, bör till innehavare kunna förvärfvas befattningshavare, som är tillräckligt kvalificerad för omhändertagandet av såväl de kamerala som de juridiskt-administrativa göromålen. Anses en deltidsanställd sekreterare ofrånkomlig, bör enligt ämbetsverkets mening intendenten placeras i 24 lönegraden. I organisatoriskt avseende bör biträdespersonal såväl för kamerala uppgifter som kansligöromål (t. ex. biträden åt professorerna) stå under tillsyn av intendenten, som på lämpligt sätt fördelar förekommande arbetsuppgifter. För ändamålet beräknar statskontoret följande arbetskrafter: 1 kansliskrivare, 2 kanslibiträden samt 4 befattningshavare, å vilka den för kvinnlig biträdespersonal fastställda befordringsgången bör tillämpas. Några särskilda laboratoriebiträden enbart för professorernas räkning anser sig statskontoret icke kunna förorda. Därest det antal tekniska biträden, preparatriser och laboratoriebiträden, som föreslagits för instituten, icke skulle finnas tillräckligt för tillgodoseende även av professorernas behov av sådan biträdeshjälp, bör erforderlig förstärkning av denna personal kunna övervägas utan att man avdelar vissa befattningshavare, som uteslutande skola sysselsättas med arbeten för vederbörande professor.

För städningsarbetets fullgörande ha de sakkunniga föreslagit anställandet av heltidsavlönade dagstäderskor. Statskontoret förutsätter, att denna lösning av städningsfrågan skall möjliggöra en begränsning av de hittillsvarande synnerligen höga kostnaderna för städningsarbetet.

Allmänna lönenämnden biträder de sakkunnigas förslag rörande lönesättningen för intendent, övrig kanslipersonal, bibliotekspersonal, kontorspersonal samt verkmästare, instrumentmakare och hantverkare. Lönenämnden saknar tillräckliga hållpunkter för bedömandet av frågan om storleken av arvoden till institutens sekreterare. I anledning av förslaget, att värmeledningsskötaren vid institutet i Malmö skall placeras i Eo 7, erinras, att — på sätt framgår av 1947 års statsverksproposition (gemensamma frågor, s. 70) — frågan om löneställning för maskinistpersonal i statens tjänst avses skola bli föremål för särskild utredning. Befattningshavargrupperna tamburvakter och dagstäderskor synas böra i fråga om anställningsform, lönegradsplacering och tjänstebenämning jämföras med motsvarande personal vid karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet, vilken fråga och med budgetåret 1947/48 torde komma att under benämningen ekonomibiträden inplaceras i Ce 2.

Riksräkenskapsverket anför, att ämbetsverket i likhet med de sakkunniga anser vartdera tandläkarinstitutet böra tillföras en befattningshavare med uppgift att omhänderha de kamerala och administrativa göromålen, enär de kunna väntas bli av så betydande omfattning, att särskilda befattningshavare krävas härför. Ämbetsverket kan däremot icke biträda de sakkunnigas förslag om lönegradsplaceringen för intendenterna utan föreslår, att de i stället tills vidare hänföras till lönegrad A 24. Det synes icke vara motiverat att i nuvarande läge hänföra dessa befattningshavare till en högre lönegrad än den i vilken intendenten vid veterinärhögskolan är placerad

eller som föreslagits för kamreraren i lantmäteristyrelsen. De sakkunnigas förslag, att den ordinarie kassörstjänsten i lönegrad A 7 uppflyttas till kassörstjänst i lönegrad A 11 samt att kassörstjänsten i lönegrad Eo 7 omändras till ordinarie kanslibiträdestjänst i lönegrad A 7 biträdades helt av ämbetsverket. Tandläkarinstitutet i Malmö bör tillföras motsvarande befattningar.

Tandläkarinstitutets icke-ordinarie lärares förening framhåller, att kanslibiträden och laboratoriebiträden böra ställas till förfogande för samtliga professorer vid institutet.

Odontologiska föreningen vid tandläkarinstitutet i Stockholm understryker den mycket stora betydelsen av att institutets bibliotek blir tillgängligt i avsevärt större utsträckning än hittills. Ett önskemål är, att föreningens egna boksamlingar finge sammanslås med institutets.

Departements-
chefen.

I överensstämmelse med de sakkunnigas, av myndigheterna tillstyrkta förslag förordar jag, att en *intendentsbefattning* inrättas vid varterda tandläkarinstitutet. Lika med statskontoret och riksräkenskapsverket anser jag, att befattningarna böra placeras i lönegrad A 24. Såsom statskontoret framhållit, bör i organisatoriskt avseende biträdespersonal såväl för kamerala uppgifter som för kansligöromål (t. ex. biträden åt professorerna) stå under tillsyn av intendenten. Då jag förutsätter, att den ekonomiska förvaltningen vid tandläkarinstitutet i Stockholm skall under budgetåret 1947/48 omhändervahas på samma sätt som nu med biträde av kamreraren vid karolinska institutet, anser jag, att intendentsbefattningen vid detta institut icke behöver inrättas redan från början av budgetåret 1947/48. Med hänsyn till behovet av ökad administrativ arbetskraft bör den dock tillsättas från och med den 1 januari 1948. För befattningen vid det blivande institutet i Malmö synas medel böra beräknas från och med budgetåret 1947/48. I fråga om arvodet till *sekreterare* ansluter jag mig till de sakkunnigas förslag, att detta bestämmas till 3 600 kronor för år.

I anledning av de sakkunnigas förslag om uppflyttning av de nuvarande kanslibiträdes- och kassörsbefattningarna i lönegrad A 7 vid tandläkarinstitutet i Stockholm till respektive *kansliskrivartjänst* i lönegrad A 11 och *kassörstjänst* i lönegrad A 11, förordar jag bifall till förslaget, i vad avser kansliskrivartjänsten. Däremot torde det böra för närvarande anstå med uppflyttning av kassörstjänsten. Å kansliskrivartjänsten torde den nuvarande innehavaren av kanslibiträdestjänsten böra förordnas utan tjänstens ledigförklarande, varom Kungl. Maj:t torde böra meddela föreskrift framdeles. Jag biträder vidare de sakkunnigas förslag, att den extra ordinarie kassörstjänsten vid samma institut omändras till ordinarie i lönegrad 7. Jämväl nuvarande extra ordinarie kassören, som under många år varit i institutets tjänst, bör vid bifall härtil erhålla den ordinarie tjänsten utan ledigkuningörande. I stället för arvode åt ett tillfälligt skrivbiträde böra medel beräknas till avlönande av ett kvinnligt biträde, varå bör tillämpas den för kvinnlig biträdespersonal fastställda befordringsgången. Motsva-

rande befattningar böra inrättas vid tandläkarinstitutet i Malmö, dock att de tills vidare böra vara extra ordinarie.

I likhet med de sakkunniga förordar jag, att arvode till *bibliotekarie* utgår med 2 400 kronor för år. Till varje bibliotek bör därjämte knytas ett *kanslibitråde* i lönegrad Eo 7. Jag förutsätter emellertid, att denna befattningshavare skall kunna i mån av behov biträda med göromålen å kansliet.

Till förstärkning av *kontorspersonalen* vid institutet i Stockholm förordar jag i anslutning till de sakkunnigas förslag, att tre kanslibiträdesbefattningar i lönegrad Eo 7 och två kvinnliga biträdesbefattningar inrättas. Å sistnämnda befattningar bör den för kvinnlig biträdespersonal fastställda befordringsgången tillämpas. Ifrågavarande befattningshavare böra anses såsom för institutet gemensam personal och sålunda kunna utnyttjas på olika platser i mån av behov. Därmed torde kunna tillgodoses det behov av arbetskraft för kontorsgöromål, som må föreligga å de andra avdelningar, än för vilka de sakkunniga i första hand avsett dessa befattningar. Vid institutet i Malmö böra motsvarande befattningar vara inrättade som vid Stockholmsinstitutet.

Jag är icke nu beredd tillstyrka förslaget, att vid vartdera institutet anställas tre *laboratoriebiträden* såsom biträden åt professorerna. Den utökade personal, som föreslås för de självständiga laboratorierna vid instituten, bör kunna tills vidare lämna professorerna den nödvändigaste biträdeshjälpen även i deras vetenskapliga arbete.

Med hänsyn till de av de sakkunniga anförda skälen för inrättande vid vartdera institutet av en *verkmästar-* och en *instrumentmakarbefattning* i lönegrad A 10, vilken placering lönenämnden biträtt, tillstyrker jag förslaget. Verkmästarbefattningen är vid institutet i Stockholm avsedd att ersätta den nuvarande reparatörstjänsten i lönegrad A 7. Innehavaren av sistnämnda befattning torde böra erhålla verkmästarbefattningen utan tjänstens ledigkørande. Vid instituten erforderliga *hantverkarbefattningar* böra placeras i 6 lönegraden i enlighet med de sakkunnigas av myndigheterna tillstyrkta förslag. Så länge vid institutet i Stockholm det nuvarande i lönegrad A 7 placerade laboratoriebiträdet, som utför en hantverkares arbete, kvarstår i tjänst, bör antalet eljest erforderliga hantverkarbefattningar därstädes minskas med en.

I och för sig biträder jag vidare förslaget, att varje institut erhåller en ordinarie *vaktmästartjänst*. Dessa tjänster torde dock böra placeras i A 6. Enligt vad jag inhämtat uppehålls för närvarande den med arvode förēnade vaktmästartjänsten vid institutet i Stockholm av en förtidspensionerad tidigare kommunalanställd befattningshavare. Då det synes vara anledning att i varje fall under budgetåret 1947/48 utnyttja denna arbetskraft, bör tjänsten nu behållas såsom arvodestjänst och med inrättande av en ordinarie tjänst anstå. Med hänsyn till omförmälda arvodesreglering bör det nuvarande arvodet, 4 100 kronor, å vilket utgår provisoriskt arvodestillägg, höjas till 4 380 kronor.

Värmeledningsskötarbefattningen vid institutet i Malmö bör såsom de sakkunniga föreslagit placeras i lönegrad Eo 7.

De sakkunniga ha utgått från, att vid varje institut skola vara anställda två *telefonister*, för vilka skulle gälla den för kvinnlig biträdespersonal fastställda befordringsgången. Med stöd av erfarenheterna från tandläkarinstitutet i Stockholm anser jag, att endast en dylik tjänst behöver finnas vid varje institut. Då emellertid telefonväxeln anses behöva dagligen vara öppen längre tid än som kan åläggas en telefonist att tjänstgöra, böra vid varterda institutet medel beräknas till arvode åt ytterligare en telefonist för omkring fyra timmars daglig tjänstgöring. Härför bör beräknas 175 kronor för månad.

Beträffande *tamburvakterna* och *dagstäderskorna* biträder jag allmänna lönenämndens förslag, vilket innebär, att de såsom ekonomibiträden inplaceras i lönegrad Ce 2 enligt det blivande avlöningsreglementet.

2. Antal befattningshavare m. m.

I samband med den åren 1943 och 1944 beslutade utvidgningen av tandläkarinstitutet i Stockholm skedde en betydande utökning även av personalstaben vid institutet, vilken emellertid av lärarrådet alltfört betecknas som allt för knapp med hänsyn till elevantal m. m. Den gjorda omorganisationen innebar icke och avsågs ej heller utgöra en lösning av de organisationsproblem, som föreligga för att förbättra tandläkarutbildningens kvalitet. De hittills genomförda åtgärderna ha sålunda i huvudsak allenast tagit sikte på sådana frågor, som stå i samband med institutets examinationskapacitet. På hösten 1945 beslöts på förslag av tandläkarutbildningssakkunniga att genom vidtagande av vissa provisoriska anordningar vid tandläkarinstitutet i Stockholm bereda möjlighet att därstädes under höstterminen 1946 och kalenderåret 1947 mottaga ytterligare 20 studerande. För budgetåret 1946/47 har i anledning därav anslag beviljats till viss ytterligare ökning av personalen. Denna personalförstärkning, som har sin omedelbara orsak i elevantalets ökning från 120 till 140 nyintagna om året, har emellertid ansetts nödvändig för institutets drift och undervisningens upprätthållande redan vid ett elevantal av 120 nyintagna om året och vid i övrigt oförändrade förhållanden. När de sakkunniga därför avge förslag till den ytterligare personalökning, som den nya femåriga studieplanen för tandläkarutbildningen nödvändiggör, utgå de från den lärarkader, som — fränsett viss personal för 1945 års extra tandläkarkurs — finnes vid institutet budgetåret 1946/47.

a) Lärarpersonal.

Lärarkadern vid tandläkarinstitutet i Stockholm budgetåret 1946/47, beräknad på sätt nyss nämnts, framgår av följande sammanställning:

L ä r a r e	Tandfyllningskonst med underavdelning för rotfyllning och barn tandvård	Proteslära med underavdelning för tandreglering	Tandkirurgi med underavdelning för röntgen-diagnos	Allmänna mottagningen	Summa
Professorer	1	1	1		3
Laboratorer	1 1 —	1 1	1 1		6
Avdelningstandläkare	3 — 1	3 —	3 1		11
Assistenter	5 2 1	8 2	2 2	1	23
Amanuenser	8 2 2	2 —	5 4	—	23

a. Den propedeutiska och kliniska undervisningen i de odontologiska huvudämnena. Tandläkarutbildnings-sakkunniga ha i samråd med lärarrepresentanter från samtliga avdelningar vid tandläkarinstitutet i Stockholm låtit uppgöra ett särskilt förslag till ny personalorganisation vid tandläkarinstitutet (*ämnesrepresentanternas förslag*). Detta förslag skulle så avvägas, anförda de sakkunniga, att likartade principer följdes för undervisningen i samtliga ämnen och det föreslagna antalet lärare skulle utgöra det minimum, som ämnesrepresentanterna ur pedagogiska synpunkter ansågo önskvärdt för undervisningen enligt den femåriga studieplanen. Till grund för detta förslag skulle vidare ligga de principer i fråga om professorernas undervisningsskyldighet m. m., för vilka närmare redogjorts i det föregående. Ämnesrepresentanternas förslag är grundat på en detaljerad, i de sakkunnigas betänkande återgiven genomgång av behoven och förhållandena vid varje avdelning. Beträffande denna och de framförda motiveringarna torde få hänvisas till betänkandet. Innebörden av ämnesrepresentanternas förslag framgår av följande sammanställning.

L ä r a r e	Karieslära med underavdelning för pulpa- och rotbehandling	Proteslära	Tandkirurgi	Odont. ortopedi	Röntgen-diagnostik	Barn-tandvård	Bettanalys och parodontoprot.	Tand-histopatologi	Allmänna mottagningen	Summa
<i>Institutet i Malmö</i>										
Professorer	1	1	1	1	1	—	—	—	—	5
Laboratorer	1 + 1	1	1	—	—	1	1	1	—	7
Avdelningstandläk.	4 + 1	6	3	2	2	1	2	1	1	23
Assistenter	6 + 1	11	3	3	2	2	2	—	1	31
Amanuenser	11 + 2	9	6	2	4	3	3	1	2	43
<i>Institutet i Stockholm</i>										
Professorer	1	1	1	1	1	—	—	—	—	5
Laboratorer	1 + 1	1	1	—	—	1	1	1	—	7
Avdelningstandläk.	4 + 1	6	3	2	2	1	2	1	1	23
Assistenter	6 + 2	12	4	3	3	2	2	—	1	35
Amanuenser	14 + 2	12	7	2	4	4	5	2	2	54

Det må nämnas, att det större antalet befattningar vid institutet i Stockholm föranletts av det högre elevantalet därstädes.

Tandläkarutbildningssakkunniga — som i fråga om antalet professorer och självständiga laboratorer helt bygga på vad som anförts i propositionen 1946: 241 — ha underkastat ämnesrepresentanternas förslag till personalorganisation en ingående granskning. Beträffande *avdelningstandläkartjänsterna* ha de sakkunniga därvid anfört att, även om antalet dylika tjänster väl kan motiveras på sätt som skett av ämnesrepresentanterna, de sakkunniga dock icke helt kunna biträda beräkningarna. Beträffande *assistenttjänsterna* anföra de sakkunniga — som i övrigt ansluta sig till ämnesrepresentanternas beräkningar — att i dessa beräkningar upptagits jämväl assistentbefattningar för särskild handledning av de studerandes arbete på laboratoriet. Även om de sakkunniga finna skäl tala för att de kliniskt tjänstgörande eleverna få daglig handledning i arbetet på de laboratorier, där de utföra patientarbetena, vilja de sakkunniga icke nu upptaga dessa befattningar på sitt förslag. Erfarenheten får visa, om behovet av dylik handledning är så stort, att det icke kan täckas av redan förefintlig lärarpersonal, som från kliniksalarerna ger erforderliga anvisningar. Samma gäller i fråga om det krav på två assistenter för varje fantomkurs, vilket framförts från protesavdelningen och avdelningen för karieslära. Det synes lämpligt, att tandläkarinstitutet vart för sig i senare petita få motivera och framlägga nya krav på dylika lärarbefattningar. Beträffande *amanuensstjänsterna* ha de sakkunniga anfört bland annat följande.

Den kritik, som framförts mot den nuvarande utbildningen vid tandläkarinstitutet, har bland annat betonat, att antalet tjänster i lägsta tjänsteställning, nämligen amanuenserna, varit så obetydligt, att eleverna tvingats förlänga sina studier genom att behöva vänta på handledningen vid arbetsplatserna. I de utredningar, som föregått ämnesrepresentanternas förslag, har man inom varje särskilt undervisningsområde sökt bestämma det antal elever, som varje amanuens maximalt kan ha hand om under en daglig tjänstgöringstid av tre timmar. Antalet elever växlar starkt på olika avdelningar allt efter undervisningens form och behovet av rådfrågning och handledning från elevernas sida. På grundval av så gjorda beräkningar har ämnesrepresentanternas förslag upptagit 43 amanuensbefattningar vid det nya tandläkarinstitutet i Malmö. Denna siffra överensstämmer väl med den, som de sakkunniga angåvo i sitt preliminära förslag över antalet amanuensbefattningar vid samma institut, nämligen 40. Detta antal finna de sakkunniga icke skäl överskrida, eftersom ingen förändring träffar proportionen mellan antalet amanuenser och antalet elever. Däremot kan en förskjutning mellan avdelningarna anses befogad.

Den nytillkomna avdelningen för bettanalys med parodontoprotetik, som fordrar två amanuenser, bör erhålla en av dessa därigenom, att antalet amanuenser på avdelningen för proteslära sänkes med en. Den i ämnesrepresentanternas förslag förordade ökningen i antalet amanuenser på avdelningen för barntandvård från två till tre bör ernås därigenom, att antalet amanuenser på avdelningen för karieslära minskas med en. Vid avvägning av antalet amanuenser på avdelningarna för odontologisk ortopedi och röntgendiagnostik finna de sakkunniga en utökning motiverad med en för vardera avdel-

ningen. Avdelningen för tandhistopatologi synes genom förändringen av undervisningens omfattning icke behöva mera än en amanuens.

De sakkunnigas härefter framlagda förslag till lärartjänster för den propedeutiska och kliniska undervisningen i de odontologiska huvudämnena kunna sammanfattas i följande tablå.

L ä r a r e	Karieslära med undervisning för pulpa- och rotbehandling	Proteslära	Tandkirurgi	Odont. ortopedi	Röntgen-diagnostik	Barn-tandvård	Bettanalys och parodontoprot.	Tandhistopatologi	Allmänna mottagningen	Summa
Professorer	1	1	1	1	1	—	—	—	—	5
Laboratorer	1 + 1	1	1	—	—	1	1	1	—	7
Avdelningstandläk.	4 + 1	5	3	1	1	1	1	1	1	19
Assistenter	4 + 1	6	3	3	1	2	2	—	1	23
Amanuenser	9 + 2	8	6	3	4	3	2	1	2	40
Ytterligare amanuenser vid institutet i Stockholm	(+ 1)	(+ 1)	(+ 1)	(+ 1)			(+ 1)			(+ 5)

b. Den propedeutiska och kliniska undervisningen i övriga ämnen. Till gruppen övriga ämnen hänföra de sakkunniga dels materiallära, dels ämnen inom gränsområdet till medicinen, nämligen allmän patologi, topografisk anatomi, farmakologi, allmän kirurgi, intern medicin, bakteriologi, öron-, näs- och halssjukdomar samt social odontologi. Undervisningen i dessa ämnen omhänderhas av särskilda speciallärare, företrädesvis arvodesanställda.

De sakkunniga, som förutsätta, att spørsmålet om en reglering av ersättningen upptages till prövning i samband med motsvarande fråga vid andra högskolor, vilja därför icke nu föreslå någon höjning av det arvode, beräknat efter 35 kronor per undervisnings-förhörstimme, som hittills utgått till lärare av denna kategori.

Materiallära. Undervisningen har koncentrerats under den 3:e terminen och omfattar förutom föreläsningar och demonstrationer 12 dagars tjänstgöring på laboratoriet för varje studerande. Denne utför under laboratoriearbetet på egen hand de undersökningar och experiment, som möjliggöra en bedömning av materialens egenskaper. Den särskilda utredningsmannen landshövding Jonsson har förordat, att läraren i ämnet bör ha avdelningstandläkares tjänsteställning. De sakkunniga ansluta sig till detta förslag. Denne lärare tjänstgör halva dagen på laboratoriet och under andra halvdagsperioden fordras sålunda en amanuens, lämpligen tandläkare med speciellt intresse för läroområdet teori och teknik. Då på området specialbildade tandläkare för närvarande icke torde stå till förfogande, bör åtminstone till en början läraren sökas bland experter inom materialprovning, hållfasthetslära och dylikt. Sådan expert föreslås uppehålla befattningen mot arvode, vilket bör motsvara avdelningstandläkares avlöning. När meriterad tandläkare efter avlagda lärarprov kan kompetensförklaras till befattningen, bör respektive lärarråd i petita begära befattningens överförande till avdelningstandläkartjänst.

Sammanfattning.

	Arvode kronor vid vartdera institutet
Kursgivare: speciallärare	7 500
Förste amanuens (tandläkare)	3 600

Allmän patologi. I likhet med vad de sakkunniga föreslagit för de fyra huvudämnena, som ingå i det prekliniska studieåret, föreslå de sakkunniga, att även i ämnet allmän patologi såsom kursledare förordnas en förste assistent, som till sin hjälp i undervisningen har en förste amanuens. Till kursen har anslagits 60 föreläsningstimmar, av vilka omkring 40 fullgöras i form av demonstrationer, vilka anordnas på samma sätt som motsvarande i de prekliniska ämnena. Vidare skall varje elev fem gånger deltaga i obduktioner, vardera under cirka tre timmar. Om vid varje obduktion 8—10 elever samtidigt närvara, betyder detta, att läraren måste ägna minst 75 timmar åt obduktioner, eftersom kurserna omfatta 40—50 elever.

Sammanfattning.

	Arvode kronor vid vartdera institutet
Kursgivare: förste assistent	7 200
Förste amanuens	3 600

Topografisk anatomi. Undervisningen i ämnet omfattar för varje elev 10 föreläsningar under 4:e terminen. Då det är omöjligt att för en kurs omfattande 40 à 50 elever för samtliga demonstrera de preparat, som avse att levandegöra föreläsningarna, måste eleverna uppdelas i två grupper och föreläsningarna varje termin hållas två gånger. Det årliga antalet föreläsningar blir sålunda 40. Undervisningen skall äga rum vid anatomiska institutionen tillhörande medicinska fakulteten vid universitetet i Lund, respektive karolinska institutet, och ledas av professor i anatomi eller annan kompetent lärare.

Sammanfattning.

	Arvode kronor vid vartdera institutet
Kursgivare: professor i anatomi eller ersättare. 40 föreläsningar	1 400

Farmakologi. Undervisningen i farmakologi är avsedd att verkställas i form av en föreläsnings- och demonstrationsserie för 4:e terminens elever. Föreläsningsserien omfattar 32 föreläsningar per termin eller 64 per år. De sakkunniga förutsätta, att denna undervisning äger rum vid farmakologisk institution tillhörande medicinska fakulteten vid universitetet i Lund, respektive karolinska institutet, och att den ledes av professor i ämnet eller annan kompetent lärare. För handledning av eleverna i deras praktiska övningar och för förrättandet av demonstrationer måste kursledaren till sin hjälp ha en amanuens. Denne kan lämpligen utgöras av en tredje amanuens.

Sammanfattning.

	Arvode kronor vid institutet i	
	Stockholm	Malmö
Kursgivare: professor i farmakologi eller ersättare.		
64 föreläsningar	2 240	= 2 240
50 förhörstimmar	<u>1 750</u>	40 förhörstim. <u>1 400</u>
	3 990	3 640
Tredje amanuens	1 200	1 200

Allmän kirurgi. Undervisningen i detta ämne har planerats fortgå under två på varandra följande terminer på sådant sätt, att eleverna under en termin genomgå föreläsningkursen i ämnet och under andra terminen under lärarens ledning få närvara vid ronder på kirurgisk avdelning, varvid lämpliga fall bland ineliggande patienter demonstreras. I kursen ingå 30 föreläsningar, alltså 60 föreläsningar per läsår, och ronderna uppgå till 30 under läsåret, d. v. s. 15 varje termin. De sakkunniga förutsätta, att instituten, liksom hittills varit förhållandet vid tandläkarinstitutet i Stockholm, skola för denna undervisning kunna förvärva någon kirurg i överläkares ställning. Denne måste ha en kirurgisk avdelning vid anslutet eller närbeläget sjukhus. I Malmö böra möjligheter finnas att för denna undervisning förvärva överläkaren i kirurgi vid allmänna sjukhuset och i Stockholm på något av statens eller stadens sjukhus. De sakkunniga vilja understryka nödvändigheten av att vid överenskommelse och anställning av lärare i allmän kirurgi vederbörande lärarråd träffar avtal med sjukhus om visst antal sängplatser för tandfallens behandling. Ifrågasvarande överläkare bör åtnjuta arvode enligt följande.

<i>Sammanfattning.</i>	Arvode kronor vid institutet i	
	Stockholm	Malmö
Kursgivare: kirurg, överläkare vid anslutet sjukhus.		
60 föreläsningar	2 100	= 2 100
30 ronder, därav 1 timme av varje rond för demonstration	1 050	= 1 050
50 förhörstimmar	1 750	40 förhörstim. 1 400
	<u>4 900</u>	<u>4 550</u>

Intern medicin. Undervisningen på detta område är avsedd att bibringa den blivande tandläkaren den allmänna översikt av internmedicinens läroområde, som är behöflig för hans allmänmedicinska utbildning och därmed tjäna såsom grund för hans yrkesutövning såsom tandläkare. Föreläsningsserien omfattar 30 föreläsningar och gives under 6:e terminen. Den är förenad med undervisning i form av ronder på internmedicinsk avdelning, vilka beräknas till ett antal av 14 ronder à 3 timmar vardera per termin. Samtidigt har denna lärare till uppgift att förestå institutets mottagningsavdelning för internmedicinska fall, vilken är avsedd att tjäna såsom remissinstans för vårdsökande klientel på institutets olika avdelningar. Man kan beräkna, att lärare i internmedicin kan behöva tjänstgöra på mottagningsavdelningen sex à åtta timmar i veckan. Vid det anslutna kliniska laboratoriet skola de rutinundersökningar försiggå, som tillhöra den polikliniska undersökningen. Laboratoriet skall därjämte i mån av behov stå till tjänst för forskningen på institutet. Arbetet på laboratoriet beräknas för läraren taga 4—6 timmar per vecka. Denne blir sålunda upptagen av arbetet på mottagningsavdelningen och laboratoriet minst 2 timmar dagligen under läsåret. Det ligger i sakens natur, att det kommer att erbjuda stora svårigheter att få denna befattning besatt av kompetent person. De sakkunniga finna det nödvändigt, att särskilda åtgärder vidtagas för att tillförsäkra instituten fullgod arbetskraft. Efter prövning av olika förslag och efter samråd med representanter för direktionen för allmänna sjukhuset i Malmö föreslå de

sakkunniga, att en överenskommelse av följande innebörd beträffande denna befattning träffas mellan sjukhuset och institutet i Malmö. Läraren i ämnet anställs såsom överläkare eller extra överläkare vid Malmö sjukhus och får där räkna tjänsteår såsom överläkare i intern medicin. Han tilldelas där en halv avdelning med motsvarande antal enkelrum eller evalvering härför. Detta innebär att han vid sjukhuset fullgör halva sin tjänst såsom överläkare. Den andra halvtiden av överläkartjänsten ägnas dels vid tandläkarinstitutet åt tjänstgöring på mottagningen dels vid den internmedicinska avdelningen på sjukhuset åt ronder, vilka skola uppgå till 28 per läsår. För denna arbetsprestation betalar tandläkarinstitutet arvode enligt överläkares tjänsteställning. Därförutom äger läraren i ämnet att uppbära en arvodesersättning för 30 föreläsningar per termin eller 60 per läsår, jämte ersättning för 40 timmar för slutförhören.

Motsvarande överenskommelse bör träffas i Stockholm.

Sammanfattning.	Arvode kronor vid institutet i	
	Stockholm	Malmö
Kursgivare: specialist inom området, överläkare vid anslutet sjukhus.		
överläkare ersättning	8 600	8 600
60 föreläsningar	2 100	2 100
50 förhörstimmar	1 750	40 förhörstim. 1 400
	<u>12 450</u>	<u>12 100</u>

Bakteriologi. Undervisningen i detta ämne avser här den speciella bakteriologi, som berör munhålets bakterieflora. Kursen omfattar 15 föreläsningar med demonstrationer och ges under 9:e terminen. Eleverna måste härvid uppdelas i två grupper, varför föreläsnings- och demonstrationsserien varje termin måste hållas två gånger och lärarens undervisningsskyldighet sålunda bli 60 timmar per läsår. Läraren i ämnet skall dessutom tjänstgöra såsom chef för speciallaboratoriet för munhålets bakteriologi. Detta beräknas taga hans tid i anspråk 6 timmar per vecka under åtta månader. Det är för den odontologiska undervisningen och forskningen av betydelse, att en amanuens, som är tandläkare, har utbildningsmöjligheter på detta laboratorium.

Sammanfattning.	Arvode kronor vid vardera institutet
Kursgivare: bakteriolog	2 100
laboratorieföreståndare	4 200
Förste amanuens (tandläkare)	3 600

Öron-, näs- och halssjukdomar. Undervisningen, som förlagts till sista terminen, har planerats äga rum såsom en föreläsnings- och demonstrationsserie. Den kompletteras med två dagars demonstrationer och ronder på avdelning för öron-, näs- och halssjukdomar, vilket innebär 16 ronder per läsår. Föreläsningsserien är begränsad till sex föreläsningar. De sakkunniga förutsätta, att överläkare på anslutet sjukhus eller annan kompetent lärare kan åtaga sig denna undervisning mot arvode.

Sammanfattning. Arvode kronor
vid vartdera institutet

Kursgivare: specialist i ämnet, överläkare eller annan kompetent lärare.

12 föreläsningar	420
16 ronder	560
	<u>980</u>

Social odontologi. Denna undervisning avser att giva eleven allmän kännedom om de bestämmelser, som gälla för tandläkarkonstens utövning samt för folktandvårdens organisation, arbetsmetoder och behandlingsprinciper. Undervisningen sker genom en föreläsningsserie på åtta föreläsningar, kompletterad med besök på för demonstrationer lämpliga folktandvårdspolikliniker. För denna undervisning bör såsom lärare förvärvas lämplig, inom folktandvården anställd tandläkare.

Sammanfattning. Arvode kronor
vid vartdera institutet

Kursgivare: expert på området från folktandvården.

16 föreläsningar	560
kursförhör 4 timmar	140
	<u>700</u>

Antalet föreslagna speciallärare och amanuenser för den propedeutiska och kliniska undervisningen i övriga ämnen framgår av följande sammanställning.

L ä r a r e	Material-lära	Allmän-patologi	Topografisk anatomi	Farmakologi	Allmän kirurgi	Intern medicin	Bakteriologi	Öron-, näs- och halssjukdomar	Social odontologi	Summa
Speciallärare ..	1	1	1	1	1	1	1	1	1	9
Amanuenser ..	1	1	—	1	—	—	1	—	—	4

För ledning av gymnastik och idrott vid vartdera institutet bör ett årligt anslag av 3 000 kronor lämnas.

Y t t r a n d e n. *Tandläkarinstitutets lärarråd* framhåller, att vid den begränsning av personalkadern, som vid bifall till de sakkunnigas förslag skulle ske i förhållande till ämnesrepresentanternas förslag, allvarliga svårigheter otvivelaktigt uppstå att behörigt driva avdelningarnas verksamhet såväl i avseende å undervisningen som beträffande säkerheten för patientklientelet. Undervisningen kräver, att de obligatoriska kurserna få den lärarpersonal, som ämnesrepresentanterna angivit som behövlig. I detta sammanhang har lärarrådet starkt betonat, att lärarkadern beräknats för årsgrupper av elever av sammanlagt 100 i Stockholm och 80 i Malmö. Därest nuvarande större årsgrupper alltjämt skulle intagas i Stockholm — vilket ur organisatoriska och andra synpunkter icke vore lämpligt — uppstår behov av en väsentlig ytterligare ökning av lärarkrafterna.

Medicinalstyrelsen ifrågasätter, med hänvisning till att de sakkunnigas förslag innebär en mycket väsentlig ökning särskilt av antalet assistenter

och amanuenser, huruvida icke ytterligare utredning bör verkställas, innan definitiv ställning toges till förslaget. I alla händelser synes försiktigheten bjuda, att organisationen utbygges successivt.

Drätselkammaren i Malmö har beträffande den undervisning, som av de sakkunniga föreslagits skola meddelas i anslutning till allmänna sjukhuset i Malmö, på närmare angivna skäl förklarar, att frågan härom bör göras till föremål för ytterligare överläggningar med de sakkunniga. Staden är icke beredd att taga slutlig ställning till förslagen rörande dessa undervisningsämnen, förrän resultatet av sådana överläggningar föreligger.

Svenska tandläkaresällskapet och svenska tandläkarförbundet ha icke kunnat anse, att de sakkunniga förebragt tillräckligt bärande skäl för av dem gjorda avvikelser från ämnesrepresentanternas förslag. Ett frångående av dessas förslag innebär risk för att en forskjutning av studieplanernas fullföljande kan uppkomma. Den för tandläkarinstitutet i Stockholm föreslagna ökningen av lärarkrafterna i förhållande till vid institutet i Malmö bör ske genom inrättande av avdelningständer- och assistenttjänster och icke som enligt de sakkunnigas förslag amanuens tjänster.

Tandläkarinstitutets icke-ordinarie lärares förening har uttalat, att det av ämnesrepresentanterna gjorda förslaget till lärarorganisation är sakligt motiverat och byggt på mångårig erfarenhet. Det förefaller därför föreningen såsom det enda antagbara av alternativen.

b) Övrig personal.

Antalet befattningshavare av hithörande kategorier vid tandläkarinstitutet i Stockholm budgetåret 1946/47 — frånsett viss personal för 1945 års extra tandläkarkurs — framgår av följande sammanställning:

Befattningshavare	Tandfyllningsavdelningen			Protesavdelningen		Tandkirurg. avdelningen		Allm. mot-tagn.-avd.	Gemensam personal		Summa
	tand-fylln.-avd.	rot-fyllning	barn-tänder	protes-avd.	orto-donti	tand-kirurg.-avd.	röntgen-avd.		kansli	övriga	
Avd.-sköterskor . . .	1	—	1	1	(1)	1	1	—	—	—	5
Tandsköterskor . . .	4	3	1	3	2	3	1	1	—	—	18
Kontrollbiträden . .	1	—	—	1	—	1	—	—	—	—	3
Tekn. biträden . . .	3	—	—	1	—	—	2	—	—	—	6
Klin. biträde	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Sköterskebiträde . .	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Preparatris	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Laboratoriebiträde .	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
Tandtekniker	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Kameralt biträde . .	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Kanslibiträde	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Kassörer	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2
Skrivbiträden	—	—	—	—	—	—	—	—	1	3	4
Bibliotekarie	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Reparatörer	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2
Hantverkare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2
Vaktmästare	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Telefonist	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Tamburvakt	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2
Summa	10	4	2	7	2	5	4	1	7	12	54

De sakkunniga ha härefter erinrat, att de i sitt första betänkande framlagt preliminärt förslag beträffande ifrågavarande personal, upptagande befattningar till ett antal av omkring 70. De definitiva förslagen till personalorganisation ha emellertid, anföra de sakkunniga vidare, i hög grad påverkats av vissa nytillkomna faktorer. Sålunda hade förslag framlagts till omorganisation av tandsköterskeutbildningen, medförande minskad tillgång vid instituten på tandsköterskeelevers arbetskraft. Vidare hade förändringar av byggnadsplanen för institutet i Malmö vidtagits, varigenom klinikavdelningar, som föreslagits sammanförda, placerats i olika våningar, vilket medför ökat personalbehov. Förändringar hade genomförts i de sakkunnigas ursprungliga förslag till studieplan, varigenom den tekniskt-kliniska undervisningen i vissa ämnen utökats på bekostnad av den teoretiskt-medicinska, varjämte en ny avdelning för parodontoprotetik tillskapats. Slutligen påverkades personalbehovet av de framlagda förslagen om åtgärder för den odontologiska forskningens främjande i anslutning till vad som förordats av naturvetenskapliga forskningskommittén och medicinska högskolornas organisationskommitté.

Liksom beträffande lärarpersonalen ha de sakkunnigas förslag om organisationen av nu ifrågavarande personal utarbetats efter samråd med lärare på respektive avdelningar vid det nuvarande tandläkarinstitutet. De sakkunniga framhålla dock, att deras slutliga förslag innebära en nedskärning av det antal befattningshavare, vilket påyrkats av vederbörande ämnesföreträdare.

Härefter ha de sakkunniga gjort en ingående beräkning av det för varje tandläkarinstitut behövlige antalet befattningar av olika slag. Beträffande detaljerna härom torde få hänvisas till handlingarna. I fråga om behovet av tandsköterskor, vilket sammanhänger med spörsmålet om tandsköterskeutbildningens ordnande, ha de sakkunniga anfört bland annat följande.

Tandsköterskebehovet påverkas i hög grad av tillgången på tandsköterskeelever vid tandsköterskeutbildningen på institutets olika avdelningar. Hittills ha vid institutet i Stockholm dessa tandsköterskeelever, som med egna avgifter i stort sett helt betalat sin utbildning, i så stor utsträckning utnyttjats av staten för tandsköterskearbetet på de olika avdelningarna, att dessa kunna drivas med ett fåtal fast anställda tandsköterskor. Under sista åren har antalet tandsköterskebefattningar ökat men denna ökning har kunnat starkt begränsas, emedan institutet årligen haft två tandsköterskekurser, vardera om fjorton månader och med 32 elever.

I sitt betänkande del II ha de sakkunniga förordat, att tandsköterskeutbildningen bör omläggas bland annat därför, att institutets utnyttjande av elevernas arbetskraft för göromål, som antingen äro undervisningen ovidkommande eller utföras under längre tid än vad utbildningshänsyn kräver, i längden måste inverka menligt på rekryteringen till yrket.

Efter en ingående redogörelse för förhållandena anföra de sakkunniga vidare, att det är osäkert, i vilken utsträckning tandläkarinstitutet i framtiden kunna räkna med att tandsköterskeelever såsom provelever fullgöra

sin förberedande elevtid där. Påtagligt är emellertid, att instituten få ett avsevärt mindre antal sköterskeelever än vid nuvarande förhållanden. Den dagliga förlusten har av de sakkunniga uppskattats till 20 tandsköterskeelever, vilket medför ett motsvarande större behov av vid tandläkarinstituten anställda tandsköterskor.

Innebörden av de sakkunnigas förslag beträffande sköterske- och laboratoriepersonalen samt den administrativa personalen vid vardera tandläkarinstitutet framgår av följande sammanställning:

Befattningshavare	Avdelning för										Laboratorium för		Summa		
	Karieslära med underavd. för pulpa- och rotbehandling	Proteslära	Tandkirurgi	Odontologisk ortopedi	Röntgendiagnostik	Barntandvård	Bettanalys och parodontoprotetik	Allmän mottagning	Internmedicin	Tandhistopatologi	Materiallära	Bakteriologi		Djurlaboratorium	Gemensam personal ¹
Avdelningssköterskor	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
Sjuksköterskor	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	3
Avdelningstansköterskor	—	1	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	5
Tandsköterskor	6	4	5	6	3	1	3	3	1	—	—	—	—	—	32
Kontrollbiträden	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
Tekniska biträden	3	—	1	1	1	—	—	1	—	1	—	—	—	—	10
Preparatriser	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	2
Laboratoriebiträden, professors	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3
Laboratoriebiträden, övriga	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1	1	—	4
Tandtekniker	—	—	2	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	4
Intendent	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Sekreterare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Kansliskrivare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Kassör	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Kanslibiträden, professors	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3
Kanslibiträden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2
Bibliotekarie	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Skriv- eller kontorsbiträden	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	7
Verkmästare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Instrumentmakare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Hantverkare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4
Telefonister	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2
Vaktmästare, tillika portvakt	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Tamburvakter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2
														Summa	98

Sammanfattningsvis må ytterligare i detta sammanhang nämnas, att de sakkunniga med tillämpning av nu gällande avlöningsbestämmelser beräknat de totala avlöningskostnaderna vid tandläkarinstituten i Malmö och

¹ Därutöver vid tandläkarinstitutet i Malmö en värmeledningsskötare.

Stockholm vid full utbyggnad till i runda tal respektive 1 000 000 kronor och 1 075 000 kronor, däri ej inräknade arvoden åt de medicinska ledamöterna av de odontologiska avdelningarna och åt städerskor. Ej heller arvoden för den prekliniska undervisningen samt för undervisningen genom speciallärare, av de sakkunniga beräknade till 74 030 kronor respektive 59 370 kronor i Malmö och 80 265 kronor respektive 60 420 kronor i Stockholm, ha inräknats i omförmälda avlöningskostnader vid de två tandläkarinstituten.

Yttranden. *Tandläkarinstitutets lärarråd* framhåller, att vid institutet redan nu föreligger en märkbar brist på tandsköterskor. De sakkunnigas förslag innebär i avseende å de nuvarande avdelningarna en sammanlagd ökning av endast 6 tandsköterskor samtidigt som omläggningen av tandsköterskeutbildningen innebär en sänkning med minst 20 varje dag verk samma tandsköterskeelever och 32 provelever. Lärarrådet kan icke finna detta de sakkunnigas förslag rimligt. Endast om lärarrådets i yttrande den 29 januari 1947 avgivna förslag rörande tandsköterskeutbildningen vinna bifall och det därjämte visar sig, att elevtillströmningen blir tillräcklig, finnes möjlighet att utan avsevärd ökning av det av de sakkunniga föreslagna antalet tandsköterskor bedriva institutets undervisnings- och praktiska verksamhet. De krav, som lärarrådet framdeles i petita successivt kommer att framlägga i förevarande avseende, bli alltså beroende av statsmakternas ställningstaganden nu till tandsköterskeutbildningen. Beträffande den övriga personalen ha från ämnesrepresentanterna vid tandläkarinstitutet krav på ett ytterligare antal kontrollbiträdes- och andra liknande tjänster framförts. Lärarrådet anser sig icke nu kunna understödja desamma. I mån av blivande erfarenheter kommer dock lärarrådet att successivt i blivande petita ånyo upptaga dessa frågor.

Tandläkarinstitutets icke-ordinarie lärares förening påyrkar en personalorganisation i enlighet med ämnesrepresentanternas förslag.

Såsom redan framgått, behöver utbyggnaden av personalorganisationen <sup>Departements-
chefen.</sup> vid tandläkarinstitutet ske först i den mån den nya studieplanen genomföres och, vad beträffar det nya institutet i Malmö, elevantalet ökar. Det är sålunda icke erforderligt att nu taga slutlig ställning till förslagen annat än i vad de avse personalbehovet för budgetåret 1947/48. Till frågan härom återkommer jag i ett senare avsnitt.

Lärarrådets vid tandläkarinstitutet i Stockholm påpekande, att personalorganisationen vid detta institut av de sakkunniga beräknats för årsgrupper av sammanlagt etthundra elever, föranleder mig till att erinra om min företrädares i ämbetet uttalande i propositionen nr 1946: 241, att det ännu — med hänsyn till rådande brist på tandläkare — måste anstå med begränsning av institutets examinationskapacitet. Även om ur andra synpunkter det är önskvärt att elevantalet vid institutet begränsas, anser jag i likhet med min företrädare, att i varje fall under nästa budgetår en intagning av omkring etthundratjugu elever bör komma till stånd, varom Kungl. Maj:t bör meddela föreskrift. För budgetåret 1947/48 påverkas härav endast kostna-

derna för den prekliniska undervisningen. Härtill återkommer jag i annat sammanhang.

Vad som anförts från Malmö stads sida angående den undervisning, som avses skola förläggas till Malmö stads sjukhus, påverkar icke anslagsfrågorna för nästa budgetår. De sakkunniga böra föra de ytterligare förhandlingar med staden, som äro erforderliga.

Frågan om tandsköterskeutbildningen upptar jag i ett senare sammanhang.

IV. Studiekostnaderna för eleverna vid tandläkarinstituten.

Enligt gällande bestämmelser erlægga de studerande till tandläkarkandidat- och tandläkarexamina i terminsavgifter till karolinska institutet för de prekliniska terminerna 150 kronor för termin och till tandläkarinstitutet för de propedeutiska och kliniska terminerna 200 kronor för termin. Härtill komma examensavgifter för tandläkarkandidatexamen med 45 kronor och för tandläkarexamen med 100 kronor.

Därjämte ha de studerande vid tandläkarinstitutet att på egen bekostnad hålla sig med sådant instrumentel, som icke är att betrakta såsom fast utrustning, ävensom att själva anskaffa erforderliga förbrukningsinstrument (såsom borrh, spetsar, trissor m. m.) samt förbrukningsmaterial (såsom koferdam, amalgam, silikat m. m.).

I olika sammanhang ha åtgärder ansetts erforderliga till nedbringande av studiekostnaderna för de tandläkarstuderande. Tandläkarutbildningssakkunniga ha i sitt betänkande del III i detta hänseende förordat långt gående åtgärder.

Beträffande studiekostnadernas storlek ha de sakkunniga inledningsvis anfört huvudsakligen följande.

Elevernas studiekostnader vid tandläkarinstitutet i Stockholm uppskattas enligt en av odontologiska föreningen år 1945 gjord utredning till 29 000 kronor. Även om de sakkunniga sakna möjlighet att helt verifiera denna uppskattning, torde det vara ostridigt, att tandläkarelevernas studiekostnader tillhöra de allra högsta för en studietid av fyra till fem år. Härtill bidraga till en början termins- och examensavgifterna.

De kostnader för förbrukningsinstrument och förbrukningsmaterial samt för annat instrumentel, som bestridas av eleverna, torde för närvarande kunna uppskattas till sammanlagt omkring 4 000 kronor. Härav beräknas 3 000 kronor för förbrukningsinstrument och förbrukningsmaterial. Det bör dock redan här framhållas, att den del av patientavgifterna, vilken för närvarande tillfaller eleverna, avsetts i princip skola täcka dessa senare kostnader.

De läroböcker, som erfordras för studierna, synas vara relativt dyra samt svåra att anskaffa. Bristen på goda läroböcker utgör ett hinder för studiernas bedrivande, och läroböckerna måste under nuvarande förhållanden ofta ersättas med kompendier, vilka även de utgöra en förhållandevis stor utgiftspost för eleverna. Omkostnaderna för tvätt tillhöra även de större utgiftsposterna.

Till dessa kostnader kommer så den väsentligaste posten i elevernas studiekostnader, nämligen levnadsomkostnaderna, vilka i Stockholm torde ligga på en avsevärt högre nivå än i övriga städer med universitet eller högskolor. Slutligen erinra de sakkunniga om att till studiekostnaderna för tandläkar-

examen även böra räknas de betydande utgifter för betygs- och ämneskompletteringar, som hittillsvarande intagningsystem medfört för eleverna vid tandläkarinstitutet.

Efter att ha erinrat, att svenska landstingsförbundet i skrivelse till Kungl. Maj:t den 22 oktober 1946 anhållit, att terminsavgifterna vid tandläkarinstitutet måtte slopas, samt att tandläkarinstitutet måtte förses med all för undervisningen erforderlig instrumentuppsättning m. m., att med nyttjanderätt tillhandahållas de studerande utan särskild kostnad för dem, framhålla de sakkunniga, att de ansett sig oförhindrade att framlägga förslag till en rad åtgärder i syfte att nedbringa studiekostnaderna vid tandläkarinstitutet, oaktat frågan om universitets- och högskolestudenternas ekonomiska och sociala förhållanden äro föremål för utredning genom särskilt tillkallade sakkunniga.

Härefter ha de sakkunniga föreslagit,

att från och med höstterminen 1947 eleverna vid tandläkarinstitutet icke skola erlägga några terminsavgifter,

att från och med höstterminen 1947 examensavgifterna vid tandläkarinstitutet skola fastställas till samma belopp, som utgå vid de medicinska undervisningsanstalterna,

att kostnaderna för visst angivet instrumentel skola bestridas av statsmedel,

att kostnaderna för förbrukningsinstrument och förbrukningsmaterial skola bestridas av staten och i första hand utgå av inflytande patientavgifter vid instituten, samt

att medel ställas till förfogande för vissa stipendier.

Förslagen angående instrumentel och förbrukningsartiklar ha de sakkunniga avsett skola tillämpas först successivt i den mån den nya studieplanen genomföres.

I detta sammanhang må nämnas, att terminsavgifterna vid tandläkarinstitutet i Stockholm budgetåret 1945/46 uppgingo till inemot 220 000 kronor, vilket belopp tagits till uppbörd såsom inkomst å driftbudgeten: uppbörd i statens verksamhet, att examensavgifterna för tandläkarkandidatexamen fördelas mellan inspektör vid tandläkarinstitutet samt lärarkollegiets vid karolinska institutet kassa och lärarrådets vid tandläkarinstitutet kassa och att av motsvarande avgifter för tandläkarexamen ett belopp av 25 kronor av varje avgift ingår till lärarrådets kassa och återstoden inlevereras till statsverket, samt att avgifterna för medicine kandidat- och licentiatexamina utgöra 15 kronor för vardera.

Beträffande *kostnaderna för instrument och material* ha de sakkunniga anfört huvudsakligen följande.

Vad först angår det *instrumentel*, som på tandläkarinstitutet skall användas vid kurser och patientbehandling och som icke är att betrakta såsom fast utrustning eller förbrukningsinstrumentel, ha de sakkunniga i samråd

med utrustningskommittén för tandläkarinstitutet i Malmö uppgjort en särskild till betänkandet fogad förteckning. De sakkunniga anse, att kostnaderna för i denna förteckning upptaget instrumentel icke lämpligen böra åvila eleverna, utan bestridas av staten.

Följande förfaringssätt bör användas. Till varje arbetsplats inköpes en utrustning av sådant instrumentel, vilken vid arbetets början kvitteras av eleven. Instrumentelet märkes med lämplig code för inköpsår, avdelning och arbetsplatsens nummer. Under kurstiden vårdas detta instrumentel av eleven själv, som mot institutet svarar härför, men som under patientbehandlingsperioderna får hjälp av anställda tandsköterskor med sterilisering och övrig skötsel. Därvid bör instrumentens slitage följas med särskild uppmärksamhet. De reparationer, som kunna utföras på institutens reparationsverkstad, verkställas där, eljest sändas instrumenten till dentalfirmorna för nödvändiga reparationer. Vid slutet av varje kurs eller terminstjänstgöring omhändertager reparatören instrumentelet, genomgår detta, låter verkställa erforderliga reparationer och föreslår för ekonominämnden till kassering sådana instrument, som äro förslitna. Reparatören upprättar en förteckning över behöflig nyanskaffning, vilken efter ekonominämndens godkännande sker genom institutets försorg. På så sätt kunna eleverna vid nästa kurs eller tjänstgöring tillförsäkras samma goda instrumentuppsättning.

De sammanlagda kostnaderna för inköp av sådana instrumentutrustningar vid årskurser om 80 à 100 elever ha de sakkunniga beräknat uppgå till approximativt 250 000 kronor. Kostnaderna för de årliga nyinköpen påverkas i hög grad av det sätt, på vilket eleverna hantera dessa instrumentuppsättningar. De sakkunniga anse, att staten måste skydda sig mot att eleverna genom vårdslöshet och slarv förstöra eller förskingra de dyrbara instrument, som med nyttjanderätt ställts till deras förfogande. Härför tala icke endast ekonomiska skäl, utan även nödvändigheten av att från början fostra den blivande tandläkaren till insikt om de betydande värden, vilka han i en framtid kommer att förvalta på egen hand eller under tjänstemannaansvar. Det torde under sådana omständigheter icke vara tillräckligt att söka vinna erforderlig garanti mot missbruk enbart genom judiciellt förfarande eller genom disciplinära åtgärder. De sakkunniga föreslå, att varje elev vid tredje terminens början åläggas hos ekonominämnden deponera en garantisumma av 200 kronor, genom vilken i första hand täckas kostnader för onormalt slitage, förstöring eller förskingring av utkvitterade instrument. Om eleven behandlar dessa varsamt, återfår han beloppet ogravrat vid avlagd examen. Föreligger onormalt slitage, förstöring eller förskingring av instrument, uttages ersättning härför vid slutet av varje termin i första hand av den deponerade garantisumman, varefter eleven är skyldig att ånyo täcka beloppet till 200 kronor.

Under förutsättning av att ifrågavarande instrumentuppsättningar användas med omsorg och att känsla av ansvar inför det material, som staten ställer till förfogande, bibringas eleverna, anse de sakkunniga, att de årliga kostnaderna för ersättning av förslitna instrument torde kunna begränsas till 100 000 kronor vid varje institut.

Vad därefter angår problemet om *förbrukningsinstrument*, såsom borrh, spetsar, trissor, hjul, strips m. m., samt *förbrukningsmaterial*, såsom kofferdam, amalgam, silikat, cement, guld, platina, porslinsmassor, tänder, kautschuk, konsthartser, avtrycksmedel m. m., bör detta problem i första hand ses i sammanhang med patientavgifterna. Såsom de sakkunniga i sitt be-

tänkande del I framhållit, inbetala patienterna till institutet efter erhållet kostnadsförslag den del av beloppet, som skall tillfalla staten, och efter behandlingens slutförande och godkännande den del, som tilldelas eleven. Den senare delen utgör i medeltal tre fjärdedelar av summan och avser att täcka elevens kostnader för förbrukningsinstrument och material. Då materialkostnaderna under senare år starkt stegrats och patienten understundom torde underlåta fullgöra sin avgiftsskyldighet till eleven, förekommer det, att kostnaderna för arbeten på patient i många fall delvis få vidkännas av eleven. Detta synes icke vara en rimlig anordning. Därtill kommer, att bland annat institutens inordning i folktandvården kan komma att medföra vissa förändringar i institutens taxepolitik. Så t. ex. innebär för Malmöinstitutets vidkommande den kostnadsfria behandlingen inom barntandvården, att särskilt anslag för förbrukningsartiklar till detta institut måste beräknas för detta ändamål. Vidare bör erinras om att undervisningen på de olika avdelningarna mången gång fordrar, att patientbehandlingar utföras i sådan omfattning och av sådan art, att det vård sökande klientelet icke har möjlighet att enligt gällande taxa betala vården. Anslag för dylika behandlingar ha hittills icke stått till institutets förfogande.

Under dessa omständigheter anse de sakkunniga, att kostnader för förbrukningsinstrument och -material böra bestridas av staten och att dessa utgifter i första hand böra täckas av de vid instituten upptagna, av ekonominämnarna förvaltade patientavgifterna. Eleverna skola icke längre äga uppbära någon andel av dessa avgifter.

Även de förbrukningsartiklar, som användas vid fantomkurser eller vid övriga kurser, där patientbehandling icke ingår, böra ställas till elevernas förfogande och om möjligt bestridas av de influtna patientavgifterna. I den mån dessa icke förslå för nämnda ändamål böra lärarråden äska anslag för täckande av skillnaden.

De sakkunniga ha härefter ingående diskuterat fem olika alternativ för det praktiska genomförandet av sitt förslag i vad avser förbrukningsinstrument och förbrukningsmaterial och därvid stannat för att förorda, att förbrukningsinstrument och förbrukningsmaterial av staten ställas till elevernas förfogande på så sätt, att eleverna inköpa dessa och vid slutet av varje termin till vederbörande ekonominämnd enligt fastställda formulär insända av vederbörande lärare bestyrkt ansökan om utbetalning av högst det för ifrågavarande termin av ekonominämnden i viss särskild ordning bestämda beloppet, vilket efter erforderlig granskning utbetalas av ekonominämnden. De sakkunniga förutsätta därvid, att samtliga arbeten i ädla metaller under fantomkurserna skola inlämnas till instituten och vara statens egendom. Därjämte bör allt avfall från arbeten under fantomkurser och vid patientarbeten, vilket tidigare ansetts såsom elevernas egendom, tillvaratagas och försäljas för institutens räkning samt influtna medel förvaltas av ekonominämnarna.

Beträffande kostnaderna för ifrågavarande förbrukningsinstrument och förbrukningsmaterial ha de sakkunniga anfört, att dessa vid institutens fulla utbyggnad och beläggning kunna beräknas vid institutet i Stockholm med årsgrupper om 100 elever och vid institutet i Malmö med årsgrupper om

80 elever för förbrukningsinstrument och förbrukningsmaterial uppgå till 300 000 respektive 240 000 kronor årligen. Om nuvarande taxor för patientbehandlingar i fortsättningen kunna tillämpas, torde dessa kostnader i stort sett täckas av de influtna patientavgifterna. Vid tandläkarinstitutet i Stockholm uppgingo patientavgifterna budgetåret 1945/46 till i allt cirka 305 000 kronor. Med hänsyn till den inverkan en varierande taxepolitik utövar, kunna icke nu några beräkningar lämnas över eventuellt uppkommande behov av anslag för att täcka skillnaden mellan kostnader för instrument och förbrukningsartiklar och influtna patientavgifter.

De sakkunniga anse slutligen, att i betyget över tandläkarexamen, respektive odontologisk ämbetsexamen, bör lämnas vitsord om det sätt, på vilket eleven handhaft dessa instrument m. m.

I fråga om *övriga åtgärder för att främja studietidens ekonomi* ha de sakkunniga vidare anfört följande.

Såsom tidigare nämnts torde det ankomma på den särskilt tillsatta student-sociala utredningen att närmare ange vilka åtgärder, som böra vidtagas för att i övrigt sänka akademikernas och därmed även tandläkarelevernas studiekostnader.

Tandläkarutbildningssakkunniga framhålla emellertid, att elever vid tandläkarinstitutet för närvarande ha möjlighet att erhålla räntefria studielån, värnpliktslån och garantilån samt s. k. folktandvårdsstipendier, landstingsstipendier och stipendier ur tandläkarinstitutets stipendiefonder. Vidare har odontologiska föreningen en lånefond, varur lån på 200 kronor kunna erhållas på högst tre månader, varjämte studielån kunna erhållas i Stockholms studentkårers kreditkassa.

Därest tandläkarinstitutet i enlighet med de sakkunnigas ovan framlagda förslag inordnas i det allmänna universitetsväsendet, kommer Kungl. Maj:ts reglemente för utdelning av statsstipendier vid universitetet, karolinska mediko-kirurgiska institutet och vissa högskolor (SFS 306/1944) automatiskt att äga tillämpning även på tandläkarinstitutens elever. Anslaget till statsstipendier torde för detta ändamål böra höjas med 20 000 kronor.

Stipendier för blivande distriktständerläkare m. fl., s. k. folktandvårdsstipendier, å 1 000 kronor årligen, kunna av medicinalstyrelsen på vissa villkor tilldelas elever vid tandläkarinstitutet under högst fyra år. De sakkunniga förutsätta, att medel för sådana stipendier ställas till förfogande även för elever vid Malmöinstitutet, i den omfattning medicinalstyrelsen kan anse erforderligt, samt att stipendium skall kunna uppbäras under fem år.

Yttranden. Tandläkarinstitutets lärarråd tillstyrker förslagen om borttagande av terminsavgifterna och sänkning av examensavgifterna samt bidrag till gäldande av de studerandes utgifter för förbrukningsinstrument och förbrukningsmaterial. Beträffande undervisningsinstrumenten framhåller lärarrådet, att tillhandahållandet, vården och nyinköpen enligt de sakkunnigas förslag skulle vara förenade med en omfattande och synnerligen personalkrävande kontrollapparat utan att, såvitt kan bedömas, likväl full garanti kan vinnas mot onödiga utgifter. Förslaget väcker förty allvarliga betänkligheter hos lärarrådet, som i stället förordar ett bidragssystem liknande det i fråga om förbrukningsmaterialen av de sakkunniga förordade.

Varje elev borde för studietiden erhålla av staten ett sammanlagt belopp av 1 200 kronor såsom bidrag för gäldande av kostnaderna för ifrågavarande instrumentel. Förslaget innebär, att eleverna även i fortsättningen skola ombesörja inköpen av instrumentelet. Det bör emellertid härvid tillses, att de erhålla samma inköpsvillkor som tandläkarinstituten.

Medicinalstyrelsen, som redan i tidigare sammanhang förordat terminsavgifternas borttagande, anser, att kostnaderna för de studerandes förseende med instrument och material enligt de sakkunnigas förslag endast med svårighet går att överblicka. Med hänsyn härtill vill styrelsen bestämt tillråda, att det föreslagna förfaringssättet för tillhandahållande av instrument tillämpas försöksvis. Under försökstiden bör överenskommelse med enskilda firmor träffas i fråga om utförandet av reparationer och underhåll. I stället för ökandet av anslaget till statsstipendier ifrågasätter styrelsen vidare, om icke folktandvårdsstipendierna, nu 1 000 kronor för år, borde höjas till 2 000 kronor för år. För att samtidigt tillgodose institutionernas behov av lärarkrafter synes böra övervägas, om icke stipendier av sistnämnda slag jämväl skulle kunna tilldelas sådana studerande, vilka förbinda sig att efter avlagd examen tjänstgöra minst tre år vid någon av tandläkarhögskolorna.

Statskontoret anser uppenbart, att omsorgen om ifrågavarande instrument måste bli större, om eleverna själva få stå de ekonomiska riskerna. Därtill kommer, att med den föreslagna ordningen risk föreligger för onödigt vidlyftig och kostsam instrumentanskaffning för tillgodoseende av varje elevs i och för sig naturliga önskan att få på statens bekostnad disponera över en fullgod instrumentutrustning. Statskontoret finner sålunda förslaget i denna del vara ur ekonomisk synpunkt mindre välbetänkt och avstyrker detsamma. Däremot har statskontoret icke något att erinra mot den ekonomiska lättnad, som eleverna skulle kunna beredas genom terminsavgifternas borttagande. Särskilda medel böra beräknas å institutens omkostnadsstat för bestridande av utgifter för förbrukningsinstrument och förbrukningsmaterial. Inkomsterna av patientavgifter m. m. böra redovisas å inkomstsidan i riksstaten. För försålt avfall inflytande medel böra tagas till uppbörd å omkostnadsstaten. *Föredraganden hos statskontoret, förste byråsekreteraren Kull* har anfört, att han delar de sakkunnigas uppfattning, att kostnaderna för instrumentelet i princip böra bestridas av staten. Givetvis böra lämpliga åtgärder vidtagas till förhindrande av missbruk.

Svenska landstingsförbundet har med tillfredsställelse lämnat sin anslutning till de sakkunnigas förslag.

Svenska tandläkaresällskapet och Sveriges tandläkarförbund tillstyrka förslagen. Organisationerna se med tillfredsställelse i dessa förslag en möjlighet för att elevernas vid tandläkarinstituten utbildningskostnader icke som hittills komma att stå i en särklass i förhållande till andra studerandes.

Tandläkarinstitutets icke-ordinarie lärares förening framhåller det olämpliga i att kvalificerad lärarpersonal tages i anspråk för kontrollen av de studerandes ekonomiska mellanhavande med dentalfirmor. Genom det föreslagna kontrollförfarandet kommer avsevärd tid att tagas från undervisningen. Kontrollen bör åvila kameral personal. Vitsord om det sätt varpå de studerande handhaft sitt instrumentel bör icke införas i betyget över tandläkarexamen.

Styrelsen för Sveriges förenade studentkårer tillstyrker förslagen om avskaffande resp. nedbringande av termins- och examensavgifter.

Odontologiska föreningen, som tillstyrker förslagen, har såsom önskemål beträffande tillhandahållandet av instrumentel m. m. uttalat, att ett dylikt förfarande skall kunna ske utan att de tjänstgörande lärarnas arbetsuppgifter ytterligare betungas och att hela organisationen kan ske så smidigt som möjligt utan att vare sig lärare eller studenter utsättas för onödig tids-spillan.

De odontologiska studierna äro för närvarande förenade med vissa icke^{Departements-} väsentliga kostnader för de studerande av den art, att de delvis icke alls och i övrigt endast undantagsvis ha sin motsvarighet vid andra statliga akademiska undervisningsanstalter. Detta bidrager i sin mån till att total-kostnaderna för ifrågavarande studier bli relativt höga. Jag ansluter mig därför principiellt till den i olika sammanhang framförda uppfattningen, att åtgärder böra vidtagas för nedbringande av dessa studiekostnader. Icke minst ur folktandvårdens synpunkt är det ett intresse, att de blivande tand-läkarna icke tyngas av dryga studieskulder.

De sakkunniga ha framlagt långt gående förslag i ämnet, innebärande bland annat, att de studerande skulle befrias från sina nuvarande kostnader för anskaffande av visst instrumentel samt för de förbrukningsinstrument och förbrukningsmaterial, som i första hand komma till användning vid deras arbeten å patient. Vad först *instrumentelet* beträffar, innebär de sakkunnigas förslag, såsom i detalj framgår av den föregående redogörelsen, att det skulle anskaffas och underhållas av staten. Studenternas utnyttjande av detta instrumentel skulle enligt förslaget vara förenat med en tyngande och personalkrävande kontroll- och underhållsapparat. De med ett dylikt system förbundna konsekvenserna i olika avseenden synas mig emellertid allt för litet klarlagda för att jag nu skall kunna biträda de sakkunnigas förslag. Jag anser därför, att i stället försöksvis det bidragssystem bör prövas, som förordats av tandläkarinstitutets i Stockholm lärarråd. Systemet innebär, att de studerande skola av staten under sin studietid erhålla ett belopp, ungefärligen motsvarande inköpskostnaden för instrumentelet, med skyldighet för studenterna att själva ombesörja och bekosta underhåll och komplettering. Bidraget torde lämpligen i enlighet med lärarrådets förslag kunna bestämmas till 1 200 kronor för varje elevs studietid och bör utbetalas i den mån eleven — vilket som regel torde komma att ske under det första studie-året för tandläkarexamen — styrker, att han nyinköpt det instrumentel, som av vederbörande lärarkollegium anses erforderligt för hans utbildning vid institutet. Jag förutsätter därvid, att genom tandläkarinstitutens försorg tillses, att eleverna så vitt möjligt erhålla samma inköpsvillkor som instituten själva och att åtgärder vidtagas för att kostnaderna för underhållet hållas så låga som möjligt. Även om vid genomförandet av mitt förslag alltfort den icke så ringa kostnaden för instrumentelet underhåll och komplettering skulle komma att åvila studenterna, skulle dessa dock härmed erhålla en icke oväsentlig lättnad i sina utgifter i förevarande avseende. Av olika skäl

synes detta bidragssystem böra genomföras successivt från och med höstterminen 1947 på så sätt, att under budgetåret 1947/48 de studenter, som efter avlagd tandläkarkandidatexamen fullgöra första årets studier för tandläkarexamen bli bidragsberättigade. Detta innebär, att dylikt bidrag skulle kunna utgå till dels de 40 studerande, som påbörjade sina prekliniska studier vårterminen 1946, och dels de 220 studenter, som begynte dylika studier höstterminen 1946 och vårterminen 1947. I fortsättningen torde antalet bidragsberättigade per år bli något lägre eller omkring 200, motsvarande den sammanlagda årliga intagningen vid de två instituten. De sakkunniga torde böra skyndsamt utarbeta och till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till bestämmelser för dessa bidrag, så att det blir möjligt att, sedan den kamerala organisationen vid instituten utbyggt, utbetala bidragen helst under budgetåret 1947/48. För ändamålet torde i riksstaten böra uppföras ett särskilt anslag, benämnt Tandläkarinstitutet: Bidrag till elever för anskaffande av instrument. Anslaget torde för budgetåret 1947/48 böra uppföras med 312 000 kronor och betecknas såsom förslagsanslag.

I vad avser *förbrukningsinstrument och förbrukningsmaterial* ha de sakkunniga inledningsvis anfört, att bruttokostnaderna härför beräknats uppgå till omkring 3 000 kronor för elev, men att det i princip avsetts att denna kostnad skulle helt täckas av den del av patientavgiften, som efter det behandlingen utförts och godkänts tillfaller eleven såsom gottgörelse för hans kostnader i samband med behandlingen. De sakkunniga framhålla emellertid, att materialkostnaderna under senare år starkt stegrats och att patienterna stundom underlåta att fullgöra sin avgiftsskyldighet, varför vissa kostnader för ifrågavarande instrument och material i realiteten stanna på eleverna. De sakkunniga ha förordat, att eleverna, mot avstående av sin andel i patientavgifterna, skola intill vissa, i närmare angiven ordning bestämda belopp få kostnaderna för förbrukningsinstrumenten och förbrukningsmaterielen täckta av statsmedel. Även detta bidragssystem synes emellertid vara förenat med en administrativ apparat, som gör att jag åtminstone för närvarande, innan tandläkarinstitutet blivit färdigorganiserade, icke kan biträda de sakkunnigas förslag. Det är här icke fråga om någon mera betydande kostnad för eleverna med hänsyn till att den övervägande delen av densamma täckes av inflytande patientavgifter. Jag anser, att en åtminstone tills vidare godtagbar lösning av detta problem kan ernås, om elevernas andel i patientavgifterna ökas därhän, att den beräknas helt täcka deras nu ifrågavarande kostnader i samband med behandlingen och jämväl kostnaderna för behandling av sådan patient, som undandraget sig sin betalningsskyldighet eller av annat skäl i vederbörlig ordning erhåller behandling avgiftsfritt eller mot nedsatt taxa. Det torde böra ankomma på vederbörande lärarkollegium att vidtaga de höjningar av elevernas andelar i patientavgifterna, som föranledas av ett bifall till vad jag nu förordat.

Till frågan om borttagande av *terminsavgifterna* vill jag med hänsyn till

att den studentsociala utredningen torde komma att i sinom tid behandla detta spörsmål icke nu taga någon principiell och slutlig ställning. Vad jag i det föregående förordat innebär emellertid, att kostnaderna för underhåll och komplettering av omförmälda för utbildningen nödvändiga instrumentel tills vidare alltjämt skola åvila studenterna. Med hänsyn härtill anser jag det påkallat att söka även på annat sätt än som i det föregående föreslagits nedbringa studiekostnaderna för odontologerna. Utan att taga ståndpunkt i princip vill jag därför såsom en provisorisk åtgärd förorda, att från och med höstterminen 1947 terminsavgifter icke skola utgå för studier vid tandläkarinstituten. Härmed vinnes att jämväl de äldre studerande, som icke komma i åtnjutande av bidrag till anskaffande av instrumentel, få minskning av sina studiekostnader. Till mitt ståndpunktstagande har också bidragit, att det icke vore rationellt, om staten, samtidigt som den uppbure terminsavgifter, till samma studerande av statsmedel skulle utge bidrag till studiekostnadernas förbilligande.

Vad de sakkunniga förordat i fråga om nedsättning av *examensavgifterna* biträder jag. Såsom sker annorstädes torde de nedsatta avgifterna i sin helhet böra ingå till vederbörande lärarkollegiums kassa.

Frågan om ökade möjligheter till *stipendier* för de odontologie studerande anser jag böra upptagas till prövning i ett annat sammanhang.

V. Anslag till verksamheten vid tandläkarinstitutet budgetåret 1947/48.

A. Tandläkarinstitutet i Stockholm.

Såsom redan nämnts, har tandläkarinstitutets lärarråd i vederbörlig ordning gjort framställning angående anslag för institutets verksamhet under budgetåret 1947/48. Sedermera ha tandläkarutbildnings-sakkunniga framlagt förslag till de ändringar i lärarrådets anslagsberäkningar, som föranledas av de i de sakkunnigas betänkande del III framlagda förslagen, var-efter universitetskanslersämbetet avgivit utlåtande.

Tandläkarinstitutet i Stockholm: Avlöningar.

Förslagsanslaget till avlöningar vid tandläkarinstitutet i Stockholm är för budgetåret 1946/47 uppfört med 624 000 kronor och disponeras på sätt framgår av statsliggaren sid. 544 ff.

De sakkunniga ha i sin skrivelse den 15 mars 1947 anfört bland annat, att det successiva genomförandet av den nya femåriga studieplanen för tandläkarutbildningen under budgetåret 1947/48 endast kommer att beröra de prekliniska studierna. De sakkunniga ha därför för nämnda budgetår räknat allenast med en mindre ökning av befattningshavarna vid institutet. Däremot ha de sakkunniga beräknat, att befattningshavarna vid institutet skola omedelbart erhålla den tjänsteställning, som föreslås i kap. 6 av de sakkunnigas betänkande del III. Den föreslagna omorganisationen av tand-sköterskeutbildningen torde icke för budgetåret 1947/48 behöva medföra någon ökning i antalet fast anställda tandsköterskor.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän.

Anslagsposten är för budgetåret 1946/47 uppförd med förslagsvis 68 000 kronor.

På grundvalen av vad som anförts i det föregående samt i övrigt av lärarrådet och de sakkunniga torde för budgetåret 1947/48 anslagsposten böra beräknas på sätt framgår av det följande.

Anslag till avlöning åt de tre nuvarande *professorerna* bör beräknas med 34 335 kronor.

Till avlöningar åt sex *laboratorer* i lönegrad A 28 — vilka hittills varit extra ordinarie — bör beräknas 73 326 kronor, varav i runt tal 12 000 kronor belöpa å de arvoden för särskild tjänstgöring vilka avses skola tillkomma ifrågavarande befattningshavare och böra bestridas ur denna anslagspost.

Såsom nämnts, bör från och med den 1 januari 1948 en befattning såsom *intendent* i lönegrad A 24 inrättas. Härför beräknar jag 4 215 kronor.

Den nuvarande arvodesbefattningen som *tandtekniker* vid protesavdelningen har i det föregående förutsatts omändrad till ordinarie tjänst i 16 lönegraden. Jag beräknar till avlöning vid befattningen i detta sammanhang 5 271 kronor.

Till avlöningar vid den från ordinarie kanslibiträdesbefattning omändrade *kansliskrivartjänsten* i lönegrad A 11 samt vid två *kassörstjänster* i lönegrad A 7, varav en omändrad från extra ordinarie, upptager jag vidare 11 907 kronor.

Den nuvarande reparatörsbefattningen har i det föregående föreslagits omändrad till befattning såsom *verkmästare* i lönegrad A 10. Till avlöning vid befattningen beräknar jag här 3 984 kronor.

Anslag till avlöningar bör vidare beräknas vid tre befattningar såsom *avdelningssköterska* i lönegrad A 8 och två dylika tjänster i lönegrad A 7, motsvarande nuvarande fem avdelningsskötersketjänster i 7 lönegraden. Härjämte böra två tandsköterskebefattningar omändras till *avdelningstandsköterskebefattningar* i lönegrad A 7. Jag beräknar sammanlagda anslagsbehovet vid nämnda befattningar till 28 002 kronor. De sakkunniga synas ha förutsatt, att en av avdelningssköterskorna i lönegrad A 7 under budgetåret skulle erhålla ett personligt lönetillägg, vilket jag dock ej finner mig kunna biträda.

Till avlöning åt det nuvarande *laboratoriebiträdet* i lönegrad A 7 vid protesavdelningen bör här beräknas 4 218 kronor. I personalförteckningen torde böra anmärkas, att befattningen vid nuvarande innehavarens avgång skall förändras till en hantverkarbefattning.

Vid institutet finnas budgetåret 1946/47 aderton *tandsköterskebefattningar*, av vilka fjorton äro extra ordinarie eller extra samt fyra förenade med arvoden. Två av befattningarna ha i det föregående föreslagits skola omändras till avdelningstandskötersketjänster i lönegrad A 7. I överensstämmelse med de sakkunnigas förslag förordar jag, att av de sexton återstående befattningarna sex nu omändras till ordinarie i 6 lönegraden. Dessa befattningar torde närmast böra avses, en för vardera protes-, rotfyllnings- samt ortodonti- och barntandvårdsavdelningarna och två för avdelningen för karieslära. Jag beräknar här anslag vid dessa befattningar med 21 288 kronor.

I överensstämmelse med de sakkunnigas förslag böra de tre nuvarande *kontrollbiträdesbefattningarna* i lönegrad Eo 6 omändras till ordinarie

tjänster i samma lönegrad. Till avlöning vid dessa befattningar beräknar jag här 10 272 kronor.

Summan av de till avlöningar till ordinarie tjänstemän sålunda beräknade beloppen utgör 196 818 kronor, allt beräknat efter nuvarande löner. I jämförelse med innevarande budgetår innebär detta en ökning av 128 818 kronor. Den allmänna löneregleringen för civilförvaltningen påkallar en ytterligare höjning av anslagsposten med 86 182 kronor till 283 000 kronor.

2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t.

Anslagsposten är för budgetåret 1946/47 uppförd med förslagsvis 182 900 kronor.

Det må i detta sammanhang erinras, att i avlöningsstaten för innevarande budgetår upptagits en anslagspost till Arvoden och ersättningar vid extra undervisning. Från denna post har utgått bland annat arvoden till befattningshavare vid den s. k. 1945 års extra tandläkarkurs. Behov av medel härför föreligger jämväl för nästkommande budgetår, vartill jag återkommer. Från posten har därjämte bestritts arvoden till lärare m. fl. vid undervisning för ökat studerandeantal vid institutet från och med höstterminen 1946. I anslutning till de sakkunnigas uppfattning, vilken jag biträder, att denna förstärkning av personalen bör bibehållas till dess successivt ett ytterligare ökat personalbehov uppstår i samband med den nya studieplanens genomförande, beräknar jag medel till ifrågavarande personal, som delvis bör erhålla extra ordinarie anställning och i övrigt vara arvodesanställd, under nu ifrågavarande anslagspost samt anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal.

För budgetåret 1947/48 torde anslagsposten böra beräknas på sätt framgår i det följande.

Medelsbehovet till fortsatta arvoden åt *inspektor* och *lärarrådets vice ordförande* för tiden intill utgången av augusti 1947 samt för beredande av arvoden åt *rektor* från den 1 september 1947 ävensom åt *sekreterare* och *bibliotekarie* samt åt de båda *ledamöter i lärarkollegiet*, som skola utses av karolinska institutet, beräknar jag till sammanlagt 9 284 kronor. Rektors-, sekreterar- och bibliotekariearvodena har jag därvid beräknat till 1 800 kronor respektive 3 600 kronor och 2 400 kronor för år samt arvodet till vardera av de båda ledamöterna av kollegiet till 600 kronor för år.

I anslutning till vad jag i det föregående anfört i fråga om den prekliniska undervisningens organisation budgetåret 1947/48 beräknar jag enligt förut tillämpade grunder medel till *arvoden till lärare vid de prekliniska kurserna* på sätt framgår av följande tabell. Jag utgår därvid från en nyingtagning läsåret 1947/48 av 120 elever, varom föreskrift i sinom tid torde böra meddelas av Kungl. Maj:t.

Kostnaderna för arvoden vid den prekliniska undervisningen böra i anslagsposten beräknas med i nämnda tabell angivet belopp, 40 055 kronor.

Ä m n e	Antal kurser	Antal föreläsningar per kurs	Lärare	Arvode kronor
Anatomi	2	80	kursgivare	7 700
Histologi	2	80	»	7 700
Speciell tandhistologi	2	25	»	2 800
Kemi	1	110	»	4 900
Fysik och fysiologi	1½	80	»	5 775
Allmän bakteriologi	1	30	»	1 575
Speciell tandanatomi	2	25 +	»	4 375
		83 övnings- timmar	amanuenshjälp å 200 kronor för månad	2 400
Propedeutisk bettlära	1	25 +	kursgivare	1 830
		60 övnings- timmar	amanuenshjälp å 200 kronor för månad	1 000
			Summa kronor	40 055

Vidare böra medel till *arvode åt lärare i allmän kirurgi* beräknas med 4 550 kronor.

Vid institutet finnas budgetåret 1947/48 — fränsett 1945 års extra tandläkarkurs — 23 *assistent-* och 23 *amanuens tjänster*, vilka böra bibehållas även budgetåret 1947/48. Härutöver ha de sakkunniga beräknat en amanuens tjänst för mottagningsavdelningen. Då jag ej har någon erinran här emot, beräknar jag medel till arvoden åt 23 assistenter å 5 484 kronor och 24 amanuenser å 4 032 kronor med ett sammanlagt belopp av 222 900 kronor.

Medel till *ersättning åt sakkunnigt biträde för kontroll över medelsdispositionen* böra beräknas med 900 kronor för tiden intill den 1 januari 1948, då intendentstjänsten torde vara tillsatt.

Till arvode åt ett *sköterskebiträde* å rotfyllningsavdelningen (3 732 kronor) och en *vaktmästare* (4 380 kronor) beräknar jag ett belopp av 8 112 kronor.

För en *telefonist* med begränsad daglig tjänstgöring torde böra beräknas 2 100 kronor.

Lärarrådet har föreslagit, att en tidigare under ifrågavarande anslagspost uppförd delpost till vikariatsersättningar m. m. å 1 500 kronor skall utgå ur staten, enär det vore lämpligare, att samtliga kostnader i anledning av vikariat å ordinarie och extra ordinarie tjänster avföras från anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal. Jag biträder lärarrådets uppfattning.

Summan av de till omförmälda arvoden beräknade medlen uppgår till 287 901 kronor eller avrundat 288 000 kronor. I jämförelse med innevarande budgetår innebär detta en ökning med 105 100 kronor.

3. Arvoden och ersättningar vid extra undervisning.

Anslagsposten är för budgetåret 1946/47 uppförd med förslagsvis 123 300 kronor. För nästkommande budgetår bör under denna post allenast be-

räknas medel till arvoden och ersättningar vid 1945 års extra tandläkarkurs.

Enligt den av lärarrådet i skrivelse den 18 december 1944 för kursen framlagda detaljerade planen erfordras för hela budgetåret 1947/48 följande befattningar, med vilka böra förenas de arvoden, som framgå nedan:

protesavdelningen:

1 avdelningstandläkare . . . . . kronor 8 136

tandkirurgiska avdelningen:

1 assistent . . . . . » 5 484

1 amanuens . . . . . » 4 032

röntgenavdelningen:

1 assistent . . . . . » 5 484

ortodonti- och barntandvårdsavdelningen:

2 assistenter . . . . . » 10 968

Härtill komma:

2 tandsköterskor . . . . . » 8 064

Summa kronor 42 168.

Anslagsposten till Arvoden och ersättningar vid extra undervisning bör alltså uppföras med ett avrundat belopp av förslagsvis 43 000 kronor. I jämförelse med innevarande budgetår innebär detta en sänkning med 80 300 kronor.

4. *Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal.*

Anslagsposten är för budgetåret 1946/47 uppförd med förslagsvis 209 500 kronor.

Med beaktande av vad jag anfört under punkt 2. i det föregående i fråga om den nuvarande för undervisning av ett ökat studerandeantal anställda personalen beräknar jag för budgetåret 1947/48 de under nu förevarande anslagspost erforderliga medlen på sätt framgår i det följande.

Innevarande budgetår finnas vid institutet elva *avdelningstandläkartjänster*, varav sju i lönegrad Eo 18 och fyra med motsvarande arvode. I överensstämmelse med de sakkunnigas förslag förordar jag, att samtliga dessa tjänster göras till extra ordinarie i 18 lönegraden ävensom att ytterligare en dylik tjänst inrättas, främst avsedd för mottagningsavdelningen. Till avlöningar vid tolv ifrågavarande tjänster beräknar jag här ett belopp av 68 011 kronor.

I anslutning till vad jag tidigare förordat böra medel beräknas för beredande av anställning i lönegrad Eo 7 av den nuvarande *preparatrisen* i lönegrad Ex 7 och det nuvarande *kliniska biträdet* (laboratoriebiträdet) i 6 lönegraden. Härför upptager jag tillhoppa 6 600 kronor.

På grundvalen av de sakkunnigas förslag och vad jag tidigare anfört i samband med frågan om laboratoriebiträden såsom arbetshjälp åt profes-

sorerna beräknar jag här medel för anställande vid institutets självständiga laboratorier av två nya *laboratoriebiträden* i lönegrad Eo 7 med 6 600 kronor.

Såsom under punkt 1. tidigare nämnts, finnas budgetåret 1946/47 aderton *tandsköterskebefattningar* vid institutet, av vilka jag förordat att två skola omändras till avdelningstandsköterskebefattningar och sex till ordinarie tandsköterskebefattningar. I överensstämmelse med de sakkunnigas förslag böra återstående tio befattningar vara placerade såsom extra ordinarie eller extra i 6 lönegraden. Jag beräknar erforderliga medel till avlöning vid sex extra ordinarie och fyra extra dylika befattningar med 30 627 kronor.

Vid institutet finnas budgetåret 1946/47 sex befattningar såsom *tekniska biträden*, av vilka tre äro extra ordinarie och en extra i 6 lönegraden samt två förenade med motsvarande arvoden. I anslutning till de sakkunnigas förslag och med hänsyn till befattningshavarnas anställningstid beräknar jag här medel för anställande av samtliga sex i extra ordinarie ställning med 18 756 kronor.

För närvarande äro anställda två *hantverkare* i lönegrad Eo 6 och en reparatör med arvode. I överensstämmelse med de sakkunnigas förslag beräknar jag medel till avlöning åt tre hantverkare i lönegrad Eo 6 med 9 378 kronor.

Vad härefter beträffar *kontorspersonal m. fl.* beräknar jag i anslutning till vad jag tidigare förordat medel till avlöning vid fyra kanslibiträdestjänster i lönegrad Eo 7, varav en å biblioteket, samt fem skriv- eller kontorsbiträdestjänster, varav två nyinrättade, och en telefonisttjänst med tillhopa 29 229 kronor.

För de två *tamburvakterna*, som för närvarande äro arvodesavlönade, beräknar jag i enlighet med lönenämndens förslag medel till avlöning i den nya lönegraden Ce 2 med 6 792 kronor.

För bestridande av kostnader i samband med att rektor åtnjuter befrielse från undervisnings- och examinationskyldighet samt till kostnaderna för tillfälliga arbetskrafter och vikariatsersättningar i övrigt beräknar jag ett belopp av 20 000 kronor.

Summan av de till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal sålunda beräknade beloppen utgör 195 993 kronor. I jämförelse med innevarande budgetår innebär detta en sänkning med 13 507 kronor. Den allmänna löne-regleringen påkallar emellertid en höjning av anslagsposten med 107 007 kronor till 303 000 kronor.

5. Rörligt tillägg.

Anslagsposten till rörligt tillägg är för budgetåret 1946/47 beräknad till förslagsvis 40 300 kronor. Posten torde för nästkommande budgetår böra

uppföras med 33 000 kronor, innebärande en sänkning i förhållande till innevarande budgetår med 7 300 kronor.

6. Sammanfattning.

Vid bifall till mina beräkningar i det föregående bör avlöningsanslaget i sin helhet för budgetåret 1947/48 uppföras med (283 000 + 288 000 + 43 000 + 303 000 + 33 000 =) 950 000 kronor.

Kungl. Maj:t torde böra bemyndigas att vidtaga de ändringar i gällande personalförteckning för institutet, som föranledas av vad jag i det föregående anfört.

Tandläkarinstitutet i Stockholm: Omkostnader.

Förslagsanslaget till omkostnader vid tandläkarinstitutet i Stockholm är för budgetåret 1946/47 uppfört med 298 000 kronor och disponeras enligt en omkostnadsstat, införd å sid. 547 i statsliggaren.

Tandläkarinstitutets lärarråd har föreslagit, att anslaget för budgetåret 1947/48 uppföres med ett med 18 000 kronor till 280 000 kronor sänkt belopp. Anledningen till det beräknade minskade anslagsbehovet framgår av följande sammanfattning av lärarrådets framställning.

I delposten till *övriga expenser* å 113 000 kronor har för budgetåret 1946/47 inräknats ett engångsbelopp av 15 000 kronor för kvitteringsmaskin m. m. Med hänsyn till behovet att inköpa nya skrivmaskiner och viss annan kontorsutrustning beräknas dock en sänkning av anslaget med endast 13 000 kronor till 100 000 kronor. Delposten till *förbrukningsmateriel för institutets praktiska verksamhet*, nu 73 500 kronor, beräknar lärarrådet med hänsyn till minskad omfattning av den provisoriska undervisningsverksamheten behöva uppföras med allenast 68 500 kronor, innebärande en sänkning med 5 000 kronor. Vid bifall härtil blir anslagssumman (298 000 — 13 000 — 5 000 =) 280 000 kronor.

Tandläkarutbildningsakkunniga ha förordat viss ändrad anslagsberäkning, vilken emellertid icke torde erfordras med hänsyn till den organisation av den prekliniska undervisningen, som för budgetåret 1947/48 förordats i det föregående.

I enlighet med lärarrådets förslag torde omkostnadsanslaget böra för budgetåret 1947/48 uppföras med 280 000 kronor.

Tandläkarinstitutet i Stockholm: Nyanskaffning och underhåll av utrustning.

Reservationsanslaget till nyanskaffning och underhåll av utrustning vid tandläkarinstitutet är för budgetåret 1946/47 uppfört med 106 000 kronor.

I enlighet med av lärarrådet vid institutet avgivet förslag bör anslaget även för budgetåret 1947/48 uppföras med ett belopp av 106 000 kronor.

B. Tandläkarinstitutet i Malmö.

Tandläkarinstitutets upprättande m. m.

Verksamheten vid tandläkarinstitutet i Malmö har förutsatts skola begynna från och med vårterminen 1948. I verkligheten kommer den — även fränsett den nuvarande provisoriska tandläkarutbildningen i Malmö — att börja redan tidigare. Vid höstterminens början 1947 intagas sålunda för prekliniska studier, förlagda till universitetet i Lund, en kurs, som tillhör det nya institutet. Redan före den 1 januari 1948 böra enligt de sakkunniga vissa lärar- och administrativa befattningar upprätthållas vid institutet.

De sakkunniga ha i sitt betänkande del III lämnat en redogörelse för den blivande verksamheten vid institutet under budgetåret 1947/48, till vilken torde få hänvisas.

Beträffande de *prekliniska studierna* läsåret 1947/48 ha de sakkunniga anfört bland annat följande.

Höstterminen 1947 undervisas de 40 elever, som intagas vid början av denna termin och som följa den femåriga studieplanen. Dessa elever studera denna termin anatomi, histologi med embryologi, speciell tandanatomi och speciell tandhistologi, varjämte undervisningen i fysik och fysiologi påbörjas. Denna fortsättes under vårterminen 1948, då dessa elever dessutom undervisas i kemi, propedeutisk bettlära och allmän bakteriologi. Därjämte intagas vårterminen 1948 40 elever, som under denna termin studera anatomi, histologi med embryologi, speciell tandanatomi och speciell tandhistologi, varjämte undervisningen i fysik och fysiologi påbörjas.

Propedeutiska och kliniska studier komma vårterminen 1948 att bedrivas vid det nya tandläkarinstitutet av elever, tillhörande följande grupper, nämligen

dels den elevgrupp om 20 studerande, som vid tandläkarinstitutet i Stockholm tillsammans med övriga till årsgruppen hörande 120 elever höstterminen 1946 påbörjat sina propedeutiska och kliniska studier,

dels den elevgrupp om 40 studerande, som vårterminen 1947 påbörjat propedeutiska och kliniska studier vid den provisoriska tandläkarutbildningen i Malmö,

dels ock de 100 elever, som vårterminen 1947 intagits i de prekliniska kurserna vid universitetet i Lund och karolinska institutet.

Sammanlagt 160 studerande komma sålunda att bevista undervisningen vid det nya institutet vårterminen 1948. Fullt utbyggt beräknas institutet. fränsett eleverna i de prekliniska kurserna, mottaga 320 elever.

Efter en ingående redogörelse för huru dessa elevs studier under vårterminen 1948 måste fördela sig på olika avdelningar och kurser ha de sakkunniga såsom en sammanfattning anfört, att från och med den 1 februari 1948 avdelningarna för tandkirurgi och röntgendiagnostik, allmänna mottag-

ningsavdelningen och de delar av avdelningarna för karieslära och proteslära, som erfordras för fantomundervisningen, samt från tidpunkt senare under terminen avdelningarna för odontologisk ortopedi och barntandvård behöva vara i funktion.

Någon propedeutisk och klinisk undervisning i övriga ämnen, som företrädas av speciallärare, kommer icke att ske under budgetåret 1947/48. Den undervisning i allmän kirurgi, som enligt studieplanen skulle ha ägt rum för de 20 elever, som komma från Stockholm, bör ordnas i Stockholm under höstterminen 1947.

Beträffande möjligheterna att inom den ännu icke färdigställda nya institutsbyggnaden bereda ifrågavarande undervisningsgrupper erforderliga lokalutrymmen ha de sakkunniga anfört bland annat följande.

Lokaler för förenämnda grupp om 20 elever har tidigare bedömts icke kunna stå färdiga inom det nya institutet till den 1 februari 1948, varför en tid förutsatts, att dessa elever skola kvarstanna i Stockholm. Då det emellertid måste anses vara av vikt, att den patientvårdande verksamheten kan upptagas i största möjliga utsträckning redan från vårterminen 1948, förorda dock de sakkunniga, att denna grupp elever får sin tjänstgöring förlagd till Malmö. Skulle erforderliga lokaler inom det nya institutet icke kunna iordningställas, bör överenskomme träffas med Malmö stad, att eleverna få fullgöra ifrågavarande kliniska tjänstgöring på de kommunala tandvårdspoliklinikerna i Malmö. I de förslag de sakkunniga framlägga utgå de sakkunniga från, att det skall bli möjligt iordningställa ifrågavarande lokaler i institutsbyggnaden senast den 1 maj 1948.

För undervisning av eleverna i förenämnda grupp om 40 elever erforderliga utrymmen beräknas enligt föreliggande planer finnas tillgängliga från och med den 1 februari 1948 inom det nya institutet beträffande undervisningen i tandkirurgi, röntgendiagnostik och proteslära (en fantomkurs) samt inom hittillsvarande provisoriska lokaler på allmänna sjukhuset i Malmö beträffande undervisningen i karieslära (fantomkurs) och proteslära (en fantomkurs).

Beträffande slutligen 60 av de i förenämnda grupp om 100 ingående eleverna har vid deras antagande gjorts förbehåll för det avbrott i studierna, som kan betingas av otillräckliga lokaler. I sina förslag räkna dock de sakkunniga med att det skall bli möjligt att provisoriskt inreda ett laboratorium för denna kurs i nybyggnaden.

I detta sammanhang ha de sakkunniga vidare anfört bland annat följande.

Elevgrupperna vid tandläkarinstitutet i Malmö komma under vårterminen 1948 i några fall att vara något mindre än vad som är normalt vid full beläggning. Detta skulle i och för sig möjliggöra att i vissa fall antalet lärare m. fl. för sista hälften av budgetåret 1947/48 beräknades något lägre. Då det emellertid här gäller ett nytt tandläkarinstitut, vars framtida patienttillgång i väsentlig utsträckning kommer att bestämmas av det sätt, på vilket patienterna omhändertagas under den första tiden, och man samtidigt måste räkna med att en del av de undervisande tandläkarna torde sakna rutin som lärare, anse de sakkunniga, att någon beskäring icke bör äga

rum vare sig i antalet lärare eller övriga befattningshavare, som erfordras för driften vid respektive avdelningar. De sakkunniga förutsätta, att lärare och amanuenser under tjänstgöringstiden, i den mån de icke äro upptagna av undervisningen, skola utan särskild ersättning ägna sig åt patientvården vid institutet.

Härefter ha de sakkunniga ingående redogjort för de tidpunkter under budgetåret 1947/48, från vilka vissa befattningshavare böra tillsättas vid institutet. Beträffande *lärarpersonalen* ha de sakkunniga därvid framhållit, att de avdelningstandläkare och assistenter, vilka icke tidigare innehaft lärarförordnanden och vilka äro erforderliga för verksamheten vid institutet under vårterminen 1948, böra — i likhet med vad som skett vid igångsättandet av den provisoriska tandläkarutbildningen i Malmö — förordnas från den 1 november 1947, varjämte ett särskilt anslag, vars storlek bestämmes av antalet sådana lärare, bör ställas till förfogande för att möjlig-

Antal befattningshavare	Lönegrad	Tid för tillsättning
1 prefekt	—	1/1 1948
5 professorer	A 30	»
3 klinikchefsarvodet (professorer)	—	»
2 laboratorer	A 28	»
1 klinikchefsarvode (laborator)	—	»
2 ersättning (laboratorer)	—	»
2 avdelningstandläkare	Eo 18	»
8 »	Eo 18	1/11 1947
2 assistenter	—	1/1 1948
13 »	—	1/11 1947
2 amanuenser	—	1/1 1948
21 amanuenser	—	»
3 avdelningssköterskor	A 9	»
2 sjuksköterskor	A 7	»
4 avdelningstandsköterskor	A 7	»
7 tandsköterskor	A 6	»
4 »	Eo 6	»
3 »	Ex 6	»
2 kontrollbiträden	Eo 6	»
3 tekniska biträden	Eo 6	»
1 tekniskt biträde	Ex 6	»
1 tandtekniker	Eo 14	»
1 »	Eo 14	»
1 intendent	A 26	1/7 1947
1 sekreterare	—	»
1 kansliskrivare	A 11	1/1 1948
1 kassör	A 11	»
1 kanslibitråde (kassör)	A 7	»
3 kanslibitråden (professors)	Eo 7	»
1 bibliotekarie	—	»
2 kontorsbiträden	Eo 4	»
3 skrivbiträden	Ex 2	»
1 verkmästare	A 10	1/7 1947
1 instrumentmakare	A 10	1/1 1948
2 hantverkare	Eo 6	»
2 telefonister	Ex 2	»
1 vaktmästare	A 7	»
1 värmeledningsskötare	Eo 7	»
2 tamburvakter	(U 1)	»

göra den fortbildning vid tandläkarinstitutet i Stockholm, som kan anses behövlig. Övriga befattningshavare böra utnännas eller förordnas från den 1 januari 1948. I fråga om *sköterske- och laboratoriepersonalen* erfordras enligt de sakkunnigas mening icke, att några befattningshavare förordnas före den 1 januari 1948. Beträffande den under budgetåret 1947/48 erforderliga *administrativa personalen* bör den tillsättas från den 1 januari 1948, dock att intendenten, sekreteraren och verkmästaren böra utses redan från den 1 juli 1947.

De sakkunnigas beräkning av personalbehovet, frånsett behovet för preklinisk undervisning och för den provisoriska tandläkarutbildningen i Malmö, under budgetåret 1947/48 har framlagts i omstående sammanställning, däri jämväl tiderna för tillsättningen av tjänsterna angivits.

Departements-
chefen.

De åtgärder, som hittills vidtagits för åstadkommande av en ökad tandläkarutbildning, medföra, att elevgrupper om sammanlagt 160 studerande av normalt 320 redan från början av vårterminen 1948 kunna tillföras det nya tandläkarinstitutet i Malmö. Ehuru de sakkunniga hyst någon tvekan, om de härför erforderliga lokalerna i den nya institutsbyggnaden hinna bli färdigställda i tid, ha de likväl utgått härifrån. Enligt vad jag inhämtat från vederbörande i byggnadsstyrelsen betraktas utsikterna såsom någorlunda gynnsamma för att dessa lokaler inom beräknad tid skola kunna tagas i anspråk för undervisning. Leveranssvårigheter särskilt beträffande den värmetekniska materialen kunna emellertid fördröja arbetena. Därest försening uppkommer, torde det likväl bli möjligt att för åtminstone huvuddelen av de studerande anordna fortsatt undervisning i provisoriska lokaler. Kungl. Maj:t torde böra äga befogenhet att besluta om eventuellt härutinnan erforderliga åtgärder, varvid de kostnader, som må uppkomma i samband med dylika provisorier, böra bestridas från de till tandläkarutbildningen beviljade anslagen. Jag förutsätter, att tandläkarutbildnings-sakkunniga skola ha sin uppmärksamhet särskilt fäst vid detta spørsmål och därest så påkallas i god tid upptaga erforderliga förhandlingar och hos vederbörande myndigheter göra de framställningar, som må betingas av omständigheterna. Jag vill i detta sammanhang erinra, att det förutsatts, att meddelande skall lämnas Malmö stad före den 1 november 1947, huruvida de nuvarande provisoriska lokalerna för tandläkarutbildning därstädes behövas även under senare halvåret 1948. Det bör ankomma på de sakkunniga att beakta statens intressen jämväl härutinnan.

Även om undervisningsverksamheten vid det nya tandläkarinstitutet sålunda är avsedd att begynna först från och med vårterminen 1948, torde av skäl, som de sakkunniga anfört, redan dessförinnan vissa befattningshavare behöva anställas vid institutet bland annat för den nya utrustningens mottagande och inplacering samt vidtagande av andra förberedande åtgärder. Jag biträder därför de sakkunnigas förslag, att intendents-

tjänsten samt befattningarna såsom sekreterare och verkmästare vid institutet tillsättas snarast efter den 1 juli 1947. Tillräckliga skäl torde också föreligga för de sakkunnigas förslag att vissa avdelningstandläkare och assistenter, vilka tidigare ej innehaft lärarförordnanden och äro erforderliga för undervisningen från början av vårterminen 1948, skola förordnas redan från den 1 november 1947 för att vid tandläkarinstitutet i Stockholm erhålla viss fortbildning. Sådana nu ifrågakvarande lärare, som börja sin tjänstgöring vid institutet först längre fram under vårterminen, böra dock erhålla sina förordnanden från och med den senare tidpunkt, som prövas lämplig. Ersättning för i samband med nämnda fortbildning erforderliga resor bör utgå enligt föreskrifter, som Kungl. Maj:t framdeles utfärdar. En motsvarande anordning vidtogs i samband med igångsättande av den provisoriska utbildningen i Malmö. Därrest särskilda åtgärder finnas behövlige vid tandläkarinstitutet i Stockholm för anordnande av omförmälda fortbildning, torde på framställning av lärarkollegiet vid institutet Kungl. Maj:t böra äga medge, att de må belasta institutets respektive anslag.

Med hänsyn till det sålunda anförda synes det lämpligt, att beslut meddelas av Kungl. Maj:t om inrättande av det nya tandläkarinstitutet från den 1 juli 1947. Jag avser att framdeles anmäla denna fråga för Kungl. Maj:t.

I detta sammanhang erinrar jag, att jag i det föregående förordat, att förvaltningen av det nya institutet närmast skall åvila rektor och lärarkollegium, dock att ärenden om förordnande å eller tillsättande av högre lärarbefattningar övergångsvis skola omhänderhavas av medicinska fakulteten i Lund med adjunktion av vissa ledamöter av lärarkollegiet vid tandläkarinstitutet i Stockholm. Då de nya professorsbefattningarna vid institutet i Malmö komma att uppehållas först från den 1 januari 1948, kunna nämnda förvaltningsmyndigheter vid institutet träda i verksamhet först under år 1948. I anledning härav förordar jag i fråga om samtliga dessförinnan erforderliga lärarförordnanden, att de skola i vad på de lokala myndigheterna ankommer handläggas av den på nyss antytt sätt förstärkta medicinska fakulteten. Förordnande å sekreterartjänsten liksom tillsättandet av tjänsten såsom verkmästare torde jämväl kunna ske av den förstärkta fakulteten. Vad intendentstjänsten beträffar bör, efter det fakulteten och om så anses erforderligt riksräkenskapsverket yttrat sig över ansökningarna, kanslersämbetet med eget utlåtande överlämna handlingarna till Kungl. Maj:t. Samtliga ledigkungöranden av ifrågakvarande befattningar eller förordnanden torde böra ankomma på kanslersämbetet. Det synes angeläget att tillsättandet särskilt av intendentbefattningen sker snarast möjligt. Det torde emellertid vara behöfligt att före den 1 januari 1948 även andra förberedande åtgärder vidtagas för tillsättande av tjänster, vilkas innehavare erfordras för verksamhetens behöriga uppehållande från början av vårterminen 1948. Jag förutsätter, att efter samråd med de sakkunniga sekre-

raren vid institutet hos kanslersämbetet gör framställning om kungörande av jämväl dylika befattningar.

Intill dess det nya institutets kamerala organisation träder i verksamhet efter den 1 januari 1948, torde länsstyrelsen i Malmö ha att, efter framställning av intendenten, verkställa förekommande utbetalningar av löner och arvoden till befattningshavare vid institutet samt av medel till bestriktande av nödvändiga omkostnader m. m. från de till institutet anvisade anslagen. Föreskrift härom torde böra meddelas av Kungl. Maj:t. I anledning av vad de sakkunniga anfört i fråga om undervisning i allmän kirurgi för omförmälda grupp av 20 elever, som komma från Stockholm, bör det tillses, att denna undervisning anordnas vid institutet i Stockholm höstterminen 1947.

Vad härefter beträffar *personalbehovet* under senare hälften av budgetåret 1947/48 måste det givetvis beaktas, att tillräckliga arbetskrafter stå till disposition för att medverka vid institutets iordningställande i skilda avseenden. Även med beaktande härav finner jag emellertid de sakkunnigas förslag till personalorganisation för nämnda tid tilltaget i överkant. En överarbetning av förslaget har givit till resultat, att jag anser mig kunna i det följande underlåta att för budgetåret 1947/48 beräkna anslag vid följande av de sakkunniga föreslagna befattningar, nämligen fem assistenttjänster, fem amanuens tjänster, en sjukskötersketjänst, tre tandkötersketjänster, en tandteknikertjänst, instrumentmakartjänsten samt en hantverkartjänst. Jag förutsätter därjämte, att det tillses att ingen befattning uppehålls förrän verkligt behov av den föreligger. Å andra sidan måste jag räkna med, att på grund av opåräknade omständigheter behov under budgetåret kan uppstå av någon tjänst, för vilken medel icke beräknats, och förutsätter därför, att Kungl. Maj:t skall äga att efter vederbörlig framställning medge inrättandet av dylik tjänst av icke-ordinarie karaktär. Lika med de sakkunniga förutsätter jag vidare, att lärarpersonalen i den mån den icke under tjänstgöringstiden upptages av undervisning och därmed sammanhörande göromål skall utan särskild ersättning ägna sig åt patientvården vid institutet.

Jag förutsätter i detta sammanhang, att det skall ankomma på de sakkunniga att uppgöra och till kanslersämbetet ingiva framställning om anslag till ifrågakvarande institut för budgetåret 1948/49.

Jag övergår härefter närmast till beräkning av de för institutet för budgetåret 1947/48 erforderliga avlönings- och omkostnadsanslagen.

Tandläkarinstitutet i Malmö: Avlöningar.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän.

Från början synas allenast professors- och laboratorsbefattningarna samt intendentstjänsten böra inrättas såsom ordinarie. I överensstämmelse med

de sakkunnigas förslag beräknar jag anslag vid intendentstjänsten för hela budgetåret samt vid fem professors- och två laboratorstjänster från och med den 1 januari 1948. Härför erfordras enligt nu gällande avlöningsbestämmelser ett sammanlagt belopp av 45 401 kronor, varav i runt tal 2 000 kronor belöpa å de arvoden för särskild tjänstgöring, vilka avses skola tillkomma laboratorerna och bära bestridas ur denna anslagspost. Den allmänna löneregleringen påkallar emellertid en höjning av anslagsposten med 25 599 kronor till 71 000 kronor.

2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t.

Medel till arvoden från och med den 1 januari 1948 till rektor (å 1 800 kronor för år), tre av medicinska fakulteten i Lund utsedda ledamöter av lärarkollegiet (å 600 kronor för år) och bibliotekarie (å 2 400 kronor för år) ävensom arvode till sekreterare under hela budgetåret (3 600 kronor) beräknar jag till sammanlagt 6 600 kronor.

I anslutning till vad jag i det föregående anfört i fråga om den prekliniska undervisningens organisation budgetåret 1947/48 beräknar jag enligt förut tillämpade grunder medel till arvoden till lärare vid de prekliniska kurserna på sätt framgår av det följande. I enlighet med de sakkunnigas förslag utgår jag därvid från en nyintagning under budgetåret av sammanlagt 80 elever.

Ä m n e	Antal kurser	Antal föreläsningar per kurs	Lärare	Arvode kronor
Anatomi	2	80	kursgivare	7 000
Histologi	2	80	»	7 000
Speciell tandhistologi	2	25	»	2 450
Kemi	1	110	»	4 550
Fysik och fysiologi	1½	80	»	5 250
Allmän bakteriologi	1	30	»	1 400
Speciell tandanatomi	2	25 +	»	4 200
		83 övnings-	amanuenshjälp å 200	
		timmar	kronor för månad	2 400
Propedeutisk bettlära	1	25 +	kursgivare	1 750
		60 övnings-	amanuenshjälp å 200	
		timmar	kronor för månad	1 000
			Summa kronor	37 000

Kostnaderna för arvoden vid den prekliniska undervisningen bära sålunda i anslagsposten beräknas med sistnämnda belopp, 37 000 kronor.

I anslutning till det tidigare anförda beräknar jag vidare medel till arvoden åt tio assistenter å 5 484 kronor, därav åt åtta från den 1 november 1947 och åt två från den 1 januari 1948, samt från den 1 januari 1948 åt aderton amanuenser å 4 032 kronor med sammanlagt 71 020 kronor.

Liksom i fråga om institutet i Stockholm beräknar jag för en telefonist med begränsad daglig tjänstgöring ett belopp av 2 100 kronor.

Summan av de till oförmälda arvoden upptagna medlen uppgår till

116 720 kronor eller avrundat 117 000 kronor, med vilket förslagsvis beräknade belopp anslagsposten torde bära uppföras i avlöningsstaten.

3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal.

I anslutning till det tidigare anförda beräknar jag under denna anslagspost medel till avlöning åt *dels tio avdelningstandläkare* i lönegrad Eo 18, därav åtta från den 1 november 1947 och två från den 1 januari 1948, *dels en verkmästare* i lönegrad Eo 10 under hela budgetåret, *dels ock* följande befattningshavare från den 1 januari 1948, nämligen *tre avdelningssköterskor* i lönegrad Eo 8, *en sjuksköterska* i lönegrad Eo 7, *fyra avdelningstandsköterskor* i lönegrad Eo 7, *elva tandsköterskor* i lönegrad Eo 6, *två kontrollbiträden* i lönegrad Eo 6, *fyra tekniska biträden* i lönegrad Eo 6, *en tandtekniker* i lönegrad Eo 16, *en kansliskrivare* i lönegrad Eo 11, *två kassörer* i lönegrad Eo 7, *tre kanslibiträden* i lönegrad Eo 7, *fem skrivbiträden*, å vilka den för kvinnlig biträdespersonal beslutade befordringsgången skall tillämpas, *en hantverkare* i lönegrad Eo 6, *en telefonist*, å vilken nyssnämnda befordringsgång skall tillämpas, *en vaktmästare* i lönegrad Eo 6 samt *en värmedningssskötare* i lönegrad Eo 7 ävensom *två tamburvakter* i den nya lönegraden Ce 2 med ett sammanlagt belopp av 97 710 kronor.

Till kostnaderna för tillfälliga arbetskrafter och vikariatsersättningar ävensom till de kostnader, som stå i samband med att rektor åtnjuter befrielse från undervisnings- och examinationsskyldighet, beräknar jag ett belopp av 5 000 kronor.

Enligt gällande redovisningsbestämmelser skola som regel kostnad för vikarie å ordinarie tjänst belasta anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal. Då flertalet ordinarie tjänster vid institutet den första tiden kommer att uppehållas med vikarier, bör framdeles av Kungl. Maj:t meddelas föreskrift, att den förslagsvis beräknade anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, som eljest icke bör få överskridas utan medgivande av Kungl. Maj:t, må för gäldande av dylika vikariatskostnader utan sådant medgivande överskridas med erforderligt belopp.

Summan av de till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal beräknade beloppen utgör 102 710 kronor. Den allmänna löneregleringen påkallar emellertid en höjning av anslagsposten med 71 290 kronor till 174 000 kronor.

4. Rörligt tillägg.

Till bestridande av kostnaderna för rörligt tillägg bör beräknas ett belopp av 13 000 kronor.

5. Sammanfattning m. m.

Vid bifall till mina beräkningar i det föregående bör avlöningsanslaget i dess helhet för budgetåret 1947/48 uppföras med (71 000 + 117 000 +

174 000 + 13 000 =) 375 000 kronor. Samtliga poster synas böra uppföras med förslagsvis beräknade belopp. Kungl. Maj:t bör bemyndigas att fastställa personalförteckning för institutet i överensstämmelse med vad jag sålunda förordat.

Tandläkarinstitutet i Malmö: Omkostnader.

De sakkunniga ha med ledning av erfarenheterna vid tandläkarinstitutet i Stockholm och med hänsyn till de särskilda, ännu delvis mycket ovissa förhållandena vid det nya institutet sökt beräkna behovet av anslag till omkostnader för budgetåret 1947/48.

I huvudsaklig överensstämmelse med de sakkunnigas förslag synes för budgetåret 1947/48 omkostnadsanslaget kunna beräknas på följande sätt. Anslagsposten till *sjukvård m. m.* bör uppföras med förslagsvis 500 kronor. Under anslagsposten till *expenser* torde böra beräknas till *bränsle, lyse och vatten* förslagsvis 30 000 kronor samt till *övriga expenser* förslagsvis 40 000 kronor. Anslagsposten till *publikationstryck* bör uppföras med förslagsvis 500 kronor. Under anslagsposten till *övriga utgifter* synes för budgetåret 1947/48 icke behöva uppföras medel till *biblioteket*, enär ett särskilt anslag är erforderligt för möjliggörande av nyinköp till detta. Under delposten till *förbrukningsmateriel för institutets praktiska verksamhet* bör uppföras ett belopp av förslagsvis 26 000 kronor. Till *undervisnings- och åskådningsmaterial* liksom till *institutets vetenskapliga laboratorier* erfordras för budgetåret 1947/48 icke några medel. Under delposten till *vissa ersättningar* torde böra beräknas förslagsvis 3 000 kronor.

Utöver vad de sakkunniga förordat bör i omkostnadsstaten uppföras en anslagspost till *reseersättningar*, från vilken böra bestridas *dels* kostnader för professorernas vid tandläkarinstitutet i Stockholm resor för beivrande av sammanträden med medicinska fakulteten i Lund, *dels* resekostnader för de av denna fakultet utsedda ledamöterna i institutets lärarkollegium för beivrande av sammanträden i Malmö, *dels* ock kostnader i samband med lärares vid institutet i Malmö beivrande av fortbildningskurs vid institutet i Stockholm enligt vad tidigare nämnts. Jag beräknar för dessa ändamål ett belopp av förslagsvis 5 000 kronor. Beloppet bör ej utan medgivande av Kungl. Maj:t få överskridas. Erforderliga föreskrifter om ersättningsanslag bör utbetalning böra meddelas av Kungl. Maj:t.

Vid bifall till mina beräkningar bör omkostnadsanslaget för budgetåret 1947/48 uppföras med förslagsvis (500 + 30 000 + 40 000 + 500 + 26 000 + 3 000 + 5 000 =) 105 000 kronor.

Tandläkarinstitutet i Malmö: Bokinköp och bokbindning m. m.

Erforderliga anslag till biblioteksändamål böra normalt beräknas under omkostnadsanslaget. För budgetåret 1947/48 anser jag mig emellertid böra

upptaga ett särskilt anslag för att möjliggöra nyanskaffning i större utsträckning till institutets bibliotek ävensom av eljest nödvändig undervisnings- och åskådningsmaterial. I likhet med de sakkunniga beräknar jag för budgetåret 1947/48 härför ett belopp av 20 000 kronor. Anslaget bör ha karaktären av reservationsanslag. Jag vill i detta sammanhang understryka vikten av att särskilt prenumerationen på periodiska verk sker i samråd med bibliotekarien vid institutet i Stockholm i syfte att undvika onödig dubblering.

Tandläkarinstitutet i Malmö: Utrustning.

Såsom närmare framgår av propositionen nr 1946:241 (sid. 56 ff.), beräknade på sin tid de sakkunniga kostnaderna för utrustning av det nya tandläkarinstitutet till sammanlagt 3 000 000 kronor. I anledning härav beviljades för budgetåret 1946/47 ett reservationsanslag till Utrustning av ett tandläkarinstitut i Malmö å 1 500 000 kronor, varjämte Kungl. Maj:t bemyndigades medge, att inom en kostnadsram av 3 000 000 kronor avtal träffades om leverans av utrustning till institutet m. m. att likvideras före utgången av budgetåret 1947/48. Bemyndigandet meddelades, enär det ansågs ställa sig ekonomiskt förmånligare, om all eller huvuddelen av den erforderliga utrustningen kunde kontrakteras på en gång. Såsom förutsatts i nyssnämnda proposition, har ifrågavarande anskaffning anförtrotts åt en särskild utrustningskommitté.

Nämnda utrustningskommitté har i skrivelse den 18 april 1947 anfört huvudsakligen följande.

Vid de beräkningar angående utrustningsbehovet, som kommittén redan vid början av sin verksamhet utförde, uppmärksammades vissa omständigheter, som kunde inverka på möjligheterna att få utrustningen genomförd inom den sålunda angivna kostnadsramen.

Kommittén har utgått ifrån, att kostnaderna för all fast inredning med undantag av viss köksinredning i studentlokalerna skulle bestridas av byggnadsstyrelsen. Som exempel på utrustning som sålunda borde bekostas av byggnadsstyrelsen nämndes kompressorer, torrsterilisatorer, laboratoriebord och överhuvudtaget apparatur med fasta ledningar för gas, elektricitet eller tryckluft. Förhandlingar angående gränsdragningen mellan byggnadsstyrelsen och kommittén ha förts. Emellertid har byggnadsstyrelsen därvid förklarat sig icke kunna svara för kostnaderna för anskaffning av bland annat fasta bänkar i aula och demonstrationssalar samt autoklaver m. m.

Då från 1944 års tandläkarutbildningssakkunniga i detta sammanhang inhämtats, att de experter, som anlätades vid beräkningen av de approximativa kostnaderna för det nya institutets utrustning, i dessa kostnader icke upptagit något belopp för den fasta inredningen, finner kommittén, som nu ser sig nödsakad verkställa upphandling av ovan nämnd inredning, anslaget för institutets utrustning redan på denna grund otillräckligt.

En annan fråga, som inverkar på kostnaderna för utrustningen, är att nya ritningar uppgjorts för institutet i Malmö efter tidpunkten för ansla-

gets fastställande. Dessa nya ritningar ha, enligt vad som utretts, tillkommit bland annat därför att byggnadsstyrelsen av tekniska skäl icke kunnat godtaga arkitekternas först angivna planlösning för byggnaden. Den slutna byggnadskropp, som arkitekterna förordat, ersättes i de nya ritningarna av en planlösning, enligt vilken institutet bygges i två stora längor, en laboratorielänga och en kliniklänga, med två sammanbindande byggnader, av vilka den ena endast innehåller väntrummen. Redan härigenom ha flera nya lokalutrymmen tillkommit. Vidare har den orsaken inverkat, att den studieplan, som de sakkunniga föreslagit och som legat till grund för det ursprungliga byggnadsförslaget och de därmed sammanhängande kostnadsberäkningarna för utrustningen, icke fastställts i denna form utan blivit föremål för en efterföljande bearbetning inom ecklesiastikdepartementet av särskild tillkallad sakkunnig, landshövdingen C. Jonsson. Dennes bearbetning medförde sådana förändringar, att en helt ny avdelning, benämnd avdelningen för bettanalys och parodontoprotetik, tillkom, varjämte såväl röntgenavdelningen som ortodontiavdelningen väsentligen utökades därigenom att dessa undervisningsämnen komma att företrädas av professorer, varvid undervisningsskyldigheten utvidgades. Det sålunda starkt utökade lokalbehovet synes icke ha täckts av motsvarande minskning av lokalbehovet genom borttagande av operationslokalen för käkkirurgi och genom patologiprofessurens omändring till självständig laboratoriefattning, då dessa åtgärder endast obetydligt kommit att påverka lokalbehoven. Genom samtliga dessa anordningar ha alltså flera nya lokaler tillkommit, varigenom behovet av utrustning icke oväsentligt ökats.

Sedan 1944 års tandläkarutbildningssakkunniga kommit fram till en slutlig kostnad av tre miljoner kronor för utrustningen av det nya institutet ha priserna på tandläkarutensilier ökat. Att redan nu bedöma denna kostnadsökning ställer sig vanskligt, vilket särskilt gäller kostnadsökningen å de utensilier som ännu icke anskaffats men jämväl gälla kostnadsökningen för redan beställd utrustning, enär särskilt beträffande operationsstolar av utländsk tillverkning i viss mån avtal med rörligt pris måst slutas. Den genomsnittliga kostnadsökningen torde emellertid kunna beräknas till cirka 20 procent. Jämväl dessa förhållanden medföra, att anslaget för institutets utrustning får anses otillräckligt.

För att kunna bedöma frågan om de slutliga kostnaderna för utrustningen av institutet är det nödvändigt, att samtliga detaljritningar beträffande inredningsarbeten, elektrisk armatur m. m. äro slutförda. Så har emellertid av praktiska skäl ännu icke kunnat ske, varför kommittén för utrustning av tandläkarinstitutet i Malmö endast approximativt kan ange den summa, som ytterligare torde erfordras för institutets utrustning. Kommittén har emellertid efter den noggranna prövning, som förhållandena medgivit, funnit, att ytterligare cirka en miljon kronor torde erfordras för utrustning av institutet i Malmö.

I anledning av vad sålunda anförts får kommittén för utrustning av tandläkarinstitutet i Malmö hemställa, att kommittén måtte bemyndigas att för budgetåret 1947/48 träffa avtal om leveranser av erforderlig utrustning för institutet inom en kostnadsram av ytterligare en miljon kronor utöver tidigare medgivna tre miljoner kronor.

Jag förordar, att för budgetåret 1947/48 återstoden av det ursprungligen Departements-beräknade anslaget till Utrustning av ett tandläkarinstitut i Malmö beviljas chefen.

med 1 500 000 kronor. I anslutning till vad utrustningskommittén anfört i sin nyssnämnda skrivelse torde Kungl. Maj:t böra äga rätt medge, att avtal träffas om leverans av utrustning till institutet m. m. för en kostnad — utöver hittills beräknade 3 000 000 kronor — av ytterligare 1 000 000 kronor, att likvideras före utgången av budgetåret 1948/49. Jag förutsätter, att utrustningskommittén vid sina inköp iakttager all möjlig sparsamhet.

VI. Anslag till provisoriska anordningar för tandläkarutbildning m. m.

För budgetåret 1946/47 har till Provisoriska anordningar för tandläkarutbildning beviljats ett förslagsanslag av 222 000 kronor.

Från detta anslag har sedermera anvisats medel till bland annat dels uppehållande av de i det föregående omnämnda provisoriska studieanordningarna för tandläkarutbildning i Malmö,

dels ock till kostnaderna för de prekliniska kurser, som börjat vårterminen 1947 vid universitetet i Lund med 40 elever och vid karolinska institutet med 60 elever.

För båda nämnda ändamål äro anslag erforderliga för första hälften av budgetåret 1947/48.

För de provisoriska anordningarna för tandläkarutbildning i Malmö har i enlighet med av de sakkunniga på sin tid avgivet förslag under första halvåret 1947 varit anställda en laborator, två avdelningstandläkare, två assistenter, två amanuenser, en tandtekniker och ett skrivbiträde, alla mot arvoden. För andra halvåret 1947 erfordras samma personal. Den förut omnämnda arvodesregleringen för viss statsanställd personal föranleder en viss höjning av de hittills utgående arvodena från den 1 juli 1947. Av följande sammanställning framgår arvodena åt och kostnaderna för ifrågasvarande personal för tiden den 1 juli—den 31 december 1947.

Arvode åt en laborator à 13 296 kronor	kronor	6 648
Arvoden, vartdera à 7 848 kronor, åt två avdelningstandläkare	»	7 848
Arvoden, vartdera à 5 484 kronor, åt två assistenter	»	5 484
Arvoden, vartdera à 4 032 kronor, åt två amanuenser	»	4 032
Arvode åt en tandtekniker à 8 244 kronor	»	4 122
Arvode åt ett skrivbiträde à 3 910 kronor	»	1 955

Summa kronor 30 089

Någon mera noggrann beräkning av övriga med ifrågasvarande provisorium förenade kostnader under nämnda tid låter sig icke göra. I anslutning till de belopp, som anvisats för motsvarande ändamål för första halvåret 1947, beräknar jag följande medelsbehov:

Vissa reseersättningar, förslagsvis	kronor	1 000
Bränsle, lyse och vatten, förslagsvis	»	5 000
Förbrukningsmateriel för den praktiska verksamheten, förslagsvis	»	5 000
Undervisnings- och åskådningsmateriel, förslagsvis	»	1 500
Underhåll av utrustning, förslagsvis	»	2 500
Diverse utgifter, förslagsvis	»	1 511
<u>Summa kronor</u>		16 511

Tillhopa kunna sålunda arvodes- och övriga utgifter för ifrågavarande provisorium, i vad desamma skola falla på staten, uppskattas till (30 089 + 16 511 =) 46 600 kronor.

För omförmälda *prekliniska kurser i Lund och Stockholm* har lärarrådet vid tandläkarinstitutet i Stockholm i petita för budgetåret 1947/48 beräknat de erforderliga anslagen på sätt framgår av följande sammanställning.

Lund (40 elever).

Arvoden för kurs i		
fysiologi (80 timmar)	kronor	3 500
patologi (100 timmar)	»	4 200
Avgifter till institutionerna (500 kronor per institution) ..	»	1 000

Stockholm (60 elever).

Arvoden för kurs i		
fysiologi (80 timmar)	»	3 850
patologi (100 timmar)	»	4 550
Avgifter till institutionerna	»	1 000
<u>Summa kronor</u>		18 100

Jag ansluter mig till beräkningen och uppför anslagsposten till ifrågavarande prekliniska kurser med 18 100 kronor.

Under åberopande av vad sålunda anförts beräknar jag för budgetåret 1947/48 förslagsanslaget till Provisoriska anordningar för tandläkarutbildning till (46 600 + 18 100 =) 64 700 kronor. Kungl. Maj:t bör framdeles meddela föreskrifter beträffande anslaget disposition.

VII. Utbildning av tandtekniker och tandsköterskor.

A. Inledning.

Ursprungligen utfördes det arbete, som numera anförtros hjälpkrafterna, av tandläkaren själv eller dennes medhjälpare. Före den statliga tandläkarundervisningens tillkomst måste nämligen den, som önskade utbilda sig till tandläkare, först skaffa sig en viss praktisk-teknisk erfarenhet genom att tjänstgöra hos en tandläkare som medhjälpare i dennes laboratorium och praktik och kunde därefter avlägga examen inför sundhetskollegium. Allt eftersom tandläkarkonsten utvecklades och tandläkarundervisningen ordnades vid särskilda utbildningsanstalter, försvunno emellertid dessa medhjälpare eller elever och ersattes med dels särskilda biträden i tandläkarens laboratorier, *tandtekniker*, dels särskilda kvinnliga biträden i tandläkarens behandlings- och väntrum, *tandsköterskor*.

Tandläkarutbildningssakkunniga ha i sitt betänkande om hjälpkrafterna vid tandvården (del II; stat. off. utr. 1946: 87) inledningsvis erinrat därom, att tandläkarkonstens utövning regleras genom föreskrifterna i 1861 års »Ordning för tandläkarekonstens utövning». Denna författning är, framhålla de sakkunniga, emellertid byggd på förutsättningar, som sedan länge förlorat sin aktualitet. Hjälpkrafterna i tandvården voro sålunda ett okänt begrepp vid tidpunkten för författningens tillkomst; numera är självfallet all tandvård, som eventuellt utövas utan hjälpkrafter, mindre rationell i den meningen, att den medför ett otillräckligt utnyttjande av tandläkarens arbetskapacitet. De sakkunniga ha understrukit, att det icke ankommit på dem att avge förslag till de föreskrifter, vilka under nu rådande och överblickbara förhållanden böra reglera behörigheten att utöva tandläkarkonsten — ett spørsmål, varom för övrigt medicinalstyrelsen inom kort torde komma att framlägga förslag. Vid framläggande av sina förslag rörande hjälpkrafternas utbildning ha de sakkunniga emellertid funnit nödvändigt att som utgångspunkt precisera den behörighet, som enligt de sakkunnigas uppfattning bör tillkomma de olika kategorierna av hjälpkrafter.

Såsom *tandtekniker* beteckna de sakkunniga den, vilken med stöd av tandläkarens anvisningar och med utgångspunkt från av denne gjorda avtryck m. m. i laboratorium utför rent tekniska arbetsmoment vid utform-

ning och framställning av proteser, tandregleringsapparat och delersättning av tänder. *Tandsköterskans* arbetsuppgifter böra enligt de sakkunnigas uppfattning omfatta patientmottagningen, tillsynen över i tandläkarens rörelse ingående utrustning och inventarier, det direkta assistansarbetet åt tandläkaren samt skriv- och kontorsgöromål. Såsom av det följande kommer att framgå, ha de sakkunniga framlagt förslag rörande viss försöksutbildning av ett antal tandsköterskor till *tandhygienister*. De sakkunniga ha förutsatt, att en tandhygienist skall ha till uppgift att på tandläkarens ansvar utföra munhygienisk behandling, varmed avses profylaktiska åtgärder såsom tandstensskrapning, tvättning, spolning, rengöring och polering, allt å tändernas fria ytor, instruktions- och propagandaverksamhet rörande munhygienisk hembehandling (tandköttsmassage, Fishbehandling etc.), enklare kariesundersökning, puts och polering av fyllningar å tandens fria ytor, näringsprofylaktisk propagandaverksamhet samt röntgenbildtagning.

B. Nuvarande utbildningsmöjligheter.

De sakkunniga ha lämnat en redogörelse för hjälpkrafternas nuvarande utbildningsmöjligheter av i huvudsak följande lydelse.

Tandteknikerutbildningen. Den nuvarande tandteknikerutbildningen sker så gott som uteslutande på privat väg. Sedan hösten 1944 har dock vid tandläkarinstitutet i Stockholm årligen anordnats en kurs för utbildning av tandtekniker (*tandläkarinstitutets tandteknikerkurs*). Vid denna kurs, som har karaktär av försöksverksamhet och är avsedd för 24 elever, ha läsåret 1944/45 utbildats 19 tekniker och läsåret 1945/46 20.

Till den första kursen var antalet inträdessökande omkring 100 och till den andra omkring 50. Det lägre antalet sökande beror enligt vad de sakkunniga upplyst på att man då med ledning av vunna erfarenheter från den första kursen preciserat och skärpt inträdesfordringarna.

Kursen, som disponerar egna lokaler, förestås av en huvudlärare och undervisningen meddelas av denne och lärare vid tandläkarinstitutet samt av särskilt anställd tekniker. Undervisningsplanen omfattar 620 undervisningstimmar. Läsåret omfattar tiden den 1 augusti—den 30 juni.

Kursavgiften utgör 150 kronor. Obemedlad eller mindre bemedlad kan helt eller delvis befrias från avgift.

Omfattningen av *tandteknikerutbildningen hos enskilda tandläkare* kan icke närmare preciseras. Utvecklingen i detta avseende har genom tillkomsten av självständiga laboratorier så småningom lett till en minskning av antalet hos enskilda tandläkare utbildade tandtekniker. Det kan nämnas, att Sveriges tandläkarförbund beslutat, dels att medlem icke bör åtaga sig att mot betalning utbilda tandtekniker, dels att tandteknikerelev bör vara berättigad till viss lön efter sex månaders elevtid.

Beträffande *utbildningen vid självständiga tandtekniska laboratorier*, vilka icke driva enskild skola för tandtekniker, låter sig utbildningens omfattning icke med säkerhet bestämmas.

Utöver nu nämnda former för utbildning av tandtekniker förekommer i betydande omfattning en *utbildning vid enskilda tandtekniska skolor*, vilka äro av växlande karaktär och utbildningskapacitet och vid vilka utbildningens art och kvalitet företer stora variationer.

Tandsköterskeutbildningen. Även tandsköterskeutbildningen sker i stor utsträckning hos *enskilda tandläkare* och vid *enskilda skolor*. Den nuvarande tandsköterskekåren torde till bortåt 90 % bestå av tandsköterskor, som äro utbildade av enskilda tandläkare. Utbildning av tandsköterskor sker därutöver vid tandläkarinstitutet och Eastmaninstitutet.

Vid *tandläkarinstitutets tandsköterskekurser* utexaminerades 44 elever under år 1945. Två kurser hållas årligen med 32 elever i vardera. Kursavgiften utgör 300 kronor för varje elev. Varje tandsköterskekurs omfattar en undervisningstid av 14 månader. Kurserna börja den 15 september och den 15 mars. Undervisningsplanen omfattar tillhoppa 90 föreläsningar och 12 fristående demonstrationstimmar i olika ämnen samt en praktisk elevtjänstgöring om 280 dagar jämte provtid och vissa specialkurser.

I enlighet med donationsbestämmelserna anordnas vid *Eastmaninstitutet kurser för utbildning av tandsköterskor*. År 1945 utexaminerades 15 elever.

Varje kurs omfattar 18 månader, varunder eleverna erhålla såväl teoretisk som praktisk utbildning. Första månaden räknas som provtjänstgöring.

Kursen är för elever med hemortsrätt i Stockholm avgiftsfri. Övriga erlägga efter provmånadens slut en avgift av 350 kronor.

Efter ett halvt års tjänstgöring erhålla eleverna av institutet viss ersättning, s. k. flitpenningar, beräknade efter 1 200 kronor per år, vilka utbetalas månadsvis intill kursens slut. Under sista halvåret erhålla eleverna dessutom, med hänsyn till den då förvärvade större kompetensen, förmånen av fri lunch.

Beträffande den nuvarande utbildningen anföra de sakkunniga sammanfattningsvis följande.

Enligt de sakkunnigas uppskattning erhålla årligen omkring 200 personer viss utbildning som tandtekniker och 150 som tandsköterskor vid offentliga och enskilda skolor. Därutöver förekommer utbildning av tandtekniker och tandsköterskor hos enskilda tandläkare samt vid tandtekniska laboratorier. Omfattningen av denna utbildning kan endast approximativt uppskattas.

De, som varit elever vid offentliga skolor, ha erhållit en utbildning, mot vars kvalitet de sakkunniga i stort sett icke ha något att erinra. I fråga om utbildningens organisation m. m. anse de sakkunniga emellertid, att vissa ändringar äro påkallade, vilka beröra både tandtekniker- och tandsköterskeutbildningen.

Den utbildning, som lämnas av enskilda tandläkare, är så individuellt betonad, att självfallet något generellt omdöme icke kan givas. Icke heller utbildningskvaliteten vid självständiga tandtekniska laboratorier låter sig bedöma. Av de upplysningar, som inhämtats, synes emellertid framgå, att den utbildning, som lämnas, i de flesta fall visserligen är bättre än vid enskilda skolor, men att samtidigt eleverna i många fall utnyttjas som arbetskraft till ensidigt utförande av enklare rutinarbete (gipsning, putsning etc.).

Vad slutligen angår de enskilda skolorna ha de sakkunniga ansett, att ett omdöme om dessa skolor och deras verksamhet icke kan lämnas enbart på grundval av innehållet i skolornas prospekt m. m. Dessa prospekt förefalla i

vissa fall giva vid handen, att undervisningen ordnats på ett sätt, som skulle motsvara ganska högt ställda krav. Å andra sidan har det i den offentliga diskussionen och annorstädes riktats stark kritik mot de undervisningsresultat, som uppnås av eleverna vid sådana skolor. För den skull ha de sakkunniga genom en delegation på ort och ställe gjort sig underrättade om förhållandena vid de flesta av de enskilda skolor, vilka äro kända för de sakkunniga. Därvid gjorda iakttagelser ha bibragt de sakkunniga den uppfattningen, att den bild av undervisningen, som prospekten lämna, i allmänhet icke motsvaras av verkligheten, och fall finnas, då prospekten måste anses starkt missvisande. Med utgångspunkt från de krav, som de sakkunniga för sin del anse böra ställas på undervisningen av hjälpkrafterna, äro de sakkunniga icke beredda att anse utbildningskvaliteten vid dessa enskilda skolor godtagbar. Så t. ex. ha elevarbeten, som företetts för representanter för de sakkunniga, i vissa fall varit direkt felaktigt utförda, men varit godkända av vederbörande lärare. Det är uppenbart, att många enskilda skolor meddela undervisning utan att ha tillgång till kompetenta lärarkrafter eller med ett i förhållande till elevantalet alltför litet antal sådana. Lärarna synas enligt de sakkunnigas uppfattning icke sällan sakna både den teoretiska och praktiska utbildning, som bör fordras av en lärare för att denne skall få undervisa andra samt bedöma deras prestationer och arbeten. Vidare kunna i flera fall med fog riktas anmärkningar mot för trånga lokaler, dålig ventilation och en understundom otidsenlig utrustning.

C. De sakkunnigas utredning och förslag.

1. Allmänna synpunkter.

De sakkunniga ha ansett, att de stora bristerna i de nuvarande utbildningsmöjligheterna böra föranleda till att från det allmännas sida åtgärder vidtagas för åvägabringande av en förbättrad utbildning. Till en början ha de sakkunniga därvid framhållit, att det icke gärna torde böra ifrågasättas att på en gång skapa offentliga utbildningsanstalter, som kunna tillfredsställa landets hela utbildningsbehov. De åtgärder man i nuvarande läge borde vidtaga vore dels en väsentlig utvidgning av kapaciteten hos den genom det allmänna omhänderthavda utbildningen, dels ock anordnande av offentlig insyn och kontroll i fråga om den enskilda utbildningen. Denna kontroll har av de sakkunniga föreslagits omfatta allenast den enskilda skolverksamheten. Däremot ha de sakkunniga ansett det icke böra ifrågasättas, att offentlig kontroll anordnas över de nuvarande möjligheterna för enskilda privatpraktiserande tandläkare och för laboratorier att utan förvärvssyfte emottaga elever för utbildning.

Beträffande spørsmålet huruvida samhällets utbildning av hjälpkrafter bör ombesörjas av staten eller av landstingen, de senare såsom huvudmän för folktandvården, ha de sakkunniga — under erinran bland annat att det här gäller att tillgodose utbildningsbehovet icke endast för folktandvårdens vidkommande utan för tandvården i riket överhuvud taget — ansett att ifrågavarande utbildning i princip bör anordnas och bekostas av staten. För

den händelse emellertid ett landsting skulle finna lämpligt att själv ordna utbildning av hjälpkrafter för lokalt behov, bör sådant kunna ske och, under förutsättning att den statliga utbildningsplanen följes, visst statsbidrag kunna utgå.

Beträffande de sakkunnigas närmare motivering hänvisar jag till betänkandet. Det må här allenast tilläggas, att det av en i betänkandet given översikt över tandtekniker- och tandsköterskeutbildningen i andra länder framgår, att denna hittills endast i relativt mindre utsträckning förlagts inom av det allmänna för ändamålet särskilt upprättade undervisningsanstalter.

2. Tandteknikerutbildningen.

Utbildningsbehovet. Efter ingående beräkningar, till vilka torde få hänvisas, ha de sakkunniga kommit till den uppfattningen, att det totala utbildningsbehovet av kompetenta tandtekniker på längre sikt kan antagas vara minst 75 årligen samt att motsvarande siffra under den närmaste tioårsperioden ligger väsentligt högre.

Den statliga utbildningens omfattning och allmänna anordning. De sakkunniga framhålla, att olika uppfattningar givetvis kunna råda i fråga om hur stor del av det uppskattade utbildningsbehovet, som staten bör tillgodose. För sin del ha de ansett sig böra förorda, att genom statens försorg utbildning sker av omkring 60 tandtekniker om året genom tre till skilda delar av landet förlagda skolor, envar med en examinationskapacitet av omkring 20 elever för år.

Under erinran, att det stundom föreslagits, att tandteknikerutbildningen skall inordnas bland övriga under överstyrelsen för yrkesutbildning ställda anstalter för yrkesutbildning, ha de sakkunniga i detta sammanhang anfört bland annat följande.

De sakkunniga kunna icke dela uppfattningen om tandteknikeryrkets rent hantverksmässiga karaktär. Mot denna talar framför allt, att tandteknikerns arbete i laboratoriet helt måste följa proteslärans kliniska utveckling. Härav följer, att den rent praktiska undervisningen icke lämpligen bör handhas och ledas av uteslutande tekniker. Då det är tandläkare, som i praktiken skola bedöma och använda resultaten av teknikerns arbete, bör en kvalificerad, tekniskt inriktad tandläkare också leda och ha ansvaret för den praktiska skolutbildningen. Av vad som sagts följer också, att särskilda kompetenskrav måste uppställas å de tandläkare, som skola kunna leda en tandteknikerutbildning.

I huvudsak omfattar tandteknikernas utbildning vissa till laboratoriet begränsade delar av tandläkarens utbildning, nämligen den protetiska och ortopediska, och står i nära samband med dessa. Redan detta förhållande talar starkt för att tandteknikernas utbildning icke lösbytes från de organ, som ombesörja tandläkarutbildningen. I denna riktning tala vidare de befarade svårigheterna att anskaffa kompetenta lärarkrafter för tandteknikerutbildningen, liksom vissa praktisk-ekonomiska skäl. Enligt de sakkunnigas me-

ning skulle jämväl i övrigt väsentliga fördelar kunna vinnas, om tandteknikerutbildningen ordnas i så nära anslutning till tandläkarinstitutet som möjligt. Även om så sker bör det vara möjligt att tillgodose elevernas ekonomiska intressen på ett sätt, som svarar mot vad statsmakterna funnit skäligt för elever vid anstalter för yrkesutbildning.

I anslutning till det sålunda anförda ha de sakkunniga förordat, att den statliga skolutbildningen för tandtekniker i första hand ordnas i organisatorisk anslutning till tandläkarinstitutet i Stockholm och Malmö. I avvaktan på inrättandet av ett tandläkarinstitut även i Göteborg bör enligt de sakkunnigas mening i anslutning till Vasa sjukhus en tandteknikerskola ordnas jämväl där.

Utbildningsplan m. m. Efter en i betänkandet närmare utförd motive-ring, till vilken jag hänvisar, ha de sakkunniga föreslagit, att utbildningstiden uppdelas i en tvåårig förberedande elevtid, en ettårig skolutbildning och en praktikanttjänstgöring. Härtill böra komma fortsättningskurser.

Förberedande elevtid. Utbildningen under denna skall enligt de sakkunnigas förslag förläggas till laboratorier, som auktoriserats för sådan utbildning, främst folktandvårdslaboratorier eller andra statliga eller kommunala tandvårdsinrättningars laboratorier, där det är lättast att ordna erforderlig kontroll. Det bör emellertid räknas med att även självständiga tandtekniska laboratorier och privatpraktiserande tandläkare äro villiga att på sina laboratorier mottaga och utbilda elever under statlig kontroll. Antagning av elever för denna förberedande utbildning bör ankomma på den, som driver laboratoriet i fråga.

Beträffande den föreslagna utbildningsplanen under den förberedande elevtiden hänvisas till betänkandet.

De sakkunniga ha i detta sammanhang vidare framhållit, att de äro väl medvetna om att en tvåårig elevtid i varje fall för närvarande icke utövar någon större lockelse på ungdom, som genom t. ex. tempoarbete i industrien snabbt kan uppnå relativt goda inkomster. Det är därför nödvändigt, att viss ersättning utgår under denna elevtid. Det torde icke ankomma på de sakkunniga att avgiva preciserade förslag rörande storleken m. m. av denna ersättning. Dock rekommendera de sakkunniga en ersättning t. ex. från och med andra halvåret med lägst 50 kronor per månad samt under andra elevåret med lägst 100 kronor per månad, vilket också får anses motiverat därav, att eleven därvid bör kunna göra någon om än begränsad nytta.

Skolutbildningen. Intagning i skolorna avses ske genom ett av de sakkunniga föreslaget centralt organ, statens nämnd för tandteknikerutbildningen. Då man har anledning räkna med viss avgång från kurserna, förorda de sakkunniga, att i varje skola plats beredes för 25 elever.

Läsåret föreslås omfatta tiden 1 september—30 juni.

Beträffande *undervisningsplanens* utformning och omfattning föreslå de

sakkunniga, som understryka nödvändigheten av en riktig avvägning mellan den teoretiska och praktiska undervisningen, att den i stort sett följer den plan, som tillämpats vid tandläkarinstitutets teknikerkurs under läsåret 1945/46. Följande sammanställning ger en allmän översikt.

Ämne	Antal timmar
Tandanatomi med tandmodellering	45
Material- och varukännedom, instrumentlära m. m.	65
Laboratorieteknik för avtagbara proteser	300
Laboratorieteknik för inlägg, kronor, stiftänder och broar	120
Laboratorieteknik för porslinsarbeten	45
Laboratorieteknik för tandregleringsapparatur	30
Bokföring och laboratorieekonomi	15
	Summa 620

Undervisningen och demonstrationerna meddelas av lärare, som äro tandläkare. Återstående timmar ägnas laboratoriearbete under teknikers ledning.

I fråga om elevernas *ekonomiska förhållanden* under skoltiden föreslå de sakkunniga, att elevavgifter icke skola uttagas. Vidare föreslås, att behovsprövade stipendier av samma storleksordning och utdelade efter samma grunder som de stipendier, vilka utgå till lärjungar vid anstalter för yrkesutbildning, skola utgå till elever vid statens tandteknikerskolor. Detta innebär enligt nu gällande regler, att stipendium skall kunna utgå med intill 90 kronor för månad. Kostnaderna härför ha de sakkunniga uppskattat till 27 000 kronor om året.

Praktikanttjänstgöring. De sakkunniga föreslå, att den statliga tandteknikerutbildningen avslutas med en ettårig praktikanttjänstgöring. Denna tjänstgöring bör förläggas till härför auktoriserade laboratorier, i första hand till folktandvårdslaboratorier. Dess syfte kan också vinnas vid kvalificerade självständiga laboratorier eller å privatpraktiserande tandläkares laboratorier.

Under detta praktikantår bör huvudvikten läggas vid att den blivande tandteknikern genom allsidig träning i sådana arbetsuppgifter, vilka vanligen förekomma i det praktiska livet, sättes i tillfälle förvärva sådan rutin, att han blir kompetent att på egen hand och utan tillsyn sköta teknikersysslan vid t. ex. ett folktandvårdslaboratorium.

Lön under praktikanttiden bör av vederbörande huvudman tillerkännas praktikanten att utgå i viss proportion till begynnelseavlöningen för tandtekniker i folktandvården.

Tandtekniker, vilken genomgått föreskriven utbildning vid statens tandteknikerskola och därefter fullgjort godkänd praktikanttjänstgöring, skall diplomas och kallas, förslagsvis, »examinerad tandtekniker». Behörighet att söka och inneha fast anställning som tandtekniker i statens tjänst eller i folktandvården föreslås tillkomma allenast på dylikt sätt examinerad tandtekniker.

Fortsättningskurser. De sakkunniga ha räknat med ett visst behov av fortsättnings- och specialkurser. Härom ha de sakkunniga anfört följande.

Ur det allmännas synpunkt torde detta behov främst gälla de tandtekniker, vilka på de auktoriserade laboratorierna närmast skola handleda elever under förberedande elevutbildning och under praktikanttjänstgöring. Det synes angeläget, att just dessa tandtekniker äro väl förtrogna med den moderna dentala laboratorieteknikens principer och utveckling. De sakkunniga föreslå därför, att vid tandteknikerskolorna årligen under augusti månad ordnas fortsättningskurser. De sakkunniga förutsätta, att tandtekniker, som äro anställda vid offentlig tandvård, av vederbörande huvudmän beviljas tjänstledighet med bibehållna löneförmåner under den tid, som de genomgå sådan fortsättningskurs, samt med rese- och traktamentsersättning. Åt övriga tandtekniker böra utgå stipendier av motsvarande storlek.

Skolornas organisation m. m. I fråga om skolornas *administration* föreslå de sakkunniga, att tandteknikerskolorna i Stockholm och Malmö ställas under vederbörande tandläkarinstituts ledning. I fråga om tandteknikerskolan i Göteborg föreslås, att, i avvaktan på att ett tandläkarinstitut inrättas där, skolan ställs under ledning av en styrelse, bestående förslagsvis av tre av Kungl. Maj:ts utsedda ledamöter.

Beträffande den för skolornas uppehållande erforderliga *personalen* ha de sakkunniga erinrat, att vid den nuvarande tandteknikerkursen finnas anställda mot arvoden 1 huvudlärare (10 000 kronor), 4 speciallärare (sammanlagt 10 000 kronor, beräknat efter 20 kronor per undervisningstimme), 1 tandtekniker (8 400 kronor) och 1 tekniskt biträde tillika vaktmästare (3 900 kronor).

För envar av de nya tandteknikerskolorna ha de sakkunniga beräknat följande befattningar, nämligen en föreståndare i lönegrad A 27, en cheftekniker i lönegrad A 16, ett tekniskt biträde i lönegrad Eo 6 samt speciallärare för 500 timmar à 30 kronor. För kontrollen av examina böra censorer förordnas, vilka böra åtnjuta mindre arvoden.

Med utgångspunkt från detta personalbehov ha de sakkunniga beräknat de årliga avlöningskostnaderna för de tre tandteknikerskolorna till sammanlagt i runt tal 97 000 kronor, däri dock ej ingå kostnaderna för rörligt tillägg m. m.

Övriga årliga *omkostnader* ha de sakkunniga med ledning av erfarenheterna från den nuvarande tandteknikerkursen beräknat till sammanlagt (3 × 21 000 =) 63 000 kronor.

Lokaler. De sakkunniga ha härom anfört följande.

Det kan ur undervisningssynpunkt diskuteras, om tandteknikerutbildningen i Stockholm och Malmö bör förläggas inom samma byggnadskropp som tandläkarundervisningen. Utnyttjandet av institutens lärarkrafter skulle, i den mån de ha möjlighet åtaga sig sådan extraundervisning, härigenom i viss mån underlättas. Dock blir förhållandet i detta avseende ungefär det-

samma, om teknikerskolan placeras i en särskild byggnad, blott den ej ligger för avlägset från respektive institut och står under samma administration. Däremot kan icke någon del av det vid tandläkarinstitutet använda materialet för fantomundervisning beräknas bliva utnyttjat även vid tandteknikerutbildningen, eftersom detta material helt måste disponeras för den löpande, ordinarie undervisningen av tandläkare.

Vad tandteknikerskolan i Stockholm beträffar är den för närvarande inrymd i för ändamålet provisoriskt inrättade lokaler samtidigt som tandläkarinstitutet är mycket hårt belastat. Det finnes därför knappast vare sig skäl för eller praktisk möjlighet till en lokal anslutning. I Malmö skulle ett förslag i dylik riktning innebära dels att färdigställandet av tandläkarinstitutet fördröjdes, dels att man skulle utnyttja ett för patientvårdande kliniska uppgifter specialinrett institut för ett ändamål, som kan uppnås i lokaler av betydligt enklare byggnadsteknisk standard.

De sakkunniga anse sålunda, att i varje fall tills vidare tandteknikerskolan i Stockholm bör vara inrymd i sina hittillsvarande lokaler samt att skolorna i Malmö och Göteborg böra inrymmas i för ändamålet särskilt förhryda lokaler.

De sakkunniga ha sedermera efter förhandlingar med Göteborgs sjukhusdirektion och Malmö drätselkammare anmält, att för de närmaste åren lokaler för tandteknikerskolorna i Göteborg torde kunna ställas till förfogande av Göteborgs stad och lokaler för tandteknikerskolan i Malmö av Malmö stad. Angående villkoren för upplåtelseorna torde få hänvisas till handlingarna och till byggnadsstyrelsens i det följande återgivna yttrande.

Utrustning. De sakkunniga ha uppskattat de ungefärliga kostnaderna för utrustning och inredning av tandteknikerskolorna i Göteborg och Malmö till 104 000 kronor för vardera skolan. För komplettering av utrustningen vid skolan i Stockholm ha de sakkunniga ansett ett belopp av 10 000 kronor erforderligt. De sammanlagda utrustningskostnaderna skulle alltså uppgå till $(104\ 000 + 104\ 000 + 10\ 000 =) 218\ 000$ kronor.

Genomförandet av den nya organisationen. De sakkunniga ha räknat med att det skall bli möjligt att påbörja undervisningen i tandteknikerskolorna redan den 1 september 1947, eventuellt med någon mindre förskjutning beträffande Göteborg och Malmö. Intill den 1 juli 1949 skulle tillämpas nuvarande antagningsfordringar beträffande kravet på föregående elevtid.

Vidare ha de sakkunniga föreslagit, att på annat sätt än genom statens försorg utbildade tandtekniker skola beredas tillfälle att avlägga examen vid statens tandteknikerskolor.

Slutligen föreslå de sakkunniga, att medicinalstyrelsen skall tills vidare äga meddela dispens från behörighetskravet att vara examinerad tandtekniker för erhållande av fast anställning i statens tjänst eller vid statsbidragsberättigad folktandvård.

3. Tandsköterskeutbildningen.

Utbildningsbehovet. De sakkunniga ha under förutsättning att tandläkarkårens storlek ökas ungefär i den omfattning, de sakkunniga i annat sammanhang utgått från, beräknat, att det totala utbildningsbehovet av tandsköterskor utgör omkring 250 om året.

Den statliga utbildningens omfattning och allmänna anordning. De sakkunniga föreslå, att genom statens försorg utbildning sker av omkring 200 tandsköterskor om året genom minst fem till skilda delar av landet förlagda skolor. Tandsköterskeutbildning bör ordnas i anslutning till tandläkarinstitutet i Stockholm och Malmö samt vid de kommunala folktandvårdspoliklinikerna i Göteborg och vid den folktandvårdspoliklinik i Norrland, som bestämmes framdeles. Även tandsköterskeundervisningen vid Eastmaninstitutet i Stockholm bör ordnas på samma sätt som utbildningen vid de övriga skolorna.

Utbildningsplan m. m. Tandsköterskeutbildningen föreslås uppdelad på en fyra månaders förberedande elevtid, en sex månaders skolutbildning och en praktikanttjänstgöring.

Förberedande elevtid. Den förberedande elevtiden bör kunna tillbringas icke endast vid tandläkarinstitutet, Eastmaninstitutet, folktandvårdspolikliniker och andra offentliga tandvårdsinrättningar utan enligt de sakkunnigas mening även hos privatpraktiserande tandläkare. Tillräcklig anledning till auktorisering av elevutbildaren synes icke föreligga. Antagning av elever till den förberedande utbildningen bör ankomma på vederbörande institut, poliklinik m. m.

Det torde vara nödvändigt, att elevtiden i viss utsträckning är avlönad med hänsyn till dels att en arbetsprestation samtidigt utföres, dels konkurrensen om arbetskraften. De sakkunniga anse för sin del rimligt, att den första elevmånaden såsom prøvomånad är oavlönad men att för övriga tre månader utgår en lön av lägst 50 kronor i månaden.

Skolutbildning. *Intagning* bör enligt de sakkunniga ske två gånger om året. Med hänsyn till den sannolika avgången av elever bör i varje kurs intagas 25 elever.

Kurserna börja enligt de sakkunnigas förslag årligen den 7 januari respektive den 7 juli och fortgå under 24 veckor till den 22 juni respektive den 20 december. Härvid förutsättes den förberedande elevtiden börja omkring den 1 mars respektive den 1 september.

Undervisningen föreslås fördelad på teoretisk undervisning och praktisk tjänstgöring på sätt framgår av följande sammanställning.

Teoretisk undervisning.

Ämne	Antal	
	Lektioner	Demonstr.
Tandsköterskans allmänna uppgifter	15	5
Munhålan och tänderna	10	—
Allmän kirurgi och tandkirurgi	22	7
Röntgenlära	4	2
Läkemedelslära	4	—
Tandfyllnadskonst	18	2
Barntandvård	6	—
Proteslära	18	4
Bettanalys och parodontoprotetik	4	2
Tandreglering	4	2
Administrativa uppgifter	10	—
	Summa 115	24

Förenämnda undervisning omfattar i medeltal ungefär 5 lektioner och 1 demonstration i veckan.

Praktisk tjänstgöring.

Tandkirurgisk avdelning	9 veckor
Tandfyllnadsavdelning	5 »
Protesavdelning	3 »
Barntandvård	2 »
Röntgen	2 »
Bettanalys och parodontoprotetik	2 »
Tandreglering	1 »
	Summa 24 veckor

Därutöver följer en maskinskrivningskurs såsom kvällskurs, 50 timmar.

I fråga om elevernas *ekonomiska förhållanden* under skoltiden föreslå de sakkunniga, såsom beträffande tandteknikerskolorna, att elevavgifter icke skola utgå samt att behovsprövade stipendier inrättas. Kostnaderna för stipendier vid fyra tandsköterskeskolor ha de sakkunniga uppskattat till omkring 42 000 kronor om året. Stipendier föreslås därjämte även för elever vid Eastmaninstitutet.

Praktikanttjänstgöring. Denna har föreslagits omfatta åtta månader och avses kunna äga rum vid tandläkarinstitutet, Eastmaninstitutet, statliga och kommunala tandvårdspolikliniker samt hos de privatpraktiserande tandläkare, vilka härför godkänts av medicinalstyrelsen. Beträffande denna tjänstgöring ha de sakkunniga vidare anfört följande.

Praktikanten skall därvid handledas av rutinerad tandsköterska och beredas tillfälle att utföra alla de göromål, som tillhöra yrkets olika detaljer. Det synes de sakkunniga lämpligt, att praktikanttjänstgöringen för eleverna ordnas i samarbete med arbetsförmedlingen. Med hänsyn till tandläkarinstitutens behov av tandsköterskor förordade de sakkunniga, att de, som genomgått tandläkarinstitutens tandsköterskekurser, äro pliktiga fullgöra de första sex månaderna av praktikanttjänstgöringen där, om så finnes nö-

diget för arbetet å instituten och besked därom lämnas dem i tid före kursens avslutning. De, som åläggas fullgöra sådan praktikanttjänstgöring, böra ha rätt att där fullgöra jämväl de övriga två månaderna av praktikanttjänstgöringen, om de så önska.

Lön under praktikanttiden bör av vederbörande huvudman tillerkännas praktikanten att utgå i viss proportion till begynnelseavlöningen för tand-sköterska i folktandvården.

De sakkunniga föreslå vidare på samma grunder, som anförts beträffande tandteknikerna, att sådan tandsköterska, vilken genomgått föreskriven utbildning vid någon av statens tandsköterskekurser och därefter fullgjort godkänd praktikanttjänstgöring, skall erhålla diplom och kallas, förslagsvis »examinerad tandsköterska». Behörighet att söka och inneha fast anställning i statens tjänst eller i folktandvården föreslås tillkomma allenast på dylikt sätt examinerad tandsköterska.

Kursernas organisation m. m. I fråga om kursernas *administration* föreslå de sakkunniga, att de statliga tandsköterskekurserna vid tandläkarinstituten i Stockholm och Malmö ställas under vederbörande instituts ledning. I Göteborg och på den fjärde plats, som framdeles kan komma att bestämmas, böra kurserna sortera under en lokal styrelse, utsedd av Kungl. Maj:t.

För varje tandsköterskeskola räkna de sakkunniga med följande *personal*, nämligen en föreståndare-tandläkare med arvode av 2 000 kronor, en förestånderska-tandsköterska i lönegrad A 15 samt speciallärare för 139 timmar å 30 kronor i vardera av två kurser.

Med utgångspunkt härifrån ha de sakkunniga beräknat de årliga *avlöningskostnaderna* för personalen vid tandsköterskeskolorna till sammanlagt omkring 60 000 kronor, däri dock ej ingå kostnader för rörligt tillägg m. m.

Övriga årliga *omkostnader* för tandsköterskeskolorna ha de sakkunniga beräknat till sammanlagt ($4 \times 2\,800 =$) 11 200 kronor. De ha därvid framhållit, att av tandsköterskeutbildningen föranledda krav på teknisk apparatur, inventarier, materiel m. m. icke synas vara av annan storleksordning än att kostnaderna härför kunna beträffande kurserna vid tandläkarinstituten bestridas på så sätt, att institutens motsvarande anslagsposter något höjas. Dessa kostnader kunna beräknas till omkring 70 kronor per elev och år.

För inköp av *demonstrationsmaterial m. m.* har beräknats ett engångsanslag av sammanlagt ($4 \times 2\,000 =$) 8 000 kronor.

Beträffande *Eastmaninstitutet* ha de sakkunniga anført bland annat följande.

Tandsköterskekurserna vid Eastmaninstitutet skapa särskilda problem. Enligt de sakkunnigas uppfattning bör utbildningen där läggas om och sålunda följa de linjer, de sakkunniga förordat. Det synes de sakkunniga rimligt, att staten övertager de direkta kostnader för undervisningen, som utgöres av avlöning åt undervisande lärare, därest direktionen över Eastmaninstitutet finner det möjligt och lämpligt att följa de sakkunnigas förslag till undervisningens ordnande. Vid sådant förhållande bör självfallet stipendier

under skoltiden helt bekostas av statsmedel, medan däremot arvode åt de elever, vilka tillbringa praktikanttiden vid Eastmaninstitutet, bör utgå av kommunala medel.

De sakkunniga föreslå att, om överenskommelse med Stockholms stad angående omläggning av tandsköterskeundervisningen vid Eastmaninstitutet kan träffas, statsbidrag till staden skall utgå med närmare angivet belopp.

Genomförandet av den nya organisationen. De sakkunniga räkna icke med att det skall bli möjligt att under budgetåret 1947/48 organisera någon tandsköterskeutbildning i Norrland, varemot tandsköterskeundervisningen i övrigt enligt den föreslagna nya ordningen förutsättes kunna börja vid Eastmaninstitutet och i Göteborg den 7 juli 1947 samt vid tandläkarinstitutet i Stockholm och Malmö den 7 januari 1948. I sina anslagsberäkningar ha de sakkunniga räknat med en mot nämnda förhållanden svarande anslagsnedläggning för nästa budgetår.

I fråga om antagningsfordringar, privatistexamen och behörighetskrav ha de sakkunniga förordat vissa övergångsbestämmelser likartade med de för tandtekniker föreslagna.

4. Försöksutbildning av tandhygienister.

För att pröva möjligheten av en ytterligare effektivisering av tandvården föreslå de sakkunniga anordnande av en försöksutbildning av ett 20-tal tandsköterskor till tandhygienister, vilkas praktiska användbarhet vid offentliga tandvårdsinrättningar sedermera skulle närmare studeras.

Under hänsynstagande till amerikanska erfarenheter på området och till de arbetsuppgifter, vilka de sakkunniga förutsatt tillkomma de svenska tandhygienisterna, ha de sakkunniga för försöksutbildningen upprättat ett i deras betänkande intaget preliminärt förslag till studieplan.

Som elever skulle antagas tandsköterskor, som efter kvalificerad utbildning haft mellan två och fem års väl vitsordad tjänstgöring som tandsköterskor i offentlig tandvård.

De sakkunniga föreslå, att undervisningen anordnas genom en under budgetåret 1948/49 till tandläkarinstitutet i Stockholm förlagd kurs om cirka 8 månader. Kursen skulle stå under ledning av institutets lärarråd. Kostnaderna för kursen ha av de sakkunniga approximativt uppskattats till 30 000 kronor.

För att tillförsäkra kursen specialutbildade lärarkrafter föreslå de sakkunniga, att för budgetåret 1947/48 anslag beviljas för *dels* en studieresa under tre månader till Amerikas förenta stater för den tandläkare, som avses bli föreståndare för kursen, *dels ock* en ettårig utbildning till tandhygienist vid lämplig utbildningsanstalt i Amerikas förenta stater av en tandsköterska, vilken avses skola tjänstgöra såsom instruktionsköterska vid kursen. Kostnaderna härför ha emellertid icke beräknats av de sakkunniga.

5. Central ledning och tillsyn.

De sakkunniga ha till behandling upptagit frågan om behovet av en central ledning av den statliga utbildningen av tandtekniker och tandsköterskor och därvid framhållit, att en sådan skulle vara motiverad icke endast av utbildningsskäl utan även av hänsyn till rekryteringsproblem och önskvärdheten av en central instans, som svarar för kontakten med högre myndigheter och huvudmän för den offentliga tandvården. Enligt de sakkunnigas mening behöver denna centrala ledning icke vara gemensam för de båda utbildningsgrenarna och den bör i varje fall icke anta formen av en byråkratiskt, tungt arbetande apparat.

I fråga om den centrala ledningen av *tandteknikerutbildningen* ha de sakkunniga på närmare angivna skäl föreslagit, att den skall utövas av en särskild nämnd, kallad statens nämnd för tandteknikerutbildningen. Nämnden föreslås bestå av rektor vid ett av tandläkarinstitutet såsom ordförande samt av två lärare vid institutet, chefen för medicinalstyrelsens tandvårdsavdelning samt en av medicinalstyrelsen utsedd tandtekniker inom folktandvården.

Nämnden skall lyda direkt under Kungl. Maj:t.

I detta sammanhang ha de sakkunniga i fråga om den i det föregående förordade kontrollen över de enskilda skolorna anfört:

Det synes lämpligt att Kungl. Maj:t uppdrager åt nämnden att vara det organ, som utövar denna kontroll över enskilda skolor för tandtekniker. Sådana skolor böra sålunda av Kungl. Maj:t åläggas anmälningsplikt, varjämte nämnden bör äga befogenhet att inspektera de olika skolorna samt giva dessa de förelägganden i fråga om undervisningens ordnande m. m., som nämnden finner vara av behovet påkallade. Uttryckliga bestämmelser om påföljder för de skolor, som icke vilja ställa sig nämndens sålunda givna förelägganden i fråga om undervisningens ordnande till efterrättelse, synas åter icke för närvarande böra meddelas. Det torde få ankomma på utredningen rörande yrkesutbildningen att avgiva förslag härom.

I fråga om *tandsköterskeutbildningen* ha de sakkunniga ansett, att det lämpligen bör uppdragas åt medicinalstyrelsen att handha de med en central ledning och tillsyn förenade arbetsuppgifterna. Därjämte bör medicinalstyrelsen i fråga om enskilda skolor för utbildning av tandsköterskor utöva samma befogenheter, som föreslagits tillkomma den statliga nämnden för tandteknikerutbildningen.

D. Yttranden.

I det följande redovisas de avgivna yttrandena endast i den mån de avse frågor av betydelse i förevarande sammanhang. I övrigt torde få hänvisas till handlingarna.

Tandläkarinstitutets lärarråd understryker de sakkunnigas uppfattning, att den statliga utbildningen av tandtekniker bör anordnas i organisatorisk anslutning till tandläkarinstitutet. Utbildningen av tandtekniker utgör en del av den tillämpade laboratorietechniska undervisningen i proteslära. Endast genom en dylik anslutning kan utbildningen erhålla den önskvärda kvaliteten och möjligheterna att följa proteslärans tekniska utveckling. Lärarrådet ställer sig därför mycket tveksamt inför förslaget att inrätta en statlig tandteknikerskola i Göteborg, innan ett tredje tandläkarinstitut där börjat sin funktion. Utbildningsbehovet för tandtekniker bör under tiden tillgodoses genom intagning av ökat antal elever i tandteknikerskolorna vid tandläkarinstitutet i Stockholm och Malmö.

Beträffande tandsköterskeutbildningen avstyrker lärarrådet förslaget att ställa denna utbildning under medicinalstyrelsens ledning, enär en dylik anordning innebure, att denna myndighet skulle få bestämma i frågor, som röra tandläkarinstitutets inre förvaltning. Lärarrådet finner för sin del motiverat att höja elevantalet i varje kurs till 30 och att tjänstgöringen även under den förberedande elevtiden förläggas till tandläkarinstitutet. Vidare framhålles beträffande den sköterskeutbildning, som förläggas till tandläkarinstitutet, att det är i hög grad olämpligt med kurser som börja i juli månad samt även olämpligt om praktikanttiden börjar den 1 januari och den 1 juli. Kurserna där böra omfatta perioder av året, som lämpligen kunna infogas i institutets övriga undervisning och tjänstgöring. Elevantiden bör därför infogas i ett 14 månaders schema, som koncentrerar utbildningen till terminerna i så hög grad som möjligt. Lärarråden böra ha fria händer att så organisera denna undervisning, att den bäst överensstämmer med förhållandena vid institutet och samtidigt tillmötesgår statens fordringar på god och billig assistens från elevernas sida under terminernas tandvårdsarbete. Jämväl sistnämnda förhållanden utgöra vägande skäl för att ifrågasvarande utbildning helt står under ledning av lärarråden.

Kanslern för rikets universitet finner önskvärt, att tandteknikerutbildningen underlättas genom att utbildningsanstalterna erhålla en sådan lokal förläggning, att de göras relativt lätt tillgängliga för eleverna. Detta syfte skulle försvåras, om endast två skolor, förlagda till Stockholm och Malmö, skulle komma till stånd. Kanslern har icke funnit anledning till erinran mot lärarrådets förslag om ökat antal elever i tandsköterskekurserna och förläggning jämväl av nämnda elevers förberedande elevtid till tandläkarinstitutet.

Medicinalstyrelsen finner sig för närvarande böra räkna med ett utbildningsbehov av minst 100 kvalificerade tandtekniker per år och anser, att staten bör svara för utbildningen av 80 tekniker. I anslutning härtill föreslår styrelsen inrättande av en fjärde tandteknikerskola å lämplig plats i Norrland. Styrelsen avstyrker de sakkunnigas förslag att tandläkarinstitutets lärarråd skulle utöva ledningen av tandteknikerskolorna vid institutet. Dylik skola bör få egen styrelse, som organiseras som en från lärarrådet skild enhet. Förslaget om inrättande av en statlig nämnd för tandteknikerutbildningen tillstyrkes men vissa erinringar göras mot nämndens föreslagna sammansättning. För nämnden bör beräknas viss kansliorganisation. Vid tandteknikerskolorna böra lokaler beräknas även för examination av privatister och fortsättningskurser. Befattningen som föreståndare vid tandteknikerskola bör inrättas såsom deltidstjänst, enär det är av vikt för undervisningen, att föreståndaren genom möjlighet att utöva tandläkarpraktik kan

hålla kontakt med den praktiska verksamheten och den fortgående utvecklingen. Styrelsen tillstyrker i princip förslagen rörande tandsköterskeutbildningen. I fråga om tandhygienistutbildningen anser medicinalstyrelsen att, innan försöksutbildning igångsättes, studier på ort och ställe böra ske ej blott i Amerikas förenta stater utan även på Nya Zeeland.

Statskontoret anser sig icke kunna helt biträda de sakkunnigas förslag. Den omständigheten att vägande erinringar kunna riktas mot den enskilda undervisning, som nu bedrivs, synes icke motivera inrättandet av statliga skolor i sådan omfattning, att därmed behovet av hjälpkrafter blir i det närmaste tillgodosett. Därest den enskilda undervisningen ställes under offentlig kontroll, böra statliga skolor för hjälpkrafternas utbildning organiseras allenast i den mån så kan ske i anslutning till tandläkarinstituten. Den centrala ledningen och tillsynen över hjälpkrafternas utbildning bör helt anförtros åt medicinalstyrelsen. Därest emellertid en särskild nämnd för tandteknikerundervisningen inrättas, bör ersättning till ledamöterna utgå enligt kommittékungörelsen. Statskontoret framför vissa erinringar mot den av de sakkunniga föreslagna personalorganisationen för hjälpkrafternas utbildning samt anser utrustningskostnaderna väl högt tilltagna. De uppgörelser, som skulle behöva träffas för anskaffande av lokaler för tandteknikerskolorna i Göteborg och Malmö, anser statskontoret mindre fördelaktiga för statsverket.

Byggnadsstyrelsen. De sakkunniga ha föreslagit, att lokaler för *tandteknikerskola i Göteborg* under de närmaste åren förhyras vid Vasa sjukhus, där Göteborgs stad erbjudit sig att för ändamålet inreda vindsvåningen i en av paviljongerna. Den föreslagna inredningen torde i stort sett kunna godtagas med hänsyn till det endast 4-åriga provisorium det här är fråga om. De till 100 100 kronor beräknade kostnaderna för lokalernas iordningställande synas i stort sett skäligen. Dessa kostnader skola enligt förslaget fördelas mellan Göteborgs stad och staten på så sätt, att staden svarar för det till 57 500 kronor beräknade beloppet för vissa allmänna byggnadsarbeten, medan staten skulle bestrida de till 42 600 kronor uppgående kostnaderna för den specialinredning, som erfordras, för att lokalerna skola kunna användas för avsett ändamål. Sistnämnda kostnader skulle amorteras av staten, under de fyra år, som provisoriet beräknas vara. I princip synes intet att erinra mot en sådan anordning. Bland de inredningsarbeten, som skulle bekostas av staten, ha medtagits vissa arbeten såsom målning, linoleummattor, elektriska installationer m. m., vilka normalt bruka hänföras till byggnadsarbeten. Kostnaderna för dessa arbeten kunna uppskattas till 12 600 kronor, vilket skulle innebära att kronans andel för lokalernas iordningställande borde reduceras till 30 000 kronor. Det av Göteborgs stad utöver ovannämnda amortering föreslagna hyresbeloppet 9 600 kronor per år jämte bränsletillägg, för närvarande uppgående till 1 260 kronor per år, synes icke giva anledning till erinran. Den av byggnadsstyrelsen föreslagna ändringen av fördelningen av kostnaderna för lokalernas iordningställande medför mindre ökning av hyresbeloppet, då staden räknar med amortering av sina kostnader för lokalernas iordningställande under 10 år, men för den avsedda kortare avtalstiden blir slutresultatet dock fördelaktigt för kronan.

Beträffande *tandteknikerskola i Malmö* ha de sakkunniga föreslagit, att lokalbehovet under de närmaste åren tillgodoses genom förhyrning av lokaler, som Malmö stad skulle ställa till förfogande i fastigheten å tomten nr 20 i kvarteret nr 37 Biet i Malmö. Med hänsyn till det provisorium under 5 år,

som det här är fråga om, synas i stort sett intet vara att erinra mot de föreslagna lokalerna. De till 68 100 kronor beräknade kostnaderna för lokalernas iordningställande, varav 25 500 kronor för den specialinredning, som anses kunna överflyttas till permanenta lokaler för tandteknikerskolan och som skall bekostas av staten, synas skäliga. De av Malmö stad erbjudna villkoren för lokalernas upplåtelse innebära, att staten skulle ha att utöver nämnda belopp av 25 500 kronor för specialinredning utgiva dels i grundhyra 2 280 kronor per år, dels amortering under de fem år förhyrningen varar av hela det belopp på 42 600 kronor, staden nedlägger för lokalernas iordningställande, dels ock för närvarande 3 000 kronor såsom ersättning för uppvärmning av lokalerna. I jämförelse med de av Göteborgs stad erbjudna villkoren synes detta mindre gynnsamt.

Statens arbetsmarknadskommission uttalar, att de sakkunnigas uttalanden om förhållandena vid de enskilda skolorna för utbildning av tandtekniker och tandsköterskor överensstämma med kommissionens egna erfarenheter. Kommissionen tillstyrker därför de sakkunnigas förslag om anordnande av offentlig kontroll av den i förvärvssyfte bedrivna utbildningen.

Överstyrelsen för yrkesutbildning finner, att ifrågavarande utbildning lämpligen bör förläggas i nära anslutning till tandläkarinstitutet. Tillräckligt vägande skäl att i stället förlägga den i organisatorisk anslutning till den övriga yrkesutbildningen förefinnas icke. Överstyrelsen ifrågasätter, om icke den centrala ledningen även av tandteknikerutbildningen bör anförtros medicinalstyrelsen.

Länsstyrelsen i Göteborg har liksom *stadsfullmäktige* därstädes tillstyrkt de sakkunnigas förslag.

Stadsfullmäktige i Malmö anse, att tandsköterskeutbildningen i Malmö bör påbörjas först då Malmöinstitutets patientvårdande verksamhet igångsättes.

Malmöhus läns landstings förvaltningsutskott anser, att den centrala ledningen bör handhavas av en för båda kategorierna hjälpkrafter gemensam nämnd, vari även landstingsförbundet och tandläkarorganisationerna skulle vara representerade.

Länsstyrelsen i Malmö understryker de sakkunnigas uttalande att den utbildningsverksamhet, som bedrivs av enskilda skolor och tandläkare, ofta är underhållig och framhåller dessutom att en mer eller mindre samvetslös exploatering av eleverna icke sällan äger rum. Den av de sakkunniga föreslagna offentliga kontrollen hade därför bort omfatta även den av enskilda privatpraktiserande tandläkare och enskilda laboratorier utan förvärvssyfte bedrivna verksamheten. Tandtekniker- och tandsköterskeyrkena måste göras ekonomiskt lockande även under elev- och praktikanttjänstgöringen. Vad de sakkunniga föreslagit är icke tillfyllest för en önskvärd rekrytering av ifrågavarande yrken. Inom industrien är lärlingsutbildningen reglerad genom kollektivavtal. Frågan om en motsvarande reglering av nu ifrågavarande elevers avlöningsförhållanden hade bort undersökas. Jämväl bör undersökas, huruvida bestämmelserna om statsunderstöd åt hantverksmästare för utbildning av lärlingar kunde erhålla en motsvarande tillämpning på nämnda elever.

1946 års folkvandvårdssakkunniga anse omfattningen av den planerade utbildningen av tandtekniker för knapp och föreslå inrättande av ytterligare en skola med en examinationskapacitet av 20 elever, förlagd till Norrland. I den centrala nämnden för tandteknikerutbildningen höra landstingsförbundet och tandläkarorganisationerna representeras. Ledningen av tandtekniker-

kerskolorna vid instituten bör icke utövas av lärarråden utan av mindre styrelser.

Norrlandskommittén överväger inrättande av en central tandvårdsanstalt i anslutning till ett planerat centralsjukhus för Norrland. Därvid har kommittén räknat med att vid nämnda anstalt skulle kunna anordnas en tandteknikerkurs för 20 elever. Kommittén överväger att föreslå anordnande vid nämnda anstalt av utbildning av sammanlagt 40 tandsköterskor om året.

Svenska tandläkaresällskapet och *Sveriges tandläkarförbund* anse, att den centrala ledningen och tillsynen av tandteknikernas och tandsköterskornas utbildning bör utövas av en för båda kategorierna gemensam nämnd. Den statliga skolutbildningen av tandtekniker bör ordnas fristående från tandläkarinstituten. Statsbidrag bör kunna utgå till för elevutbildning av tandtekniker auktoriserat laboratorium enligt samma bestämmelser, som gälla för praktisk lärlingsutbildning hos hantverksmästare. Tandsköterskekurserna böra omfatta 26 veckor i stället för de föreslagna 24 veckorna. De sakkunnigas förslag om skyldighet för den som genomgått tandläkarinstitutes tandsköterskekurs att fullgöra sex månaders praktikanttjänstgöring där avstyrkes.

Svenska landstingsförbundet ifrågasätter om icke den centrala ledningen av såväl tandtekniker- som tandsköterskeutbildningen bör handhas av samma organ. Därast det finnes nödvändigt att inrätta en särskild nämnd för tandteknikerutbildningen bör övervägas, huruvida icke denna nämnd jämväl kunde handha ledningen av tandsköterskeutbildningen.

Svenska tandteknikerförbundet, som anser att tandteknikern bör ha i visst hänseende större behörighet än de sakkunniga föreslagit, föreslår att samhället bör påtaga sig ansvaret för täckande av hela utbildningsbehovet i fråga om tandtekniker och för ändamålet utöver de tre föreslagna tandteknikerskolorna inrätta ytterligare två dylika, varav en i Norrland. Enligt förbundets mening bör chefstekniker vid tandteknikerskola placeras i lönegrad A 18.

Svenska tandsköterskeförbundet anser, att den förberedande elevtiden bör omfatta minst 6 månader.

Sveriges dentallaboratorieägarförening anser, att tandteknikerskolorna böra göras tvååriga och förläggas till tandläkarinstituten. Hela behovet av tandtekniker bör fyllas genom statlig utbildning. Tandteknikereleverna böra ges tillfälle att vid tandläkarinstituten få se och kritiskt granska sitt arbete i patientens mun.

*Departements-
chefen.*

Behovet av hjälpkrafter inom tandvården ökar allteftersom utbyggnaden av folktandvården fortgår. Då redan i nuvarande läge en påtaglig brist på kompetenta tandtekniker och tandsköterskor råder, synas omedelbara åtgärder behöva vidtagas för en effektivisering och utökning av de utbildningsmöjligheter, som för närvarande stå till buds.

Det aktuella utbildningsbehovet av hjälpkrafter har av de sakkunniga på längre sikt uppskattats till minst 75 tandtekniker och omkring 250 tandsköterskor om året. Av såväl de sakkunniga som i flertalet yttranden har förutsetts, att i varje fall tills vidare icke hela det föreliggande utbildningsbehovet skall tillgodoses genom det allmännas försorg. De sakkunniga ha sålunda föreslagit en utbildning av omkring 60 tandtekniker och 200 tandsköterskor

om året; medicinalstyrelsen åter har ansett, att omkring 80 tandtekniker om året böra utbildas i de nu föreslagna skolorna. För egen del vill jag framhålla, att med hänsyn till många olika faktorer det för närvarande torde vara omöjligt att med någon grad av säkerhet uppskatta det föreliggande utbildningsbehovet i av det allmänna upprättade skolor. För en följd av år framåt är det i varje fall betydande. Jag anser mig därför kunna i huvudsak godtaga de sakkunnigas förslag, dock att jag i det följande avser att föreslå en tillfällig ökning av tandteknikerexaminationen till omkring 70 om året och viss ökning även av tandsköterskeutbildningen.

Av detta ställningstagande följer, att jag i likhet med de sakkunniga och myndigheterna anser, att i varje fall tills vidare utbildningen i enskilda skolor och hos privatpraktiserande tandläkare av hjälpkrafter för tandvården skall kunna fortgå. Det är emellertid angeläget med hänsyn till arten av hjälpkrafternas arbete, att denna utbildning i lämplig utsträckning ställes under det allmännas kontroll. Jag förutsätter, att medicinalstyrelsen tager de initiativ härutinnan, som må anses påkallade.

I olika sammanhang har övervägts att organisatoriskt ansluta utbildningen av ifrågavarande hjälpkrafter till de lägre kommunala yrkesutbildningsanstalterna. I likhet med de sakkunniga och överstyrelsen för yrkesutbildning anser jag detta icke böra ske åtminstone för närvarande. Övervägande skäl tala i stället för att utbildningen principiellt anordnas och bekostas av staten.

För att genomföra den föreslagna utbildningen ha de sakkunniga förordat, att tandtekniker- och tandsköterskeskolor av staten omedelbart upprättas i Stockholm och Malmö i anslutning till tandläkarinstitutet därstädes samt i Göteborg, dit de sakkunniga förutsätta att ett tandläkarinstitut blir förlagt inom kort. Härjämte föreslås, att en tandsköterskeskola inrättas å plats i Norrland, som framdeles bestämmes, samt att statsbidrag utgår till den redan befintliga tandsköterskeutbildningen vid Eastmaninstitutet i Stockholm.

Beträffande det under Stockholms stads myndigheter lydande Eastmaninstitutet, där enligt gällande donationsbestämmelser kurser för utbildning av tandsköterskor skola vara anordnade, finner jag lämpligt, att ståndpunkt till frågan om statsbidrag till denna utbildning tages först i samband med en blivande reglering av frågan om tandläkarinstitutets i Stockholm ställning i förhållande till den blivande folktandvården därstädes. Enligt vad jag inhämtat har detta spörsmål upptagits gemensamt av de sakkunniga och de kommunala myndigheterna. Då vidare ett utformat förslag ej föreligger angående en tandsköterskeskola i Norrland, måste ställningstagandet jämväl till detta spörsmål anstå.

Vad beträffar förslagen i övrigt råder i huvudsak enighet om, att tandtekniker- och tandsköterskeskolor nu böra anordnas i Stockholm och Malmö. Däremot ställa sig tandläkarinstitutets lärarråd och statskontoret tveksamma till förslaget i vad det särskilt avser en tandteknikerskola i Göte-

borg. Lärarrådet ifrågasätter, om icke utbildningsbehovet av tandtekniker intill dess ett tandläkarinstitut trätt i funktion i Göteborg i stället bör tillgodoses genom intagning av ett ökat antal elever vid tandteknikerskolorna i Stockholm och Malmö. Jag ansluter mig emellertid till vad universitetskanslern framhållit om önskvärdheten av att dessa utbildningsanstalter erhålla en sådan lokal förläggning, att de bli relativt lätt tillgängliga för eleverna, samt tillstyrker därför, att en tandteknikerskola — liksom en tandsköterskeskola — anordnas även i Göteborg.

Enligt de sakkunnigas förslag skola tandtekniker- och tandsköterskeskolorna i Stockholm och Malmö ställas under vederbörande tandläkarinstituts omedelbara ledning. I fråga om Göteborg föreslås att, i avvaktan på inrättandet av ett tandläkarinstitut där, skolorna ställas under ledning av en särskild styrelse. De sakkunniga ha därjämte ansett, att en central ledning av ifrågavarande utbildning bör anordnas, och i sådant avseende förordad, att teknikerutbildningen ställas under överinseende av en särskild statens nämnd för tandteknikerutbildningen. I fråga om tandsköterskeutbildningen borde det, anse de sakkunniga, uppdragas åt medicinalstyrelsen att handha de med en central ledning och tillsyn förenade arbetsuppgifterna. För egen del kan jag med hänsyn till ifrågavarande utbildningsanordningars relativt begränsade omfattning och till utbildningens nära anknytning till den verksamhet, som bedrivs vid tandläkarinstituten, icke anse det påkallat att för ändamålet inrätta något särskilt centralt organ. Jag erinrar vad tandteknikerutbildningen angår, att denna utgör en del av den tillämpade laboratorietekniska undervisningen i proteslära för tandläkarkandidater och att utbildningen av tandsköterskor vid tandläkarinstituten organisatoriskt måste inordnas i den övriga verksamheten därstädes. Det är därför enligt min uppfattning varken behövt eller lämpligt att ställa den till tandläkarinstituten anknutna skolutbildningen på detta område under ledning av andra organ än dem, som ha ansvaret för tandläkarutbildningen. En dylik organisation hindrar icke, att de åtgärder för auktorisering och kontroll av enskilda tandläkare och tandvårdslaboratorier m. fl., hos vilka eventuell förberedande elevtid och praktikanttjänstgöring fullgöres, omhänderhas av ett annat särskilt organ. Härför liksom för den befattning med intagning av elever i tekniker- och sköterskeskolorna, som möjligen bör ske centralt, synes medicinalstyrelsen bäst lämpad. Jag förutsätter, att de sakkunniga i samråd med medicinalstyrelsen närmare överväga hithörande spörsmål och framlägga de förslag till bestämmelser, som kunna vara erforderliga.

Vad angår de planerade tandtekniker- och tandsköterskeskolorna i Göteborg är givetvis, intill dess ett tandläkarinstitut trätt i funktion därstädes, en annan administrativ organisation nödvändig än den i det föregående förordade. Jag erinrar härutinnan, att utbildningen av tandsköterskor föreslagits förlagd till de kommunala folktandvårdspoliklinikerna i staden och av tandtekniker till lokaler inom Vasa sjukhus därstädes. Med hänsyn till

den kommunala anknytning, detta innebär, anser jag det böra övervägas, huruvida icke övergångsvis ledningen av ifrågavarande utbildning med fördel skulle kunna omhänderhas av ett kommunalt organ i Göteborg, förslagsvis sjukhusdirektionen. Det torde böra ankomma på de sakkunniga att undersöka möjligheterna härför. Jag förutsätter, att i så fall bidrag skall utgå till engångs- och årliga kostnader för verksamheten med belopp, motsvarande kostnaderna för skolornas upprätthållande i statlig regi. Kungl. Maj:t bör framdeles på förslag av de sakkunniga meddela de föreskrifter angående dessa skolors anordnande, som äro erforderliga.

Vad de sakkunniga anfört om ifrågavarande tandtekniker- och tandsköterskeutbildnings allmänna organisation (undervisningsplaner m. m.) samt elevernas tjänstgöringsförhållanden och skyldigheter i övrigt kan jag i huvudsak biträda. Dock utgår jag, i anslutning till vad tandläkarinstitutets lärarråd anfört, från att sådan omarbetning av förslaget måste ske, att tiderna för tandsköterskekurserna vid instituten på ett ändamålsenligt sätt ansluta sig till dessa instituts övriga utbildning. Vidare synes i fråga om dessa tandsköterskekurser även den förberedande elevtiden åtminstone som regel böra förläggas till instituten. De sakkunniga torde böra utarbeta härav betingade ändringsförslag. Med hänsyn till vad lärarrådet i övrigt anfört förordar jag i syfte att tills vidare öka examinationen av tandsköterskor, att elevantalet i varje kurs höjes till omkring 30. En motsvarande höjning av elevantalet i tandteknikerkurserna i Malmö och Göteborg torde enligt vad jag inhämtat med hänsyn till lokalförhållandena gå att genomföra utan större svårigheter och kostnader. Detta synes böra ske, varigenom den årliga examinationen av tandtekniker ökas till omkring 70. Frågan om lön under den s. k. praktikanttiden, vilket spörsmål icke hinner bli aktuellt under nästkommande budgetår, bör upptagas framdeles. Jag förutsätter, att de sakkunniga inkomma med närmare utredning av frågan om lörens skäliga storlek.

De sakkunniga ha vidare uttalat sig för en *försöksutbildning av s. k. tandhygienister* i syfte att pröva möjligheten av sådana hjälpkrafters praktiska användbarhet vid offentliga tandvårdsinrättningar. För studier rörande dylik utbildning utomlands ha de sakkunniga föreslagit, att en tandläkare och en tandsköterska skulle på statens bekostnad vissa tider vistas i Amerikas förenta stater. Medicinalstyrelsen, som tillstyrkt såväl försöksutbildning som studieresor, har ansett att, innan utbildningen igångsattes, studier böra ske även på Nya Zeeland. För egen del anser jag, att försök i den av de sakkunniga föreslagna riktningen i sinom tid bör göras. Jag är emellertid för närvarande icke beredd att taga ställning till de framlagda förslagen.

Beträffande vissa särskilda spörsmål vill jag härefter anföra följande.

I fråga om *genomförandet av den nya organisationen* — ett spörsmål, som påverkar ställningstagandet till vissa i det följande berörda frågor — ha de

sakkunniga räknat med att de nya teknikerskolorna skola kunna börja undervisningen den 1 september 1947, eventuellt med någon mindre förskjutning beträffande skolorna i Göteborg och Malmö. Tandsköterskeundervisning enligt den nya ordningen har beräknats kunna börja i Göteborg den 7 juli 1947 samt vid tandläkarinstitutet i Stockholm och Malmö den 7 januari 1948.

För egen del finner jag icke något hinder för att från den 1 september 1947 anordna teknikerskolan i Stockholm i huvudsak enligt den av de sakkunniga föreslagna studieordningen. Skolan finnes redan såsom en provisorisk anordning. Tandsköterskeutbildning har, såsom framgått i det föregående, länge pågått vid tandläkarinstitutet i Stockholm. Med hänsyn till den behövliga tiden för omorganisation och andra förberedande åtgärder synes emellertid undervisningen vid denna tandsköterskeskola även under budgetåret 1947/48 böra bedrivas enligt nu gällande grunder. Vad härefter angår skolorna i Göteborg och Malmö erfordras för teknikerutbildningen, förutom förberedelser i organisatoriskt avseende, ganska omfattande arbeten för iordningställande av lokaler. Jag finner det därför uteslutet, att skolorna kunna, såsom de sakkunniga förutsatt, börja redan den 1 september 1947. Jag förutsätter att, sedan riksdagen fattat sitt beslut, åtgärder vidtagas för att skyndsamt genomföra de beslutade åtgärderna. Vad tandsköterskeutbildningen i Malmö beträffar ansluter jag mig till Malmö stads uttalande, att den bör begynna först sedan det nya tandläkarinstitutet därstädes igångsatt sin patientvårdande verksamhet. Ej heller i Göteborg torde det bli möjligt att begynna utbildningen av tandsköterskor vid den av de sakkunniga förutsatta tidpunkten.

Av det anförda framgår, att det — trots angelägenheten av att ifrågasvara utbildning av hjälpkrafter snarast möjligt påbörjas i planerad omfattning — ännu är ovisst i vilken utsträckning detta kommer att visa sig möjligt under budgetåret 1947/48.

Vad härefter först beträffar *lokalfrågan* ha de sakkunniga utgått ifrån, att tandteknikerskolan i Stockholm bör, i varje fall tills vidare, vara inrymd i sina hittillsvarande lokaler samt att erforderliga utrymmen för teknikerskolorna i Göteborg och Malmö böra provisoriskt förhyras. Såsom närmare framgår av byggnadsstyrelsens yttrande, ha vid förhandlingar mellan de sakkunniga och respektive städer träffats vissa preliminära överenskommelser härutinnan. Lokaler för teknikerskolan i Göteborg skulle sålunda under de närmaste åren förhyras i Vasa sjukhus, där vindsvåningen i en av paviljongerna skulle inredas för ändamålet. Av den till 100 100 kronor beräknade kostnaden härför skulle staten svara för 42 600 kronor med en fjärdedel under ett vart av de fyra år, som provisoriet beräknas vara, eller sålunda med 10 650 kronor om året. Härtill skulle komma ett årligt hyresbelopp av 9 600 kronor jämte bränsletillägg, för närvarande beräknat till 1 260 kronor. För teknikerskolan i Malmö skulle lokalbehovet tillgodoses i utrym-

men i kvarteret nr 37 Biet. Av de till 68 100 kronor beräknade kostnaderna för dessa lokalers iordningställande skulle staten omedelbart bestrida 25 500 kronor, varjämte återstående 42 600 kronor skulle av staten gäldas med en femtedel varje år eller med 8 520 kronor om året. Härtill skulle komma en årlig hyra av 2 280 kronor samt ersättning för uppvärmning med belopp, som för närvarande uppskattas till 3 000 kronor om året. Förhandlingarna ha vidare resulterat i vissa utfästelser om leverans av vatten, elektrisk ström och dylikt. Jag biträder förslaget om ifrågavarande lokalers förhyrande på i huvudsak de förordade villkoren. Byggnadsstyrelsen bör anbefallas att i samråd med de sakkunniga träffa erforderliga avtal med städerna. Därvid böra dock upptagas förhandlingar om de jämkningar i hyresvillkoren, som må föranledas av vad byggnadsstyrelsen anfört i sitt yttrande. Det är, såsom redan framhållits, angeläget att inredningsarbetena igångsättas snarast möjligt. För budgetåret 1947/48, under vilket hyra för lokalerna icke kommer att utgå för hela året, beräknar jag det erforderliga anslagsbehovet till i runt tal förslagsvis 55 000 kronor.

Till *anskaffning av utrustning* för tandteknikerskolorna ha de sakkunniga beräknat sammanlagt 218 000 kronor, därav för komplettering av utrustningen vid teknikerskolan i Stockholm 10 000 kronor samt till nyanskaffning vid vardera av de två andra skolorna 104 000 kronor. För engångsanskaffning av utrustning till tandsköterskeskolorna har vidare föreslagits 2 000 kronor för varje skola eller sammanlagt 6 000 kronor. Jag finner icke någon erinran emot de sakkunnigas förslag och uppskattar sålunda för budgetåret 1947/48 det erforderliga anslagsbehovet för detta ändamål till förslagsvis 224 000 kronor. Utrustningskommittén för tandläkarinstitutet i Malmö bör omhänderha anskaffningen, varom Kungl. Maj:t framdeles bör meddela föreskrift.

Till de sakkunnigas förslag till *personalorganisation* för ifrågavarande skolor — innefattande bland annat ett flertal ordinarie tjänster — är jag icke beredd att taga ställning, innan viss ytterligare beredning av frågan skett. I avvaktan därpå synas provisoriska lönebestämmelser böra gälla för befattningshavarna vid dessa skolor. Det torde i sådant hänseende vara lämpligt att arvoden fastställas i huvudsak överensstämmande med dem, som för närvarande utgå till de för tekniker- och tandsköterskeundervisningen i anslutning till tandläkarinstitutet i Stockholm anställda befattningshavarna, dock med vissa av den allmänna arvodesregleringen och innehållet i de sakkunnigas förslag föranledda ändringar. Med hänsyn till ovissheten i avseende å tiden för igångsättandet och omfattningen av den blivande undervisningen under budgetåret 1947/48 vid skolorna i Göteborg och Malmö kan medelsbehovet nu endast uppskattningsvis beräknas. Kungl. Maj:t bör äga att framdeles efter förslag av de sakkunniga utfärda närmare bestämmelser.

Vad angår tandtekniker- och tandsköterskeskolorna i Stockholm, vilka redan äro i verksamhet, beräknar jag medelsbehovet för budgetåret 1947/48 på följande sätt.

För tandteknikerskolan, beträffande vilken en definitiv reglering av befattningshavarnas avlönings- och anställningsförhållanden bör kunna genomföras från budgetåret 1948/49, beräknar jag följande arvoden:

arvode till huvudläraren	kronor	11 112
arvoden till speciallärare, 500 timmar à 20 kronor	»	10 000
arvode åt en tandtekniker	»	9 468
arvode åt ett tekniskt biträde, tillika vaktmästare	»	4 668
arvode åt inspektor	»	500
arvoden åt två censorer	»	800

Summa kronor 36 548.

I enlighet med de sakkunnigas förslag böra omkostnaderna vid denna skola budgetåret 1947/48 beräknas till 17 000 kronor för förbrukningsmaterial, reparationer m. m. samt 4 000 kronor för städning, telefon m. m. eller tillhopa 21 000 kronor. Härtill komma hyreskostnader, som bestridas i annan ordning. Det sammanlagda medelsbehovet till omkostnader uppgår sålunda till förslagsvis 21 000 kronor. Enligt vad jag förordar i det följande, böra avgifter ej längre uttagas av eleverna för att användas till bestridande av kostnader för skolan. För ifrågavarande tandteknikerskola bör för budgetåret 1947/48 alltså beräknas anslag med $(36\,548 + 21\,000 =)$ 57 548 kronor eller avrundat 58 000 kronor.

Beträffande tandsköterskeskolan vid tandläkarinstitutet i Stockholm må till en början erinras, att denna hittills varit helt fristående från den övriga verksamheten vid institutet och att de med skolan förenade kostnaderna helt bestritts av elevavgifter å 300 kronor för elev och kurs. Jag kommer i det följande att förorda borttagande jämväl av ifrågavarande elevavgifter. Till följd härav böra erforderliga anslagsmedel beräknas i förevarande sammanhang för skolans upprätthållande under budgetåret 1947/48. Enligt vad jag under hand inhämtat kunna driftkostnaderna för skolan budgetåret 1947/48, beräknade på samma sätt som hittills skett, uppskattas till ett belopp av inemot 15 500 kronor. Emellertid förefinnes för närvarande enligt vad jag likaledes inhämtat en besparing av omkring 10 700 kronor från tidigare tandsköterskekurser. Denna besparing synes nu böra utnyttjas. Med hänsyn härtill och då jag förutsatt att skolan även under budgetåret 1947/48 skall uppehållas på samma sätt som nu sker med den ändringen allenast, att elevavgifter ej skola utgå, uppför jag de erforderliga anslagsmedlen till ifrågavarande tandsköterskeutbildning med $(15\,500 - 10\,700 =)$ 4 800 kronor eller avrundat 5 000 kronor.

För tandtekniker- och tandsköterskeutbildningen i Stockholm beräknar jag sålunda anslagsbehovet för budgetåret 1947/48 till $(58\,000 + 5\,000 =)$ 63 000 kronor.

Med ledning av det sålunda anförda synas kostnaderna för arvoden samt övriga löpande utgifter under budgetåret 1947/48 för den tandtekniker- och tandsköterskeutbildning, som må komma att igångsättas i Göteborg och

Malmö, kunna approximativt uppskattas till omkring 75 000 kronor. Vid sådant förhållande skulle för nämnda budgetår till arvoden och övriga löpande utgifter för dylik utbildning behöva beräknas ett sammanlagt belopp av förslagsvis ($63\ 000 + 75\ 000 =$) 138 000 kronor. I detta sammanhang vill jag nämna, att det för framtiden torde vara lämpligt att inräkna kostnaderna för den i anslutning till tandläkarinstitutet bedrivna tandtekniker- och tandsköterskeutbildningen i de för vederbörande institut erforderliga anslagen.

Jag finner lämpligt, att samtliga under detta avsnitt i det föregående beräknade anslagsposter för budgetåret 1947/48 sammanföras under ett särskilt förslagsanslag, benämnt Anordnande av utbildning för tandtekniker och tandsköterskor. Anslaget bör i enlighet med vad som anförts i det föregående uppföras med ($55\ 000 + 224\ 000 + 138\ 000 =$) 417 000 kronor eller avrundat 420 000 kronor. För anslaget disposition torde Kungl. Maj:t i sinom tid böra meddela erforderliga föreskrifter.

Vad slutligen beträffar de ekonomiska förhållandena för eleverna i tandtekniker- och tandsköterskeskolorna vill jag, såsom redan antytts, i likhet med de sakkunniga och i överensstämmelse med vad jag förordat för de till tandläkarexamen studerande förorda, att elevavgifter icke skola erläggas vid tandtekniker- och tandsköterskeskolorna. De hittillsvarande avgifterna av 150 kronor vid tandteknikerskolan i Stockholm och 300 kronor vid tandsköterskekurserna vid tandläkarinstitutet därstädes böra sålunda upphöra att utgå från och med de kurser, som börja efter den 1 juli 1947.

I likhet med de sakkunniga och många av de i ärendet hörda myndigheterna och organisationerna anser jag vidare, att vid ifrågavarande av staten upprättade eller understödda skolor sådana elever, som börja sina studier efter den 1 juli 1947, böra beredas möjlighet till erhållande av stipendier av statsmedel enligt samma grunder, som gälla för stipendier vid kommunala och enskilda anstalter för yrkesutbildning. Närmare föreskrifter om stipendietilldelningen torde vid bifall till mitt förslag framdeles böra meddelas av Kungl. Maj:t efter förslag av de sakkunniga i samråd med överstyrelsen för yrkesutbildning. För att uppnå en enhetlig tillämpning av gällande stipendiegrunder synes det lämpligt, att nämnda överstyrelse tager samma befattning med dessa stipendieärenden som med dem rörande elever vid nyssnämnda yrkesutbildningsanstalter. För ändamålet torde i riksstaten böra uppföras ett särskilt förslagsanslag, benämnt Stipendier åt elever vid tandtekniker- och tandsköterskeskolor. Det torde icke vara möjligt att nu mera exakt bedöma det för budgetåret 1947/48 härför erforderliga medelsbehovet. I anslutning till de sakkunnigas förslag beräknar jag emellertid ett anslag av 50 000 kronor.

VIII. Hemställan.

Under återopande av vad jag i det föregående anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att i överensstämmelse med vad jag i det föregående förordat fastställa personalförteckningar för tandläkarinstitutet i Stockholm och Malmö;

2. besluta, att vid tandläkarinstitutet i Stockholm skall från och med den 1 juli 1948 inrättas dels en professur i odontologisk ortopedi, dels ock en professur i dental röntgendiagnostik samt att den nuvarande professuren i proteslära och tandreglering från och med nämnda dag skall omfatta endast proteslära;

3. godkänna följande avlöningsstat för tandläkarinstitutet i Stockholm, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1947/48:

Avlöningsstat:

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor 283 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i> ..	» 288 000
3. Arvoden och ersättningar vid extra undervisning, <i>förslagsvis</i>	» 43 000
4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	» 303 000
5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	» 33 000

Summa kronor 950 000;

4. till *Tandläkarinstitutet i Stockholm*: Avlöningar för budgetåret 1947/48 anvisa ett *förslagsanslag* av .....

5. till *Tandläkarinstitutet i Stockholm*: *Omkostnader* för budgetåret 1947/48 anvisa ett *förslagsanslag* av .....

kronor 280 000;

6. till Tandläkarinstitutet i Stockholm: Nyanskaffning och underhåll av utrustning för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av ..... kronor 106 000;

7. godkänna följande avlöningsstat för tandläkarinstitutet i Malmö, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1947/48:

Avlöningsstat:

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsvis	kronor	71 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämnda av Kungl. Maj:t, förslagsvis ..	»	117 000
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, förslagsvis	»	174 000
4. Rörligt tillägg, förslagsvis	»	13 000
		Summa kronor 375 000;

8. till Tandläkarinstitutet i Malmö: Avlöningar för budgetåret 1947/48 anvisa ett förslagsanslag av kronor 375 000;

9. till Tandläkarinstitutet i Malmö: Omkostnader för budgetåret 1947/48 anvisa ett förslagsanslag av ..... kronor 105 000;

10. till Tandläkarinstitutet i Malmö: Bokinköp och bokbindning m. m. för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av ..... kronor 20 000;

11. till Tandläkarinstitutet: Bidrag till elever för anskaffande av instrument för budgetåret 1947/48 anvisa ett förslagsanslag av ..... kronor 312 000;

12. till Utrustning av ett tandläkarinstitut i Malmö för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av ..... kronor 1 500 000;

13. till Provisoriska anordningar för tandläkarutbildning för budgetåret 1947/48 anvisa ett förslagsanslag av ..... kronor 64 700;

14. till Anordnande av utbildning för tandtekniker och tandsköterskor för budgetåret 1947/48 anvisa ett förslagsanslag av ..... kronor 420 000;

15. till Stipendier åt elever vid tandtekniker- och tandsköterskeskolor för budgetåret 1947/48 anvisa ett förslagsanslag av ..... kronor 50 000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställdan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Lars Ekströmer.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

I.	Tandläkarutbildningsfrågornas nuvarande läge	3
II.	Tandläkarinstitutens yttre organisation	9
III.	Personalorganisationen	27
	A. Den prekliniska undervisningen	27
	B. Den propedeutiska och kliniska undervisningen	41
	1. Olika slag av befattningshavare	41
	a. Lärarpersonal	41
	b. Sköterske- och laboratoriepersonal	50
	c. Administrativ personal m. m.	55
	2. Antal befattningshavare m. m.	62
	a. Lärarpersonal	62
	b. Övrig personal	70
IV.	Studiekostnaderna för eleverna vid tandläkarinstitutet	75
V.	Anslag till verksamheten vid tandläkarinstitutet budgetåret 1947/48	84
	A. Tandläkarinstitutet i Stockholm	84
	B. Tandläkarinstitutet i Malmö	91
VI.	Anslag till provisoriska anordningar för tandläkarutbildning m. m.	103
VII.	Utbildning av tandtekniker och tandsköterskor	105
VIII.	Hemställan	130